

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Universiteit Gent
Academiejaar 2014-2015

Verjaring bij seksueel misbruik: een noodzakelijk kwaad?

Masterproef van de opleiding
'Master in de rechten'

Ingediend door

Elise Willems

(studentennr.01002197)

Promotor: Prof. dr. Brice De Ruyver
Commissaris: Prof. dr. Gert Vermeulen

Dankwoord

Mijn thesis is het sluitstuk van mijn vijfjarige opleiding rechten. Graag wil ik iedereen bedanken die door daadwerkelijke hulp of aanmoediging tot dit proefschrift heeft bijgedragen.

Vooreerst wil ik mijn ouders bedanken die mij de kans hebben geboden deze studie aan te vatten en die steeds in mij blijven geloven.

Daarnaast wil ik al mijn vriendinnen bedanken die steeds bereid waren te luisteren of te helpen.

Verder wil ik ook professor De Ruyver bedanken om mijn voorstel te aanvaarden en mij hierin te volgen. Bijzondere dank voor uw continue begeleiding, uw advies en uw inzet voor deze scriptie.

Tenslotte bedank ik Kevin, mijn vriend en rots, voor zijn begrip, oneindig geduld, aanmoediging en vooral zijn onschatbare morele steun.

Elise Willems

mei 2015

Artikel 21 VTSv.

Behoudens wat de misdrijven betreft omschreven in de artikelen 136bis, 136ter en 136quater van het Strafwetboek, verjaart de strafvordering door verloop van tien jaren, vijf jaren of zes maanden, te rekenen van de dag waarop het misdrijf is gepleegd, naar gelang dit misdrijf een misdaad, een wanbedrijf of een overtreding is.

Nochtans is de termijn vijftien jaar ingeval dit misdrijf een misdaad is die niet in een wanbedrijf kan worden omgezet met toepassing van artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden.

Inzake de misdrijven bedoeld in de artikelen 372 tot 377, 377quater, 379, 380, 409 en 433quinquies, § 1, eerste lid, 1°, van het Strafwetboek, is de termijn vijftien jaar ingeval dit misdrijf is gepleegd op een persoon van minder dan achttien jaar.

Nochtans is de termijn tien jaar ingeval dit misdrijf een misdaad is die strafbaar is met meer dan twintig jaar opsluiting en in een wanbedrijf wordt omgezet met toepassing van artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden.

Anderzijds is de termijn een jaar ingeval een wanbedrijf wordt omgezet in een overtreding.

Artikel 21bis VTSv.

In de gevallen bedoeld in de artikelen 372 tot 377, 377quater, 379, 380, 409 en 433quinquies, § 1, eerste lid, 1°, van het Strafwetboek, begint de verjaringstermijn van de strafvordering pas te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt.

In geval van correctionalisering van een misdaad bedoeld in het eerste lid, blijft de verjaringstermijn van de strafvordering, die welke is bepaald in artikel 21, derde lid.

Inhoudstafel

Inleiding	10
Deel 1: Algemeen: Wat is verjaring?	13
Hoofdstuk 1: Wat is verjaring?	14
1. De verjaring van de strafvordering.....	14
2. De verjaring van de straf	15
3. Onderscheid met de redelijke termijn	17
4. Gevolgen voor de burgerlijke vordering	19
Hoofdstuk 2: <i>Ratio legis</i>	20
1. De procedurele theorieën.....	21
1.1 De verjaring als garantie tegen gerechtelijke dwaling	21
1.2 De verjaring als sanctie op de nalatigheid van de overheid	22
1.3 De verjaring als rechtsverwerking.....	23
2. De subjectieve theorieën	24
2.1 De bestraffing door de angst voor veroordeling.....	24
2.2 De wijziging van de persoonlijkheid van de dader	25
3. De objectieve theorieën	26
3.1 Het verdwijnen van de maatschappelijke behoefte aan bestraffing en de leer van het vergeten	26
3.2 De verjaring in het licht van de rechtvaardigingstheorieën en het doel van de bestraffing.....	26
3.2.1 De absolute theorieën	27
3.2.2 De relatieve theorieën.....	27
3.2.3 De verenigingstheorieën.....	30
Hoofdstuk 3: Berekening van de verjaringstermijn	31
1. Algemeen	31
1.1 Aanvang	32
1.2 Einde.....	33
2. Verlenging van de verjaringstermijn.....	34
2.1 Stuiting	34
2.2 Schorsing	35
Hoofdstuk 4: Speciale gevallen: de onverjaarbare misdrijven.....	35
Hoofdstuk 5: Rechtsvergelijking.....	35
1. België	36

2. Frankrijk	36
3. Nederland	37
4. Europees Hof voor de Rechten van de Mens	38
Conclusie op rechtsvergelijkend vlak	38
Hoofdstuk 6: Kritiek op de verjaring van de strafvordering en diens motieven	39
1. De verjaring als alternatief voor bestraffing.....	39
2. De verjaring als stimulans voor de vervolgende partij(en)	40
3. De verjaring als garantie tegen gerechtelijke dwalingen.....	41
4. Het verdwijnen van de maatschappelijke behoefte	42
Conclusie	43
Besluit inzake verjaring in het algemeen	43
Deel 2: verjaring bij seksueel misbruik.....	45
Inleiding	45
Hoofdstuk 1: Begrip seksueel misbruik	45
1. Sensoa en Movisie.....	45
1.1 Wie zijn zij?	45
1.2 Grensoverschrijdend gedrag.....	46
1.3 Seksueel misbruik als vorm van grensoverschrijdend gedrag.....	50
2. Ryan	50
3. Arthur H. Green.....	51
4. Stans de Haas	52
5. Jos Frenken.....	53
6. Finkelhor en Hotaling.....	53
7. De Jong.....	54
8. Okami	54
9. De wet	55
9.1 Wat is seksueel misbruik volgens de wet?	55
9.2 Leeftijdsgrenzen in de wet	56
10. Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik.....	57
Hoofdstuk 2: Psychologische gevolgen seksueel misbruik.....	58
Hoofdstuk 3: specificiteit seksuele misdrijven.....	60
Hoofdstuk 4: Veranderingen in het wetgevend landschap.....	61
1. Oude regeling: Wet van 24 december 1993	62

2. Wet van 13 april 1995	63
2.1 Inleiding	63
2.2 Mogelijke opties	63
2.3 Wetsontwerp.....	65
2.4 Voorgaanden: wetsvoorstel 31 maart 1992	69
2.5 De wet	70
3. Wet van 28 november 2000	71
3.1 Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van Kinderen	72
3.2 Wetsontwerp.....	74
3.3 Belangrijk amendement.....	77
3.4 De wet	80
4. Wet van 16 juli 2002	81
4.1 Wetsvoorstel.....	82
4.2 Belang voor de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik.....	83
5. Verslag van de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid de Kerk.....	83
5.1 Oprichting.....	83
5.2 Opdrachten	84
5.3 Bedenkingen.....	86
5.4 Vaststellingen	90
A. Algemeen.....	90
B. Laattijdige klachtindiening	91
5.5 Aanbevelingen.....	92
6. Wet van 30 november 2011	92
6.1 Eerdere wetsvoorstellen	92
6.2 Wetsvoorstel.....	93
6.3 Belangrijke amendementen	94
6.4 De wet	96
7. Wet van 10 april 2014	96
7.1 Wetsontwerp.....	96
7.2 Belangrijke amendementen	97
7.3 De wet	97
8. Andere mogelijkheden?.....	98
8.1 Afschaffing van de verjaringstermijn.....	98

8.2 Verlenging tot dertig jaar?.....	99
8.3 Wetsvoorstel van 5 januari 2009 en 14 oktober 2010: verlenging tot dertig jaar	101
A. Advies van de Hoge Raad voor de Justitie.....	102
9. Andere belangrijke wetgevende bepalingen: artikel 22 <i>bis</i> Gw.....	103
10. Conclusie verandering wetgevend kader.....	104
Hoofdstuk 5: Bewijsvoering.....	104
1. Algemeen	105
1.1 Bewijsvoering.....	105
A. Algemeen: enkele beginselen.....	105
B. Bewijsmiddelen	106
1.2 Bewijswaardering.....	107
1.3 Bewijsstandaard	109
2. Specifiek in zedenzaken	109
2.1 Getuigenverklaringen	109
A. Algemeen.....	109
B. Speciale aard bij seksuele misdrijven.....	110
C. De geloofwaardigheid van verklaringen.....	112
D. Conclusie inzake getuigenverklaringen.....	112
2.2 Audiovisueel verhoor	113
A. Minderjarigen	113
B. Meerderjarigen.....	115
2.3 Set Seksuele Agressie.....	116
2.4 Polygraaftest.....	117
3. Conclusie bewijsvoering	119
Hoofdstuk 6: Rechtsvergelijkende studie.....	119
1. Europese regelgeving	119
1.1 Nederland	120
A. Eerdere wetten	120
B. Wetgeving.....	120
B. Memorie van Toelichting	122
1.2 Frankrijk.....	124
A. Eerdere wetten	124
B. Wetgeving.....	126

2. Internationale regelgeving.....	127
2.1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties	127
2.2 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik	127
Voorafgaand besluit: eigen synthese.....	129
Besluit.....	130
Bibliografie.....	131

Inleiding

"De minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik hebben levenslang gekregen. Voor hen verjaren de feiten niét."¹

Dit citaat is te lezen in één van de vele krantenartikels die recent, maar ook minder recent, werden gepubliceerd inzake seksueel misbruik. Dit betreft een actueel onderwerp, zowel in de media als in de wetgeving. Naar aanleiding van de verschillende controverses rond dit onderwerp wou ik dit uitspitten. Wat is de verjaringstermijn voor seksueel misbruik, vooral voor feiten gepleegd op minderjarigen? Dient men zo ver te gaan dat die feiten onverjaarbaar zouden worden? Kan zo lang na de feiten nog afdoende bewijs worden geleverd?

Een gepleegd feit dat een misdrijf uitmaakt, geeft aanleiding tot een strafvordering. Dat misdrijf berokkende immers schade aan het algemeen belang, hetwelke beschermd wordt door de wetgever door de dreiging met een straf.² Er bestaan echter enkele oorzaken van verval van dergelijke strafvordering die de uitoefening ervan verhinderen. Eén van die oorzaken betreft de verjaring. Die wordt wettelijk geregeld in de artikelen 21 tot en met 25 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering (hierna: VTSv.).

De bovenstaande artikelen bepalen dat de verjaringstermijn van toepassing op een misdaad tien jaar bedraagt, voor een niet-correctionaliseerbare misdaad vijftien jaar, vijf jaar voor wanbedrijven, zes maanden voor overtredingen en één jaar indien een wanbedrijf werd omgezet in een overtreding. Deze termijnen worden bepaald door de straf die door de rechter wordt uitgesproken en niet door de straf van toepassing op het misdrijf. Tevens is het aanvangspunt van dergelijke termijn afhankelijk van het soort misdrijf waarvan sprake is.

Er geldt echter een bijzonder regime voor bepaalde seksuele misdrijven gepleegd ten aanzien van minderjarigen. Deze worden limitatief opgesomd in het tweede lid van artikel 21bis VTSv. en deze vormen aldus een uitzondering op de voorgaande regels. Voor deze misdrijven begint immers de verjaringstermijn slechts te lopen vanaf de meerderjarigheid, met name de leeftijd van achttien jaar, van het slachtoffer. Vóór deze leeftijd loopt de verjaringstermijn hoe dan ook niet. Bovendien bedraagt deze termijn steeds vijftien jaar, ook al wordt de oorspronkelijke misdaad gecorrectionaliseerd. Dit houdt bijgevolg reeds een gunstregime in

¹ X., "Onderzoeksrechter Van Cauwenberghe: "Verleng verjaringstermijn seksueel misbruik"", *Gazet van Antwerpen* 26 januari 2011, www.gva.be/cnt/aid1012381/onderzoeksrechter-van-cauwenberghe-verleng-verjaringstermijn-seksueel-misbruik.

² A. JACOBS, "Verval van de strafvordering" in *Postal Memorialis. Lexicon strafvordering en bijzondere wetten* 2005, afl. 110, (170/01) 170/1.

ten aanzien van de algemene regeling. De vraag stelt zich dan ook of deze termijn lang genoeg is en wat de wetgeving daaromtrent reeds heeft beslist.

Uit het bovenstaande citaat blijkt dat tevens zeer ernstige psychologische en psychiatrische gevolgen verbonden zijn aan seksueel misbruik. Een korte omschrijving daarvan dient zich hier aan.

Zoals bovendien hieronder zal blijken werd de wetgeving inzake verjaring van de strafvordering reeds herhaaldelijk gewijzigd waardoor de berekening dienaangaande steeds bemoeilijkt wordt.

Probleemstelling

Seksueel misbruik blijkt dus een actueel onderwerp, zowel in de media als in de wetgeving. Hoewel relatief weinig wetten dit onderwerp regelen, werden er wel veel verregaande wetsvoorstellen ingediend daaromtrent.

De concrete vraag, zoals hierboven aangegeven, waar deze thesis dan ook een antwoord op wil geven is: "Wat is nu het nut van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik, vooral voor feiten gepleegd ten aanzien van minderjarigen?"

Daarbij wil ik onder andere de volgende subvragen beantwoorden:

1. Wat is verjaring en wat zijn de achterliggende redenen ter verantwoording van die termijn?
2. Wat wordt begrepen onder de term seksueel misbruik en wat is de verjaringstermijn die daarvoor wordt bepaald ?
3. Wat houdt de bewijsvoering van seksueel misbruik in?

Afbakening

Hoewel de verjaring een breed begrip is, blijft deze thesis beperkt tot de verjaring van de strafvordering en wordt niet dieper ingegaan op deze van de straf of van de burgerlijke vordering. Deze worden wel, naast de redelijke termijn, sporadisch aangehaald om een onderscheid te maken van de verjaringstermijn van de strafvordering. Bovendien wordt vooral

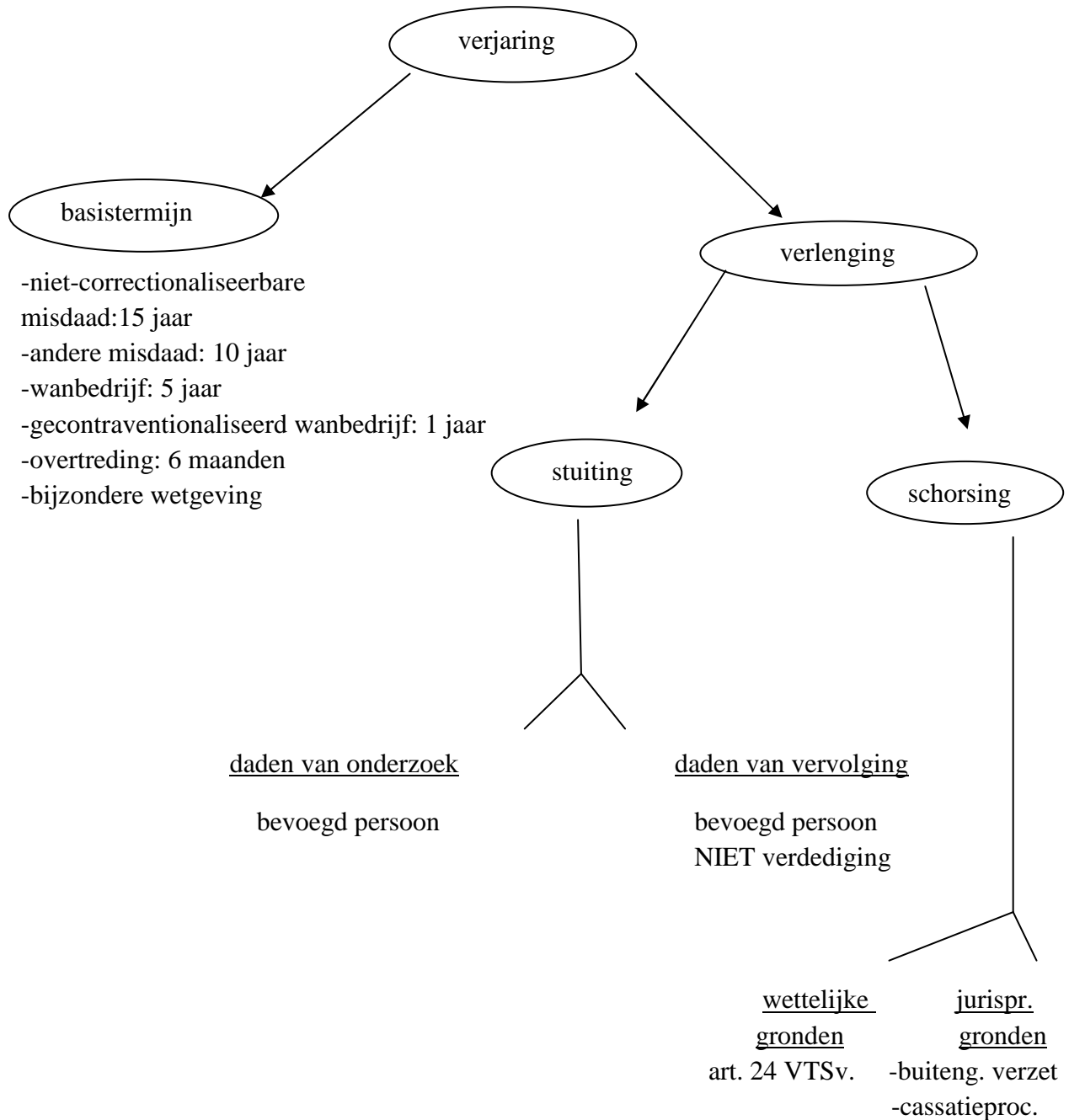
ingegaan op de verjaring van de strafvordering van toepassing op seksuele misdrijven gepleegd op minderjarigen, gezien vooral deze opmerkelijke veranderingen onderging.

Methoden van onderzoek

Gezien het doel van deze thesis erin bestaat het nut te achterhalen van de bestaande verjaringstermijn inzake seksueel misbruik gepleegd op minderjarigen waarbij terug dient gekoppeld te worden naar eerdere voorstellen, zal de methode vooral uit een wetsevaluatie en literatuuronderzoek bestaan. Zodoende moet een volledig beeld geschept worden van de regeling inzake die verjaringstermijn in het verleden en het heden. Tevens kan ook over de landsgrenzen heen gekeken worden naar hoe ze in Frankrijk en Nederland omgaan met het instituut van de verjaring en deze toegepast op seksueel misbruik. Bovendien dienen ook de belangrijkste bewijsmiddelen inzake seksueel misbruik opgesomd te worden. Dit alles moet ertoe bijdragen dat een volledig beeld wordt geschept van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik.

Deel 1: Algemeen: Wat is verjaring?

Schematisch kan men de verjaring in het algemeen als volgt voorstellen³:

³ F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2013, 497.

Hoofdstuk 1: Wat is verjaring?

De verjaring in strafzaken omvat verschillende dimensies, zijnde: de verjaring van de strafvordering, de verjaring van de straf en de verjaring van de burgerlijke vordering die voortspuit uit een misdrijf. Al deze aspecten dienen van elkaar te worden onderscheiden.⁴ Deze masterproef behelst uitsluitend de verjaring van de strafvordering. Er dient echter een onderscheid met de andere aspecten van de verjaring gemaakt te worden. In dit hoofdstuk volgt dan ook een uiteenzetting van de verjaring van de strafvordering (1), die van de straf (2), het onderscheid tussen de verjaring en de redelijke termijn (3) en ten slotte de gevolgen wat betreft de burgerlijke vordering (4).

1. De verjaring van de strafvordering

Het instituut van de verjaring van de strafvordering is één van de omstandigheden die ervoor zorgt dat deze vordering vervalft.⁵ Indien de strafvordering immers niet binnen die bepaalde termijn wordt beëindigd, treedt het verval van de strafvordering onherroepelijk in.⁶ Een vrijspraak of veroordeling zal aldus onmogelijk zijn. In dat geval dient het vonnisgerecht of het onderzoeksgerecht bij de regeling der rechtspleging een beslissing te nemen, met name het ontslag van rechtsmacht.⁷

Door de verjaring van de strafvordering kan deze vordering immers slechts gedurende een bepaalde termijn worden uitgeoefend. Bijgevolg zal, indien de verjaring is ingetreden, geen uitspraak meer kunnen gedaan worden inzake de gegrondheid van de tenlastelegging.⁸ Bovendien moet hierbij opgemerkt worden dat de volledige strafprocedure dient afgewikkeld te worden en moet er aldus een eindbeslissing binnen die termijn geveld worden.^{9,10}

⁴ J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 33.

⁵ Andere oorzaken van verval van de strafvordering betreffen, naast de verjaring: de dood van de verdachte, afsluiting van de vereffening, de gerechtelijke ontbinding of de ontbinding zonder vereffening wanneer de dader een rechtspersoon is, maar ook in geval van amnestie, opheffing van de strafwet, minnelijke schikking, bemiddeling in strafzaken, onmiddellijke inning van een geldsom, gezag van gewijsde of de oplegging van een administratieve geldboete: J. MEESE, *De duur van het strafproces. Onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 67. (hierna verkort J. MEESE, *De duur van het strafproces*.)

⁶ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2005, 126.

⁷ Indien toch nog een veroordeling zou volgen, wordt deze door het Hof van Cassatie vernietigd: J. MEESE, *De duur van het strafproces*, *supra* noot 5, 236-237.

⁸ J. VERMEEREN, "De verjaring van de strafvordering", *Jura Falc.* 2005-06, (39) 39.

⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

Daarenboven betreffen de regels nopens de verjaring, regels die de openbare orde raken.¹¹ Bijgevolg kan dit openbare orde-karakter steeds, in elke stand van het geding, worden opgeworpen. Dit kan zelfs een eerste maal geschieden voor het Hof van Cassatie. De rechter dient immers ambtshalve vast te stellen dat de strafvordering is vervallen wegens de verjaring ervan. De verdachte beschikt in dit kader dus niet over een recht om aan deze verjaring te verzaken, gezien deze het algemeen en bijgevolg geenszins zijn individueel belang dient.¹²

2. De verjaring van de straf

Vooreerst dient de verjaring van de strafvordering onderscheiden te worden van deze van de straf. Deze laatste term duidt op de niet-uitgevoerde straffen die na een bepaalde tijd verjaren. Hiermee wordt dus de tijd bedoeld die de overheid heeft om de veroordeling uit te spreken. Deze termijn worden in het Strafwetboek geregeld, met name de artikelen 91 tot 93.¹³

Bijgevolg wordt de uitvoering van de straf in hoofde van de veroordeelde belemmerd. Dit betekent echter geenszins dat hierdoor de veroordeling verdwijnt, integendeel, deze blijft bestaan met alle gevolgen die eruit voortspuiten die niet afhankelijk zijn van de uitvoering. Bij dit laatste kan de ontzetting uit bepaalde rechten worden aangehaald.¹⁴ De verjaring van de straf betreft immers enkel de uitvoering van de straf en heeft dus geen betrekking op de straf zelf.¹⁵

De bestaansredenen die kunnen worden aangehaald ter verantwoording van deze verjaringstermijn zijn dezelfde als deze die gelden voor de strafvordering (zie *infra*).¹⁶

¹⁰ Dit in tegenstelling tot de verjaring van de burgerlijke vordering, deze loopt niet meer tegen de eiser als ze tijdig werd ingesteld: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

¹¹ Cass. 19 oktober 1987, *Pas.* 1988, I, 188; R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2007, 129.

¹² R. DECLERCQ, "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (86) 103.

¹³ A. JACOBS, "Verval van de strafvordering" in *Postal Memorialis. Lexicon strafvordering en bijzondere wetten* 2005, afl. 110, (170/01) 170/27.

¹⁴ A. JACOBS en S. DERRE, "Tenietgaan van straffen" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2004, afl. 110, (59/01) 59/4.

¹⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 351.

¹⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 350.

De verjaring van de straf dient dus te worden begrepen als een *hinderpaal* voor de *uitvoering van de straf*. Andere dergelijke hinderpalen zijn de dood van de veroordeelde en de gratie (met name de Koninklijke genadeverlening).¹⁷

Bovendien behelst de verjaring van de straf twee belangrijke kenmerken, namelijk dat deze algemeen en van openbare orde is. Het algemeen karakter bestaat erin dat de regels in de artikelen 91 tot 99 van het Strafwetboek (hierna: Sw.) van toepassing zijn op alle straffen, ongeacht of deze uitgesproken worden op basis van het Strafwetboek, dan wel op basis van bijzondere wetten en reglementen. Wel mag de straf nog niet zijn uitgevoerd gedurende die termijn, gezien dit net de finaliteit is van deze verjaring. Het openbare orde-karakter verbonden aan deze termijn houdt in dat de veroordeelde geen recht heeft op verzaking aan deze termijn. Deze moet bijgevolg ambtshalve worden toegepast door de rechter of door overheden die belast zijn met de uitvoering van de straffen.¹⁸

De verjaringstermijnen zijn, net zoals deze die gelden voor de strafvordering, afhankelijk van de aard en de ernst van de straf die door de rechter wordt uitgesproken. Zo bepaalt artikel 91 Sw. dat criminele straffen verjaren na twintig jaar, de correctionele na vijf of tien jaar¹⁹ en de politiestraffen na verloop van één jaar.²⁰ Indien de uitgesproken straffen betrekking hebben op de misdrijven die bedoeld worden in de artikelen 136*bis*, 136*ter* en 136*quater* Sw., zijn deze niet onderhevig aan verjaring. Tevens geldt voor het bepalen van de verjaringstermijn van de straf dat deze wordt beoordeeld op basis van de opgelegde, door de rechter uitgesproken straf. Deze wordt dus geenszins berekend op grond van de straf die *in abstracto* wordt bepaald voor het misdrijf.²¹

Inzake het berekenen van de termijn geldt dat deze wordt berekend van dag tot dag. De *dies a quo* moet worden meegerekend in deze termijn en de verjaring is bereikt bij het verstrijken van de laatste dag van de termijn.²²

¹⁷ A. JACOBS en S. DERRE, "Tenietgaan van straffen" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2004, afl. 110, (59/01) 59/1.

¹⁸ A. JACOBS en S. DERRE, "Tenietgaan van straffen" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2004, afl. 110, (59/01) 59/5-6.

¹⁹ Artikel 92 Sw. maakt een onderscheid tussen de correctionele straffen die de drie jaar te boven gaan en deze waarin dat niet het geval is. In het eerste geval is de verjaringstermijn tien jaar, in het tweede geval bedraagt die termijn 'slechts' vijf jaar.

²⁰ A. JACOBS en S. DERRE, "Tenietgaan van straffen" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2004, afl. 110, (59/01) 59/6.

²¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 351.

²² J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 352.

Daarenboven bestaat op het vlak van de verjaring van de straf ook de mogelijkheid tot stuiting en schorsing van de termijn.²³

3. Onderscheid met de redelijke termijn

De verjaringstermijn dient evenwel onderscheiden te worden van de redelijke termijn. Dit betreft een formalistisch onderscheid, gezien er geen wezenlijke tegenstellingen voorhanden zijn tussen beide termijnen.²⁴ De redelijke termijn betreft een veel recenter gegeven dan de verjaring van de strafvordering, gezien deze eerstvermelde termijn pas in 1955 in voege trad, met name bij de inwerkingtreding van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: EVRM).²⁵ Deze termijn is een recht dat zowel is opgenomen in de supranationale als de interne wetgeving.²⁶ De redelijke termijn houdt in dat de periode waarbinnen het eindvonnis over de grond van de zaak wordt geveld, een redelijkerwijze periode moet zijn.²⁷

In tegenstelling tot de verjaring, duidt het EVRM nergens het vertrekpunt²⁸ van de redelijke termijn aan. Het is de rechtspraak die deze leemte heeft ingevuld. Zo vangt deze termijn aan op het ogenblik dat een persoon wordt beschuldigd. Het exacte tijdstip is dit van de materiële kennisname verdacht te zijn van een strafbaar feit. Tevens wordt de duurtijd nergens wettelijk geregeld. Ook hier heeft de rechtspraak deze leemte ingevuld. Zij besliste dat de redelijke termijn niet *in abstracto* dient te worden bepaald, maar wel rekening houdend met de concrete omstandigheden eigen aan de zaak.²⁹

De beoordeling van de overschrijding van de redelijke termijn dient te geschieden aan de hand van complexiteit van de zaak en het gedrag van de gerechtelijke overheden, maar ook dat van de beklaagde zelf.³⁰ Dit betreft, in tegenstelling tot de verjaring, geen

²³ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 353.

²⁴ M. DE SWAEF, "De redelijke verjaringstermijn" in M. DE SWAEF *et al.* (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (117) 120.

²⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 253.

²⁶ J. MEESE, "De redelijke termijn in strafzaken" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer 2011*, afl. 67, (65) 65.

²⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 793.

²⁸ Het vertrekpunt van de redelijke termijn ligt hoe dan ook na dit van de verjaringstermijn: M. DE SWAEF, "De redelijke verjaringstermijn" in M. DE SWAEF *et al.* (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (117) 121.

²⁹ M. DE SWAEF, "De redelijke verjaringstermijn" in M. DE SWAEF *et al.* (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (117) 121-122.

³⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 793.

welomlijnde termijn en zal dus afhangen van de concrete omstandigheden die eigen zijn aan de zaak.³¹

Uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie blijkt dat de overschrijding van de redelijke termijn niet kan leiden tot het verval van de strafvordering. De feitenrechter is door dergelijke overschrijding niet meer gebonden door de wettelijke strafminima en beschikt dus over de opties om een straf op te leggen beneden de minimumgrens of zich te beperken tot een eenvoudige schuldigverklaring.³² Ook dit is als een opmerkelijk verschilpunt op te merken in vergelijking met de verjaringstermijn die steeds tot het verval van de strafvordering leidt indien de verjaring is bereikt.

In tegenstelling tot het openbare orde-karakter van de verjaringstermijn (van zowel de straf als deze van de strafvordering) dient de berechting, die steeds moet geschieden binnen een redelijke termijn, het belang van de verdachte en in mindere mate de burgerlijke partij. De opname van dit fundamenteel *recht* als dusdanig in het EVRM³³ en in het Internationaal Verdrag inzake burgerlijke en politieke rechten³⁴ (hierna: IVBPR) wijst er immers op dat het belang van de verdachte hier voorop staat.³⁵ De berechting binnen die termijn moet er immers voor zorgen dat de rechtsonzekerheid zo veel als mogelijk beperkt wordt.³⁶ De klemtoon ligt hier vooral op de menselijke waardigheid en het beperken van de mogelijke aantasting van dit gegeven door onnodige langdurige strafrechtelijke procedures.³⁷

³¹ J. MEESE, "De redelijke termijn in strafzaken" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2011, afl. 67, (65) 119.

³² J. MEESE, "De redelijke termijn in strafzaken" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2011, afl. 67, (65) 132-134.

³³ Zo wordt dit recht in de eerste zin van het eerste lid van artikel 6 van het EVRM als volgt beschreven: "*Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgning heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld.*".

³⁴ Dit recht wordt tevens in het IVBPR beschreven, met name in het derde lid van artikel 9 en dit als volgt: "*Een ieder die op beschuldiging van het begaan van een strafbaar feit wordt gearresteerd of gevangen gehouden dient onverwijld voor de rechter te worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of op vrije voeten te worden gesteld.*".

³⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 254.

³⁶ J. MEESE, "De redelijke termijn in strafzaken" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2011, afl. 67, (65) 66.

³⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 255; M. DE SWAEF, "De redelijke verjaringstermijn" in M. DE SWAEF et al. (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (117) 119-120.

4. Gevolgen voor de burgerlijke vordering

Krachtens artikel 26 VTSv. is de verjaring van de burgerlijke vordering die uit een misdrijf voortkomt, onderworpen aan de regels van het burgerlijk recht. Artikel 2262bis, §1, tweede alinea BW bepaalt dat alle rechtsvorderingen tot vergoeding van schade op grond van buitencontractuele aansprakelijkheid verjaren na verloop van vijf jaar vanaf de dag volgend op die waarop de benadeelde kennis heeft gekregen van de schade of van de verzwaring ervan en van de identiteit van de daarvoor aansprakelijke persoon. Bovendien wordt in de derde alinea van datzelfde artikel aangegeven dat dergelijke vorderingen in elk geval verjaren na 20 jaar vanaf de dag volgend op die waarop het feit die de schade heeft veroorzaakt, zich heeft voorgedaan.³⁸

Artikel 26 VTSv. voerde echter de onmogelijkheid in om de burgerlijke vordering te laten verjaren voor de strafvordering. Beide vorderingen zijn immers onderworpen aan een andere regeling. Evenwel blijkt dat uit bovenstaande regel die vervat is in artikel 26 VTSv. er een verband bestaat tussen de verjaring van de strafvordering en deze van de burgerlijke vordering. Indien de verjaringstermijn van de strafvordering wordt bereikt en deze vordering bijgevolg verjaard is, heeft dit niet *ipso facto* tot gevolg dat daardoor de burgerlijke vordering ook reeds verjaard is. De verjaring van deze laatste vordering blijft immers onderworpen aan de regels van het Burgerlijk Wetboek.³⁹

Hierbij dient tevens te worden opgemerkt dat de verjaring van de burgerlijke vordering niet loopt gedurende de minderjarigheid van het slachtoffer. Dit geldt krachtens artikel 2252 BW. Daarenboven, verschillend van wat geldt inzake de verjaring van de strafvordering, loopt de verjaring ten aanzien van de burgerlijke vordering niet meer indien deze tijdig wordt ingesteld.⁴⁰

Bovendien strekt het verval van de strafvordering door het intreden van de verjaring, zich niet uit tot de tijdig, bij de strafrechter, ingestelde burgerlijke vordering. Dienaangaande dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de situatie waarin de verjaring van de strafvordering intreedt vóór de procedure voor het vonnisgerecht en de situatie waarin deze tijdens die procedure intreedt. Enkel wanneer het verval van de strafvordering door verjaring optreedt

³⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht & strafprocesrecht in hoofdlijnen*, I, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2009, 860-861.

³⁹ Cass. 23 december 1986, AR 9978, *Pas.* 1987, I, 508; Cass. 22 oktober 1991, AR 4561, *Pas.* 1992, I, 145; J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 237.

⁴⁰ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 238.

tijdens de procedure zal de strafrechter nog bevoegd zijn om een uitspraak te doen over de burgerlijke vordering die tijdig werd ingesteld. Indien de verjaring en aldus het verval van de strafvordering al optrad alvorens de zaak bij de strafrechter aanhangig werd gemaakt, dan zal die strafrechter zich niet meer kunnen uitspreken over de burgerlijke vordering.⁴¹

Hoofdstuk 2: *Ratio legis*

In het kader van deze masterproef is een uiteenzetting omtrent de *ratio legis* van de verjaringstermijn aangewezen.

De *ratio legis* van de verjaringstermijn moet men zoeken in overwegingen van algemeen belang. Zij wil immers vermijden dat er te veel tijd zou verlopen tussen het misdrijf enerzijds en de berechting ervan anderzijds. Na het verstrijken van die termijn is het ongewenst de herinnering aan de vroegere verstoring van de rechtsorde terug op te rakelen door het misdrijf te vervolgen. Daarnaast spelen ook praktische overwegingen. Naarmate de tijd verloopt, is het immers steeds moeilijker om de feiten te bewijzen waardoor het bewijs zo snel mogelijk aan de rechter moet worden voorgelegd.⁴²

Klassiek worden drie verschillende overwegingen aangevoerd ter verantwoording van het instituut van de verjaring. Ten eerste haalt men aan dat na het verloop van een zekere periode de maatschappelijke opinie geen bestraffing meer vergt. Dit is uiteraard afhankelijk van de ernst van het feit. Dit argument kan men beschouwen als het motief van de terugkeer van de maatschappelijke rust en de uiting van de wet van het vergeten. Ten tweede voert men aan dat de bewijsvoering problematischer wordt naarmate een langere periode verstreken is sinds het gepleegde misdrijf. Dit argument haalt de complexiteit van de bewijslevering bij oude feiten aan. Ten derde wijst men erop dat de dader al voldoende gestraft is, gezien hij gedurende de periode van niet-vervolgung leefde in onzekerheid, vrees en wroeging. Dit is het argument van de jarenlange onzekerheid voor de dader als straf. Ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wees terzake op de rechtszekerheid, het bemoeilijken van een efficiënte verdediging en het bewijsrisico bij een laattijdige klachtindiening. De lidstaten bij het EVRM beschikken bovendien over een beoordelingsmarge dienaangaande.⁴³

⁴¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 237-239.

⁴² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 747-748.

⁴³ EHRM 22 oktober 1996 *Stubbings and others v. The United Kingdom*, §51; J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 26; R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2005, 127.

MEESE stelt dat de reden ter invoering van een verjaringsstelsel niet uitsluitend gebaseerd kan zijn op één argument. Hij hanteert dan ook verschillende verklaringen ter verantwoording van het instituut van de verjaring. Deze verklaringstheorieën deelt hij op in drie verschillende categorieën. Een eerste categorie betreft procedurele argumenten die een verantwoording kunnen zijn voor de verjaring. Een tweede categorie heeft betrekking op de argumenten die rekening houden met de persoon van de dader van het gepleegde misdrijf, dit zijn de subjectieve theorieën. De derde en laatste categorie van theorieën betreffen de objectieve. Deze laatste dienen ter rechtvaardiging van de straffeloosheid na verloop van tijd middels externe en sociale omstandigheden.⁴⁴ Al deze theorieën zullen hieronder nader worden toegelicht.

Hoewel de onderstaande verklaringen enigszins plausibel lijken, zijn zij niet absoluut en kunnen ze vaak minstens gedeeltelijk ontkracht worden (zie *infra*).⁴⁵

1. De procedurele theorieën

1.1 De verjaring als garantie tegen gerechtelijke dwaling

Een eerste verklaring voor het instituut van de verjaring binnen de procedurele stellingen bestaat erin dat de verjaring garantie biedt tegen gerechtelijke dwalingen. Het tijdsverloop sinds de feiten tast immers de kwaliteit van het bewijs aan. Hierdoor is het risico reëel dat er een onterechte vrijspraak volgt, doordat de feiten niet meer kunnen worden bewezen, ofwel dat er een onterechte veroordeling of een te hoge straf volgt, doordat de verdachte zelf geen bewijsmiddelen meer kan aanvoeren ter zijner verdediging. Het instituut van de verjaring zorgt er aldus voor dat gerechtelijke dwalingen kunnen worden vermeden.⁴⁶

Naast het bewijs van de materiële feit is ook het intentioneel element van belang. Daarbij moet ook de positie van de verdachte voor ogen gehouden worden. De teloorgang van het bewijsmateriaal heeft immers niet alleen betrekking op het bewijs *à charge*, maar ook op dat *à décharge*. Zo zal ook het aannemelijk maken van het voorhanden zijn van strafuitsluitende of strafverminderende verschoningsgronden moeilijker worden. Naarmate de tijd verstrijkt, is

⁴⁴ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 26-27.

⁴⁵ M.-C. GOSSELIN, *Is de verjaring van de strafvordering nog verantwoord?*, onuitg. masterproef Rechten UGent, 2012-13, 36.

⁴⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 27.

dus niet alleen het aantonen van de schuld van de verdachte, maar ook diens onschuld moeilijker geworden.⁴⁷

Bijgevolg dient de verjaring dus niet enkel de maatschappij door haar garantie tegen gerechtelijke dwalingen. Tevens dient zij op dit vlak ter vrijwaring van het individueel recht van verdediging van de verdachte.⁴⁸

Dit verklaringmodel kan ook gebruikt worden in het kader van het niet wijzigen van het aanvangspunt van de verjaringstermijn. Gezien de teloorgang van het bewijsmateriaal reeds aanvangt van zodra de feiten hebben plaatsgevonden, kan het van belang zijn om de termijn steeds te laten aanvangen op het ogenblik dat het misdrijf werd gepleegd en niet wanneer dit zou worden ontdekt.⁴⁹

Deze verklaringstheorie biedt echter geen sluitende verklaring ter verantwoording van de verjaring. De tijdsfactor speelt evenwel een belangrijke rol als argument *pro* verjaring bij de teloorgang van het bewijsmateriaal. Nochtans kan nog enige kritiek geuit worden op deze verklaring. Deze kritiek schuilt in het feit dat de twijfel steeds in het voordeel van de verdachte moet spelen. Indien de rechter immers vaststelt dat het bewijsmateriaal niet langer betrouwbaar is omwille van het tijdsverloop, zal hij de verdachte moeten vrijspreken. Daarnaast zal de rechter rekening moeten houden met het feit dat de verdachte niet meer op een degelijke wijze verweer kon voeren, indien de rechter vaststelt dat het proces haar eerlijk karakter heeft verloren omwille van het tijdsverloop.⁵⁰

Aldus verhindert de verjaring dat alsnog een veroordeling wordt uitgesproken voor feiten die wel te bewijzen zijn, maar die al veel te lang geleden zijn.⁵¹

1.2 De verjaring als sanctie op de nalatigheid van de overheid

Deze volgende verklaring dient te worden gesitueerd in de plicht die de gerechtelijke overheden hebben om onmiddellijk op te treden tegen enige vorm van crimineel gedrag. De sanctie bij het stilzitten van die overheden is de onmogelijkheid om nog tot enige vervolging over te gaan.⁵²

⁴⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 27-28.

⁴⁸ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 28.

⁴⁹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 29.

⁵⁰ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 30-31.

⁵¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 31.

⁵² J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 31.

Problematisch bij deze verklaring is het feit dat de verjaringstermijn geen aanvang neemt op het ogenblik dat het misdrijf ter kennis komt van de overheid, maar bijna altijd op het moment dat het misdrijf wordt gepleegd. Desondanks kan de overheid niets verweten worden als de strafvordering reeds verjaard is vooraleer het misdrijf werd ontdekt doordat geen actie werd ondernomen omdat de overheid zelf niet op de hoogte was of kon zijn van het misdrijf.⁵³

Deze verklaring ter verdediging van de verjaring wordt soms bekritiseerd door te wijzen op de plicht van de overheid om te vervolgen en dat een tijdelijke verzaking daaraan niet volstaat om deze plicht niet te vervullen. Deze kritiek houdt echter geen rekening met het opportuniteitsbeginsel dat heden ten dage bestaat, waardoor de vervolgende instantie niet steeds verplicht is om over te gaan tot vervolging.⁵⁴

Dit model biedt wel soelaas voor de fenomenen van de stuiting en de schorsing. Door een stuitingsdaad te stellen, geeft de overheid immers aan dat zij de zaak niet laat rusten. Zo is een nieuwe aanvang van de verjaringstermijn bij het stellen van dergelijke daad verantwoord. Daarnaast is ook de schorsing mogelijk indien er een beletsel bestaat om de strafvervolging uit te oefenen. Zo kan het openbaar ministerie niet verweten worden dat zij het onderzoek en de vervolging stillegt.⁵⁵

Concluderend kan worden gesteld dat dit model een verklaring geeft voor zowel de figuren van de stuiting als de schorsing, maar niet voor de aanvang van de termijn op het ogenblik van het plegen van het misdrijf. Dit in tegenstelling tot de voorgaande verklaring. De vorige vormt net wel een verklaring om de termijn te laten aanvangen van zodra het misdrijf werd gepleegd.⁵⁶

1.3 De verjaring als rechtsverwerking

Dit model beschouwt de verjaring als het gevolg van de afstand van de vervolgende instantie, zijnde het openbaar ministerie, om nog tot vervolging over te gaan. De afstand van een recht is een privaatrechtelijk begrip. De kritiek op deze visie bestaat erin dat er in het strafrecht geen ruimte is voor privaatrechtelijke begrippen en aldus voor het begrip 'de afstand van recht'. Bovendien heeft het openbaar ministerie de *plicht* om te vervolgen en is er dus geenszins sprake van een recht. Het hierboven vermelde opportuniteitsbeginsel speelt ook

⁵³ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 31-32.

⁵⁴ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 32.

⁵⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 32.

⁵⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 32.

hier, waardoor het openbaar ministerie kan beslissen over het al dan niet uitoefenen van de strafvordering.⁵⁷

Ook hier is de vaststelling dat de verjaringstermijn een aanvang neemt op het ogenblik dat het misdrijf is gepleegd problematisch, gezien het misdrijf dan niet altijd gekend is door de overheid. Daarnaast gaat dit model volledig voorbij aan het feit dat de verjaring kan intreden zonder dat de overheid enige blijk heeft gegeven van haar bedoeling om afstand te doen van het recht tot vervolging. De verjaring kan immers ook intreden doordat de gerechtelijke instanties de zaak te lang hebben laten aanslepen, waardoor de verjaringstermijn reeds is verstreken.⁵⁸

Daarentegen geeft dit model wel weer een goede reden ter verantwoording van de figuren van de schorsing en de stuiting. Wat de stuiting betreft, wordt immers aangegeven dat het openbaar ministerie geen afstand wil doen van de vervolging. Op het vlak van de schorsing lijkt het logisch dat gedurende de tijd dat het openbaar ministerie niet kan optreden, dit haar niet kan verweten worden.⁵⁹

2. De subjectieve theorieën

2.1 De bestraffing door de angst voor veroordeling

Dikwijls wordt aangehaald dat de langdurige dreiging van de straf zelf enige vorm van sanctie inhoudt. Dit verklaringmodel hangt grotendeels af van de persoonlijkheid van de dader en of deze laatste enige 'last' zal ondervinden van mogelijke angstgevoelens. Daardoor werd al veel kritiek geuit jegens deze verklaring. Sommigen bestempelen dit argument als waardeloos, gezien zij stellen dat de meerderheid van de daders geen problemen zien in hun crimineel gedrag, waardoor dit geen realistisch argument zou zijn. Bovendien zal ook de angst voor de bestraffing afnemen naarmate er minder wordt gestraft.⁶⁰

Dit argument biedt geen sluitende verklaring voor het verschijnsel van de stuiting van de verjaring. Indien de verdachte op de hoogte is van de mogelijke stuitingsdaad, zal de angst op bestraffing van de dader immers nog meer toenemen. Hierdoor zou de verjaringstermijn

⁵⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 32-33.

⁵⁸ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 33.

⁵⁹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 33.

⁶⁰ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 34.

veeleer korter moeten zijn. Op het vlak van stuiting is deze verklaring eerder een argument ter verkorting van de verjaringstermijn dan voor de verlenging ervan.⁶¹

Daarenboven kan deze theorie slechts een verklaring bieden voor de verjaring indien de leedtoevoeging het enige oogmerk is van de bestraffing. Dit is geenszins het geval.⁶²

2.2 De wijziging van de persoonlijkheid van de dader

Een volgend verklaringsmodel voor de verjaring, binnen de subjectieve categorie, gaat ervan uit dat de persoonlijkheid van de dader wijzigt naarmate de tijd verstrijkt. Het zou dan ook niet meer wenselijk zijn om een straf op te leggen, gezien de persoonlijkheid van de pleger van het misdrijf op het ogenblik waarop hij de straf moet ondergaan verschilt van deze ten tijde van de feiten.⁶³

Deze zienswijze moet enigszins genuanceerd worden, gezien niemand zal aannemen dat een persoon ineens een 'totaal ander mens' kan worden. Bovendien blijft het moeilijk om rekening te houden met de gewijzigde persoonlijkheid van de plegers van misdrijven bij het bepalen van de verjaringstermijn. Daarnaast biedt dit argument geen verklaring voor het onderscheid tussen de verjaring van de strafvordering en deze van de straf. Tevens biedt dit argument geen verklaring waarom de verjaringstermijn voor ernstige feiten langer moet zijn dan deze voor minder ernstige feiten. De wijziging van de persoonlijkheid van de dader houdt daar immers geen verband mee. Ten slotte zou de dader die snel wordt berecht en een langdurige vrijheidsstraf opgelegd krijgt zich vervreemden van zijn misdrijf. Daardoor zou de straf dus niet langer mogen zijn dan de verjaringstermijn omdat deze volstaat voor een identiteitswijziging.⁶⁴

In de huidige literatuur worden deze groep van subjectieve theorieën ter verklaring van de verjaringstermijn niet meer gehanteerd. Dat de verjaring verband houdt met de gewijzigde persoonlijkheid van de dader wordt immers mijns inziens terecht niet meer overtuigend geacht.⁶⁵

⁶¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 34.

⁶² J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 34.

⁶³ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 34-35.

⁶⁴ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 35-36.

⁶⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 36.

3. De objectieve theorieën

3.1 Het verdwijnen van de maatschappelijke behoefte aan bestraffing en de leer van het vergeten

Dit verklaringsmodel, zijnde het verdwijnen van de maatschappelijke behoefte en de 'wet van het vergeten', is, samen met het teloorgaan van het bewijsmateriaal, één van de meest aangehaalde argumenten ter verdediging van de verjaringstermijn van de strafvordering.⁶⁶

Het argument van de verdwijning van de maatschappelijke behoefte bepaalt dat naarmate de tijd verstrijkt, de herinnering aan het misdrijf vervaagt in het maatschappelijk geheugen. Er komt immers een moment waarop de vervolging niet langer wenselijk en redelijk is vermits de schade die het misdrijf toebreacht aan de rechtsorde reeds is uitgewist. De publieke behoefte aan bestraffing kan, al naargelang de zwaarwichtigheid van de feiten, net na het misdrijf heel groot zijn, maar deze behoefte daalt als de feiten lang geleden werden gepleegd. Concluderend kan worden gesteld dat het recht op straffen in de tijd begrensd dient te zijn opdat de maatschappelijke vrede zo kan worden bewaard.⁶⁷

Zowel het verklaringsmodel van de verdwijning van de publieke behoefte aan bestraffing als dat van de 'wet van het vergeten' staven waarom verschillende verjaringstermijnen worden gebruikt naar gelang de zwaarwichtigheid van de feiten. De vervaging aan de herinnering van ernstigere feiten vergt immers meer tijd dan die aan minder ernstige feiten. Bij deze laatste categorie is de maatschappelijke impact uiteindelijk veel kleiner. Beide voorvermelde verklaringsmodellen kunnen echter het bestaan van de verschijnselen stuiting en schorsing van de verjaring niet duiden.⁶⁸

De maatschappelijke behoefte aan bestraffing van bepaalde misdrijven doorstaat echter de tand des tijds, waardoor oorlogsmisdaden, misdaden tegen de mensheid en genocide onverjaarbaar zijn.⁶⁹

3.2 De verjaring in het licht van de rechtvaardigingstheorieën en het doel van de bestraffing

Sommige grondslagen ter verklaring van de verjaring worden beheerst door dezelfde principes als die van het recht die de samenleving heeft om straffen op te leggen. Een

⁶⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 37.

⁶⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 37.

⁶⁸ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 38.

⁶⁹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 37-38.

bestrafing is namelijk slechts legitiem en geoorloofd als zij noodzakelijk is om de legitieme doelstellingen van diezelfde samenleving te bewerkstelligen. Op het vlak van de verjaring betekent dit dat van zodra door een tijdsverloop het opleggen van een straf niet meer rechtvaardig wordt geacht, het recht van de staat om te bestraffen tevens ophoudt te bestaan.⁷⁰

In wat volgt wordt een overzicht gegeven van de verscheidene rechtvaardigingsgronden en de doelstellingen van de bestrafing die ook relevant kunnen zijn ter verdediging van de verjaring.⁷¹

3.2.1 De absolute theorieën

Volgens dit soort theorieën ligt de rechtvaardiging van het opleggen van de straf in het misdrijf, gezien zij stellen dat de straf moet volgen omdat misdaan is. Het doel van de straf is vergelding en dit wordt aldus bereikt. Vaak is het strafdoel niet steeds de vergelding, maar meer ideëel zoals demonstratie van de gelding van het recht ten opzichte van diegene die er zich tegen afzette.⁷²

In het licht van de verjaring moet ernaar gekeken worden in welke mate die vergelding aangetast wordt door het verstrijken van de tijd tussen het gepleegde misdrijf, waarvoor vergelding als strafdoel voorop staat, en het moment waarop de vergelding werkelijk plaats vindt. Ondanks het feit dat deze theorieën veeleer lijken te botsen met het instituut van de verjaring, kan deze laatste hier toch worden ingepast. Dit is enkel mogelijk als men erkent dat vergelding niet alleen door de strafoplegging kan worden verwezenlijkt. Hoewel de leedtoevoeging dan ook centraal staat, vindt deze niet plaats door de loutere oplegging van de straf. Eén van de argumenten ter verdediging van de verjaring is namelijk dat de dreiging van de straf reeds een sanctie uitmaakt. In deze optiek is het doel van de straf, zijnde vergelding, gerealiseerd zonder dat effectief een straf werd opgelegd.⁷³

3.2.2 De relatieve theorieën

De relatieve theorieën zien in de bescherming van de rechtsgoederen en het afweren van enig onrecht de rechtvaardiging van de strafoplegging door de overheid. De opgelegde straf moet ertoe dienen dat het misdrijf niet opnieuw zal gepleegd worden. De straf is met andere

⁷⁰ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 39.

⁷¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 39.

⁷² J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 40.

⁷³ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 41.

woorden noodzakelijk voor de rechtshandhaving en niet louter verdiend.⁷⁴ Het strafrecht heeft in deze optiek zowel een sociale als een psychische afschrikkingfunctie. De straf moet verhinderen dat er opnieuw een misdrijf wordt gepleegd. Dit kan bewerkstelligd worden door een speciale en een generale preventie die van de straf uitgaat. De speciale component behelst de invloed van de straf op de dader, ofschoon de generale component invloed heeft op alle rechtsonderhorigen.⁷⁵

Deze leren moeten evenwel met enige terughoudendheid geïnterpreteerd worden. De intentie van het strafrecht als afschrikingsmechanisme mag er niet toe leiden dat men enkel het principe hanteert dat het doel de middelen heiligt, maar dat men ook de andere legitimatievereisten toepast. Zodoende zou het strafrecht enkel beheerst worden door het doelmatigheidsaspect dat samenhangt met strafrechtelijk optreden.⁷⁶

Volgens de relatieve leren gaat er aldus een preventieve werking uit van de bestraffing, zijnde enerzijds een generale preventie en anderzijds een speciale preventie.⁷⁷

Op het vlak van de generale preventie is vast te stellen dat de dreiging met de strafoplegging haar kracht verliest ingeval ze niet tot een effectieve bestraffing leidt. Bijgevolg lijkt dit moeilijk verzoenbaar met de verjaring. Er zijn echter enkele modaliteiten van dit type preventie wel onderhevig aan het tijdsverloop. VAN DORST maakt op dit vlak een onderscheid tussen de afschrikking, de normhandhaving en de voorkoming van eigenrichting.⁷⁸

Met betrekking tot het eerste facet stelt hij dat afschrikking slechts gevolgen resorteert als de straf binnen een redelijke termijn wordt bevolen. BOSKER daarentegen stelt dat er geen verband is tussen het sneller straffen en de doeltreffendheid ervan op preventief vlak.⁷⁹ Op het vlak van de normhandhaving kan geen argument ter verdediging van de verjaring worden afgeleid. De normhandhaving betekent immers dat de bestraffing wenselijk sociaal gedrag bevordert. Het doet er dan niet toe wanneer een straf wordt opgelegd. Het laatste facet van dit soort preventie, zijnde dat van de voorkoming van de eigenrichting, is

⁷⁴ Dit in tegenstelling tot de absolute leren waar de straf in de eerste plaats verdiend is. Toch wordt het vergeldend karakter van de straf wel erkend, maar dit is niet het hoofddoel van de ervan. Bovendien moet de straf niet steeds leedtoevoegend zijn, ook andere manieren van tussenkomst kunnen nuttig zijn dienaangaande: J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 42.

⁷⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 42.

⁷⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 43.

⁷⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 42-43.

⁷⁸ A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 59.

⁷⁹ O.J. BOSKER, *Snelrecht: de generaal en speciaal preventieve effecten van sneller straffen*, onuitg. proefschrift filosofie Rijksuniversiteit Groningen, 1997, 113.

wel onderhevig aan het tijdsverloop. Met dit facet bedoelt VAN DORST dat met het strafrecht kan voorkomen worden dat iemand als benadeelde of als derde met ongeoorloofde middelen zou reageren op schade die de dader veroorzaakt. Het risico op eigenrichting neemt immers af naarmate de tijd verstrijkt, gezien wordt aangenomen dat de tijd de wonden heelt. In dit facet kan dan ook een argument ter verdediging van de verjaring worden afgeleid.⁸⁰

Betreffende de speciale preventie lijkt de verjaring, in tegenstelling tot de generale preventie, beter verenigbaar te zijn. VAN DORST maakt ook inzake dit type preventie een opdeling. Hij maakt hier een onderscheid tussen de afschrikking, de verbetering en de beveiliging.⁸¹

Met betrekking tot het eerste facet, zijnde de afschrikking, kan zeker een argument pro verjaring worden afgeleid. Het wordt immers niet meer wenselijk geacht om nog strafrechtelijk op te treden tegen een dader die zelf nog het besef niet heeft dat de sanctionering van zijn normoverschrijdend gedrag zich opdringt. Hierdoor kan bij de dader de indruk ontstaan dat de maatschappij het misdrijf niet ernstig vindt. Bovendien zou een laattijdige reactie op het onrecht ertoe kunnen leiden dat de dader de straf als onrechtmatig aanvoelt.⁸²

Met het tweede aspect, zijnde de verbetering, bedoelt VAN DORST de resocialisatie, de inkeer van de dader die bekomen wordt door de bestraffing. Indien een maatregel moet worden opgelegd in het kader van de resocialisatie van de dader moet deze snel op de gepleegde feiten volgen. Anders bestaat het risico dat de maatregel nutteloos is als deze te lang na de feiten wordt opgelegd.⁸³

De beveiliging van de maatschappij als derde en laatste facet kan onder meer verwezenlijkt worden door de delinquenten uit de maatschappij te verwijderen. Indien de delinquent enige tijd geen misdrijven meer pleegt, kan dit een aanwijzing zijn dat zijn verwijdering niet noodzakelijk was ter beveiliging van de samenleving. Dit laatste facet kan dan gezien worden als een argument ter verdediging van de verjaring.⁸⁴

⁸⁰ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 43-44.

⁸¹ A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 76.

⁸² A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 76.

⁸³ A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 76.

⁸⁴ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 41-45.

3.2.3 De verenigingstheorieën

De verenigingstheorieën zijn gemengde leren die zowel de absolute als de relatieve theorieën trachten te verzoenen en combineren. Als de verdachte een misdrijf pleegt en daardoor leed verdient (absolute theorieën), dan moet men erover waken dat aan de delinquent niet meer leed wordt opgelegd dan vereist is om de rechtsorde te handhaven (relatieve theorieën).⁸⁵

De legitieme bestraffing dient noodzakelijk te zijn voor de handhaving van de maatschappelijke orde en de opgelegde straf moet een nuttig effect hebben. Hierbij zijn de verscheidene functies van de straf van belang, gezien er een mogelijkheid bestaat dat een laattijdig opgelegde straf niet meer functioneel is, maar net een basis vormt voor de verjaring. Een eerste functie van de straf is de nood aan verzoening. Deze functie is onderhevig aan het tijdsverloop omdat de behoefte aan verzoening daalt naarmate de herinnering aan de feiten vervaagt. Met betrekking tot een tweede functie van de straf, zijnde het herstel van de schade, kan gesteld worden dat er geen reden voorhanden is om de dader te laten ontkomen aan de verplichting om de schade te vergoeden. De verjaring van de strafvordering heeft immers geen invloed op de burgerlijke vordering als die tijdig werd ingesteld. Deze laatste betreft een burgerlijke vordering die gestoeld is op een misdrijf en is op haar beurt ook onderhevig aan verjaring.⁸⁶

Ten slotte moet hierbij opgemerkt worden dat enerzijds de straffen die worden opgelegd sociaal noodzakelijk zijn, gezien de plegers van normoverschrijdend gedrag moeten gesanctioneerd worden. Anderzijds moet er bij die strafoplegging rekening worden gehouden met het proportionaliteitsbeginsel en kan enkel een straf worden opgelegd die evenredig is met het gepleegde feit. Daardoor wordt soms geen straf opgelegd, maar eerder een maatregel. Een andere mogelijkheid is dat helemaal geen straf wordt opgelegd, maar dat de gunst van de opschorting van de straf wordt toegestaan. Dit laatste kan ook door het onderzoeksgerecht worden opgelegd. Al die verschillende vormen van sanctionering zijn maatschappelijk aanvaardbaar en wenselijk. Het proportionaliteitsbeginsel kan er ook toe leiden dat het niet langer gunstig is om oude feiten nog te bestraffen. Dit alles leidt ertoe dat de verjaring zowel maatschappelijk als sociaal noodzakelijk is.⁸⁷

⁸⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 45.

⁸⁶ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 45-46.

⁸⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 46-47.

Hoofdstuk 3: Berekening van de verjaringstermijn

In wat volgt zal een overzicht worden gegeven van hoe de berekening van de verjaringstermijn van de strafvordering in het algemeen geschiedt, met name de aanvang en het einde (1) en hoe de termijn mogelijk kan verlengd worden (2).

1. Algemeen

Krachtens artikel 1 Sw. is de aard van het misdrijf, met name een misdaad, wanbedrijf of overtreding, beslissend voor de aard van de straf, zijnde een criminele, correctionele of politiestraf.⁸⁸ De aard van het misdrijf is bovendien bepalend voor de verjaringstermijn van de strafvordering.

Zo verjaren, overeenkomstig artikel 21 VTSv. niet-correctionaliseerbare misdaden na 15 jaar, andere misdaden na 10 jaar, wanbedrijven na 5 jaar en overtredingen na 6 maanden of na 1 jaar als er oorspronkelijk sprake was van een wanbedrijf, maar dit werd omgezet naar een overtreding door de aanname van verzachtende omstandigheden.⁸⁹

Bij de zedenfeiten opgesomd in artikel 21bis, eerste lid VTSv. echter blijft de verjaringstermijn die welke bepaald is voor een misdaad, ook na correctionalisering. Daardoor verjaren die misdrijven pas na 15 jaar (artikel 21bis, tweede lid VTSv. j° artikel 21, derde lid VTSv.). Bovendien geldt voor deze laatste categorie een bijzonder aanvangspunt zoals hieronder zal worden uiteengezet.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat de toegepaste straf, namelijk deze uitgesproken door de rechter in laatste aanleg, bepalend is voor het definitief karakter⁹⁰ van het misdrijf. Bijgevolg

⁸⁸ S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, (234) 234.

⁸⁹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 793.

⁹⁰ De aanneming van de verzachtende omstandigheden of de toepassing van een strafverminderende verschoningsgrond leiden ertoe dat een strafbaar feit wordt gedenatureerd. Hierdoor kan een feit strafbaar met een criminele straf herleid worden tot een wanbedrijf door de techniek van de correctionalisatie, waardoor ook de verjaringstermijn van toepassing op een wanbedrijf dient te worden gehanteerd. Door de techniek van de contraventionalisatie wordt een feit strafbaar met een correctionele straf herleid tot een overtreding. Een definitief gecorrectionaliseerde misdaad verjaart aldus na vijf jaar. Een gecontraventionaliseerd wanbedrijf verjaart na één jaar. Door de denaturatie van het misdrijf gelden de verjaringstermijn van respectievelijk wanbedrijven en overtredingen. Deze regeling is terug te vinden in het laatste lid van artikel 21 VTSv.: S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, (234) 234.

wordt de verjaringstermijn van de strafvordering gedetermineerd door de straf *in concreto*.⁹¹ Derhalve wordt niet gekeken naar de straf die *in abstracto* in de wet is bepaald voor een bepaald misdrijf.⁹² Zoals reeds aangehaald, blijft echter ten aanzien van minderjarigen de verjaringstermijn die *in abstracto* is bepaald in geval van correctionalisering van de misdrijven opgesomd in het eerste lid van artikel 21*bis* VTSv. gelden.⁹³

1.1 Aanvang

De verjaringstermijn begint, krachtens artikel 23 VTSv., te lopen vanaf de dag waarop het misdrijf werd gepleegd. Eens deze termijn verstreken is, betekent dit dat de strafvordering vervallen is door verjaring.⁹⁴ De termijn wordt berekend van maand tot maand en van dag tot dag. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de verschillende lengte van de maanden en ook niet met het tijdstip van de dag. Bovendien wordt de *dies a quo*, zijnde het ogenblik waarop de termijn begint te lopen, wel meegerekend en de *dies ad quem*, zijnde het ogenblik waarop de termijn verstrijkt, niet.⁹⁵

Hierbij dient te worden opgemerkt dat een andere regeling geldt inzake het bepalen van het aanvangspunt van de verjaringstermijn al naargelang het soort misdrijf. Zo begint voor aflopende misdrijven de termijn onmiddellijk te lopen van zodra het misdrijf is afgelopen. Bij voortdurende misdrijven daarentegen begint de verjaringstermijn te lopen vanaf het ogenblik waarop de misdadige toestand wordt beëindigd. Bij collectieve misdrijven begint de termijn te lopen vanaf het laatste feit.⁹⁶ Ten slotte begint bij gevolgmisdrijven de verjaring te lopen vanaf het ogenblik waarop het gevolg is ingetreden.⁹⁷

Voor bepaalde misdrijven gelden echter bijzondere regels inzake het aanvangspunt van de verjaringstermijn. Zo geldt dat de voorgaande algemene uiteenzetting niet van toepassing is voor bepaalde misdrijven die gepleegd werden op minderjarigen. Die verjaringstermijn begint

⁹¹ S. VANDROMME, "Het bepalen van de aard van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, (234) 234.

⁹² C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 794.

⁹³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

⁹⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 747.

⁹⁵ Bij de berekening van de verjaringstermijn van de straf daarentegen zijn zowel de *dies a quo* als de *dies ad quem* inbegrepen: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 796.

⁹⁶ Cass. 5 februari 2003, AR P.02.1428.F., *Pas.* 2003, afl. 2, 273.

⁹⁷ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 752-754.

voor een limitatief aantal misdrijven gepleegd op minderjarigen pas te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.⁹⁸ Indien zedenzaken met minderjarigen deel uitmaken van een collectief misdrijf, zal de berekening van de verjaringstermijn nog ingewikkelder zijn. Het uitzonderingsregime op het aanvangspunt, zijnde de start op achttien jaar, is immers enkel van toepassing op de limitatief opgesomde misdrijven in artikel 21*bis* VTSv. . Dit regime mag niet uitgebreid worden naar andere misdrijven, ook niet wanneer er sprake is van een eenheid van opzet met die niet-opgesomde misdrijven. Bijgevolg zal elk van de feiten een eigen verjaringsregime hebben.⁹⁹

De verjaringstermijn die geldt voor zedenmisdrijven gepleegd op minderjarigen werd reeds meerdere keren gewijzigd. Zo bracht de recente wet van 30 november 2011 wijzigingen aan op het vlak van de verjaringstermijn die geldt voor zedenfeiten waarbij minderjarigen betrokken zijn. Die verjaringstermijn wordt immers verlengd van 10 tot 15 jaar voor minderjarigen. De regel dat de verjaringstermijn pas begint te lopen vanaf de dag dat het slachtoffer achttien jaar wordt en dat dit uitzonderingsregime voorbehouden blijft voor een limitatief aantal opgesomde misdrijven, blijft behouden.

1.2 Einde

De volledige strafprocedure dient afgewikkeld te worden voordat de verjaringstermijn is verstreken. Het tijdig instellen van de strafvordering volstaat bijgevolg niet.¹⁰⁰ Er moet aldus een eindbeslissing moet geveld worden binnen die termijn.^{101,102}

Zodoende dienen alle mogelijke rechtsmiddelen¹⁰³ te zijn aangewend en moeten die beslissingen die het gevolg zijn van het aanwenden van die rechtsmiddelen geveld worden binnen de verjaringstermijn.¹⁰⁴

⁹⁸ Dit wordt geregeld in artikel 21*bis* VTSv.: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 754-755.

⁹⁹ Cass. 25 oktober 2006, AR P.06.0518.F, *Pas*. 2006, afl. 9-10, 2150; S. VANDROMME, "Collectief misdrijf met zedenfeiten geeft problemen bij berekening verjaring", *Juristenkrant* 2007, afl. 141, (5) 5.

¹⁰⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

¹⁰¹ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

¹⁰² Dit in tegenstelling tot de verjaring van de burgerlijke vordering. Deze loopt immers niet meer tegen de eiser indien ze tijdig werd ingesteld: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

¹⁰³ Deze betreffen: verzet, hoger beroep en de voorziening in cassatie: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

¹⁰⁴ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 799.

In voorkomend geval zal dus de uitspraak van de rechter in hoger beroep binnen die termijn dienen uitgesproken te worden. Het is evenwel niet vereist dat de veroordeling die de strafvordering afsluit kracht van gewijsde heeft verkregen voordat de verjaring is ingetreden.¹⁰⁵ Kortom, binnen de verjaringstermijn dient een einduitspraak van de rechter ten gronde uitgesproken te worden.¹⁰⁶

Tot slot moet inzake de berekening van de verjaringstermijn tevens rekening worden gehouden met de verschijnselen die deze termijn desgevallend kunnen verlengen, met name de schorsing en de stuiting. Beide worden hierna behandeld (2.1 en 2.1).

2. Verlenging van de verjaringstermijn

2.1 Stuiting

De stuiting van de verjaring wordt geregeld in artikel 22 VTSv. en houdt een onderbreking in van de lopende verjaringstermijn. Na de onderbreking begint weer een nieuwe termijn te lopen, gelijk aan de oorspronkelijke. Het tweede lid van voorvermeld wetsartikel bepaalt dat de nieuwe termijn begint te lopen zelfs ten aanzien van de personen die niet bij de stuitingsdaad betrokken waren. Daaruit wordt afgeleid dat de stuiting slechts een werking heeft *in rem* en niet *in personam*. De stuiting geldt bovendien niet alleen ten aanzien van alle personen die bij de zaak betrokken zijn, maar ook ten aanzien van alle samenhangende misdrijven.¹⁰⁷

Krachtens artikel 22, lid 1 VTSv. kan de verjaringstermijn slechts worden gestuit door daden van onderzoek, ertoe strekkend om het strafdossier samen te stellen, of vervolging, om de strafvordering uit te oefenen of verder te zetten.^{108,109}

¹⁰⁵ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2005, 126.

¹⁰⁶ R. VERSTRAETEN, "Verjaring: algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, (19) 20.

¹⁰⁷ Artikel 227 Sv. geeft aan wat het begrip samenhang inhoudt: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 801-802.

¹⁰⁸ Daden van onderzoek zijn alle daden die door een bevoegd persoon worden gesteld om bewijzen te verzamelen omtrent een bepaalde zaak, opdat die aan de vonnisrechter kunnen worden voorgelegd om zo een beslissing te verkrijgen over de grond van de zaak. Zo heeft een proces-verbaal van een getuigenverhoor een stuitend effect. Daden van vervolging daarentegen zijn alle daden gesteld door een bevoegd persoon om de strafvordering uit te oefenen. Gezien het parket de enige is die de strafvordering uitoefent, gaan dit soort daden principieel uit van het openbaar ministerie. Een rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht door het parket is een voorbeeld van zo'n daad: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 801.

¹⁰⁹ Stuitingsdaden dienen steeds verricht te worden door een daartoe bevoegd persoon oprechtsgeldige wijze en tot de daden van onderzoek of vervolging te worden gerekend, opdat deze enig nuttig effect zouden sorteren: T.

Kenmerkend voor de stuiting is dat deze enkel kan plaatsvinden gedurende de eerste termijn.¹¹⁰ Hierdoor kan de verjaringstermijn van de strafvordering maximum het dubbele bedragen van de oorspronkelijke verjaringstermijn.

2.2 Schorsing

Het principe van de schorsing houdt in dat de lopende verjaringstermijn tijdelijk tot stilstand komt, waarna de termijn weer verder loopt van zodra het beletsel verdwenen is¹¹¹, zonder dat het verworven gedeelte verloren gaat.¹¹²

Krachtens artikel 24 VTSv. wordt de termijn geschorst wanneer de wet dat bepaalt of wanneer er een wettelijk beletsel bestaat dat de instelling of de uitoefening van de strafvordering verhindert.

Hoofdstuk 4: Speciale gevallen: de onverjaarbare misdrijven

Vroeger kende het Belgisch rechtsstelsel geen onverjaarbare misdrijven. Sinds de 1993, of meer bepaald sinds 1999¹¹³, bepaalt het eerste lid van artikel 21 VTSv. echter dat de zogenaamde 'core crimes', zijnde genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden, onverjaarbaar zijn.¹¹⁴

Alle andere misdrijven, hoe ernstig ook, verjaren steeds na verloop van tijd.¹¹⁵

Hoofdstuk 5: Rechtsvergelijking

Alvorens over te gaan in de uiteenzetting van de verjaring betreffende seksueel misbruik, dient nog even stilgestaan te worden bij de redenen die vroeger bestonden ter invoering van

DENYS, "De verjaring in het strafrecht: eindelijk duidelijkheid?" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist XII*, Gent, Story Publishers, 2006, (179) 185.

¹¹⁰ Dit in tegenstelling tot de verjaring van de straf, waar de stuiting onbeperkt kan gebeuren: C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 800.

¹¹¹ Het tijdsinterval gedurende dewelke de verjaring van de strafvordering geschorst is, wordt niet in aanmerking genomen bij het berekenen van de verjaringstermijn: T. DENYS, "De verjaring in het strafrecht: eindelijk duidelijkheid?" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist XII*, Gent, Story Publishers, 2006, (179) 187.

¹¹² J. D'HAENENS, *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, nr. 191.

¹¹³ Aanvankelijk waren, sinds 1993, enkel oorlogsmisdaden onttrokken van de verjaringsregeling. Sinds 1999 kunnen misdaden tegen de mensheid en genocide niet meer verjaren: VERBRUGGEN, F., "Over and out? Onverjaarbare misdrijven en relevantie van de verjaring bij internationale samenwerking" in F. VERBRUGGEN, en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, (199) 199-226.

¹¹⁴ Deze misdrijven zijn opgenomen in het strafwetboek, respectievelijk in de artikelen 136bis Sw., 136ter Sw. en 136quater Sw. .

¹¹⁵ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 794.

de verjaringstermijn. Zoals zal blijken hierna is geen enkel rechtssysteem gebaseerd op één dragen motief, maar steunt zij zich op verschillende motieven tegelijkertijd.¹¹⁶

Een rechtsvergelijking op dit vlak laat toe een meer algemeen beeld hieromtrent te kunnen scheppen. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de motieven zoals deze golden in België (1), Frankrijk (2) en Nederland (3). Daarnaast zal ook kort het standpunt dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hierover aanneemt, worden toegelicht (4).

1. België

Gezien België de *Code d'instruction criminelle* integraal overnam, ontstond hier aanvankelijk geen doordachte discussie aangaande de verjaring van de strafvordering. Later, bij de invoering van de Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering in 1878, vond de eerste discussie daarover plaats. Evenwel was er wel eensgezindheid over het bestaan van dergelijke verjaringstermijn en diens noodzaak.¹¹⁷

Zo werd aangehaald als reden ter verantwoording van de verjaringstermijn dat deze bestaat vanwege haar maatschappelijk belang. De maatschappij vond het immers onnodig feiten te bestraffen die bij het volk al uit het geheugen waren gewist. Bovendien zou het bestraffen van dergelijke feiten geen gemoedsrust opleveren, maar net het opwekken van tegenovergestelde gevoelens. In dit kader werd aangehaald dat de lengte van de verjaringstermijn afhankelijk diende te zijn van de ernst van de feiten.¹¹⁸

Een volgende motief ter invoering van de verjaringstermijn, behelsde dit van de moeilijkheid om zich nog te kunnen verweren indien de feiten reeds lange tijd geleden gepleegd zijn. De bewijzen van onschuld zouden immers verdwijnen naarmate vele jaren verlopen zijn sinds de gepleegde feit(en) en de dader zou dan enkel nog veroordeeld worden op basis van bewijzen die zijn schuld aanduiden.¹¹⁹

2. Frankrijk

Reeds uit de voorbereidende werken voorafgaand aan de totstandkoming van de *Code d'instruction criminelle* bleek de tendens ter invoering van een verjaringstermijn. De wetgever verantwoordde de invoering aan de hand van verscheidene verklaringen. Zo stelde hij dat de

¹¹⁶ A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 44-45.

¹¹⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 49-50.

¹¹⁸ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 51-52; J.S.G. NYPELS, *Législation criminelle de la Belgique ou commentaire du code de procédure pénale*, Brussel, Bruylant, 1878, 13-14.

¹¹⁹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 51; J.S.G. NYPELS, *Législation criminelle de la Belgique ou commentaire du code de procédure pénale*, Brussel, Bruylant, 1878, 14.

dader door het tijdsverloop sinds de feiten al voldoende gestraft wordt. Dat tijdsverloop maakte immers al een voldoende ernstige sanctie uit. Tevens kreeg de dader hoop dat na het verstrijken van een voldoende lang tijdsverloop de feiten hem niet meer konden verweten worden.¹²⁰

Daarnaast diende de verjaring het belang van de maatschappij. Een eeuwigdurende beschuldiging of een onbeperkte mogelijkheid tot strafuitvoering zouden de dader ertoe kunnen brengen nieuwe misdrijven te plegen. Ten slotte werd nog aangehaald dat verjaring de teloorgang van het bewijsmateriaal diende. Lang na de feiten was het immers moeilijk, zo niet onmogelijk, om de schuld of onschuld van een potentiële dader aan te tonen. Deze laatste verklaring is mijns inziens nog steeds een belangrijke verklaring ter invoering en handhaving van de verjaringstermijn, gezien nog steeds een vermoeden van onschuld geldt.¹²¹

3. Nederland

Gelijkaardige argumenten als uiteengezet bij de Franse motieven, werden door de Nederlandse wetgever weerhouden. Het bestaan van de verjaring van de strafvordering werd geacht in het belang te zijn van de maatschappij. Daarbij werd aangehaald dat vervolgingen na een zeker tijdsverloop zonder doel zijn. Het tijdsverloop sinds de feiten zorgde er bovendien ook voor dat men niet meer tot een goede, deugdelijke en genoegzame bewijsvoering kon komen. De rust van de families werd verstoord en de hoop van de dader werd tenietgedaan. Ten slotte zou bij afwezigheid van de verjaring de straf die toegepast werd haar nut en doel grotendeels missen.¹²²

Bij de wijziging inzake de verjaring in 1881 in het Wetboek van Strafrecht, steunde de verjaring voornamelijk op twee gronden. Een eerste grondslag van de verjaring van de strafvordering was deze van de verflauwing van de herinnering aan de gepleegde feiten waardoor het publiek geweten geen straf meer zou vorderen. Ten tweede werd de bewijsproblematiek, die moeilijker of onmogelijk zou zijn bij oude feiten, aangehaald. Bovendien werd ook bepaald dat het ondergane leed als surrogaat kon dienen voor de straf.

¹²⁰ J.-L. COUSTURIER, *Traité de la prescription en matière criminelle*, Parijs, Durand, 1849, 15-16.

¹²¹ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 47-49; J.-L. COUSTURIER, *Traité de la prescription en matière criminelle*, Parijs, Durand, 1849, 216-217.

¹²² A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 29; J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 56.

Dit werd door de regering samengevat in de stelling "*de tijd op zicht zelf in het publiek belang doet de strafvervolgning verjaren*".¹²³

4. Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voorziet voor de lidstaten een grote mate van autonomie inzake de verjaringsregels. Er zal enkel door middel van marginale controle nagegaan worden of de nationale regelingen geen te korte verjaringstermijn voorzien zodat de lidstaten daardoor zouden te kort schieten aan hun verplichting om de rechten in het EVRM te waarborgen. Zo is er een recht op toegang tot de rechter opgenomen en dit dient ten allen tijde te worden gerespecteerd. De verjaringsregels mogen geenszins tot gevolg hebben dat de slachtoffers een recht op toegang tot de rechter wordt ontzegd.¹²⁴

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens deed reeds uitspraak over het bestaan van de verjaring van de strafvordering. Het stelde immers vast dat de verjaring van de strafvordering, de zogenaamde *limitation periods, a common feature* is in de rechtstelsels van de lidstaten. Bovendien erkent het Hof dat dergelijke verjaringstermijn verschillende doeleinden heeft zoals het waarborgen van de rechtszekerheid en het voorkomen van een inbreuk op de rechten van de verdachten, die geschonden zouden kunnen worden indien uitspraak zou moeten gedaan worden op basis van bewijzen die doorheen de tijd onvolledig zijn geworden.¹²⁵

Conclusie op rechtsvergelijkend vlak

In alle nader bekeken landen blijkt een verjaringstermijn van de strafvordering een noodzaak. Wat betreft de redenen ter verantwoording van de verjaringstermijn worden steeds verschillende motieven aangehaald en steunt men zich niet slechts op één dragend motief. Inzake de redenen voor het bestaan van een dergelijke termijn wordt de teloorgang van het bewijsmateriaal aangehaald als één van de voornaamste ter verantwoording van die verjaringstermijn. Bovendien acht het maatschappelijk belang het niet nodig dat lang na de feiten nog een veroordeling zou worden uitgesproken. Daarenboven zou een laattijdige veroordeling de rust in de families ernstig verstoren, waardoor een verjaringstermijn ook om die reden gewenst is. Alle bovenstaande redenen die in het algemeen en bij de

¹²³ A.J.A. VAN DORST, *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 29-30; J. MESE, *De duur van het strafproces*, supra noot 5, 57.

¹²⁴ P. HELSEN, en R. VERSTRAETEN, "De wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?", *T.Strafr.* 2003, (62) 62.

¹²⁵ EHRM 22 oktober 1996 *Stubbings and others v. The United Kingdom*, §51; EHRM 22 juni 2000, *Coëme and others v. Belgium*, §146; J. MESE, *De duur van het strafproces*, supra noot 5, 59-60.

rechtsvergelijking worden aangehaald zijn plausibel. Deze zijn echter terecht onderhevig aan enige kritiek (zie *infra*).

Hoofdstuk 6: Kritiek op de verjaring van de strafvordering en diens motieven

Steeds wordt aangehaald wat de redenen zijn ter invoering van de verjaring, de zogenaamde *ratio legis*. Afgezien daarvan stelt DE PAUW dat de verjaring geen evidentie blijkt vanuit het maatschappelijk oogpunt. Indien de verjaring is ingetreden, blijft de dader immers ongestraft. Dit geldt, ongeacht de maatschappelijke beroering die ontstond op het ogenblik van het plegen van het misdrijf en die mogelijks nog bestaat op het moment dat de strafvordering uitdooft door het bereiken van de verjaring.¹²⁶

Bovendien is de verjaring niet te beschouwen als een fundamenteel geacht mensenrecht van de dader. Verschillende rechtstelsels kennen immers dit instituut in het algemeen niet. Tot deze rechtstelsels behoren vooral deze met een *common law*-traditie. Dit werd evenwel niet strijdig geacht met de fundamentele mensenrechten.¹²⁷

Daarentegen behelst de verjaring een drastische aantasting van de rechten van het slachtoffer. Er volgt dan immers geen strafrechtelijke veroordeling meer over de maatschappelijke afkeuring die het misdrijf teweeg bracht. Die veroordeling lijkt, eerder dan de materiële vergoeding van het ondergane leed, de slachtoffers net veel genoegdoening te bieden. Zodoende wordt bovendien ook de uitoefening van de burgerlijke vordering onnodig bemoeilijkt.¹²⁸

In dit hoofdstuk zal achtereenvolgens worden stilgestaan bij de door DE PAUW geuite kritiek op de verjaring als surrogaatstraf voor de dader (1), de verjaring als stimulans voor de vervolgende partijen (2), de zogenaamde garantie die de verjaring biedt tegen gerechtelijke dwalingen (3) en ten slotte bij het motief van de verjaring als uiting van de maatschappelijke behoefte (4).

1. De verjaring als alternatief voor bestraffing

Vaak wordt aangehaald dat de verjaring een alternatief inhoudt voor de bestraffing van de dader. De jarenlange onzekerheid omtrent de strafsanctie die zou kunnen volgen, wordt

¹²⁶ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 46.

¹²⁷ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 46.

¹²⁸ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 46.

geacht in de plaats te zijn gekomen van de daadwerkelijke bestraffing. Dit lijkt een belangrijke grondslag ter verantwoording te zijn van het instituut van de verjaring.¹²⁹

Nochtans werd hierop enige kritiek geleverd door de rechtsleer. Het plegen van een misdrijf zal immers steeds gevolgd worden door de vrees om ontdekt te worden. Er valt echter te betwijfelen of de onrust die zou bestaan in hoofde van de dader als een uitgangspunt mag worden aangenomen.¹³⁰

2. De verjaring als stimulans voor de vervolgende partij(en)

De verjaring als stimulans voor de vervolgende partijen, zijnde het openbaar ministerie en de burgerlijke partij, is tevens één van de vaak aangehaalde motieven voor de verjaring. De verjaring zou er immers toe dienen dat de vervolgende partijen, en dan vooral het openbaar ministerie, tot enige inspanning op het vlak van vervolging zouden overgaan. De afwezigheid van enige verjaringstermijn zou dit negatief kunnen beïnvloeden.¹³¹

Hoewel deze redengeving een goede argumentatie zou kunnen bieden voor de verjaring, is zij moeilijk in overeenstemming te brengen met het concept van de verjaring in ons huidige Belgisch positief recht. Indien dit argument zou worden weerhouden, zou het vertrekpunt van de verjaringstermijn logischerwijze datgene zijn van het ogenblik waarop de vervolgende partij het misdrijf ontdekt en niet het moment waarop het misdrijf is voltrokken, wat nu als algemeen beginsel¹³² wordt aangenomen.¹³³

Bijgevolg vindt dit argument geen basis in de traditionele berekeningswijze van onze verjaringstermijnen. De berekeningswijze van de verjaringstermijn aangaande bepaalde zedenmisdrijven wordt daarbij als een tussenoplossing aanzien, door deze termijn pas te laten aanvangen op het ogenblik van de meerderjarigheid van het slachtoffer. Vanaf deze leeftijd

¹²⁹ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 52.

¹³⁰ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 52.

¹³¹ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 54.

¹³² Aan dit beginsel zijn evenwel enkele uitzonderingen verbonden (zie *supra*).

¹³³ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 54-55.

kan het slachtoffer geacht worden nuttig op te treden ter verdediging van zijn geschonden rechten.¹³⁴

In tegenstelling tot de verjaring, kan worden aangenomen dat dit argument wel wordt verwezenlijkt door de redelijke termijn. Deze termijn begint immers te lopen vanaf het ogenblik dat de verdachte in verdenking wordt gesteld of vanaf het moment dat de verdachte verplicht wordt in zijn verdediging te voorzien. Deze termijn wordt aldus berekend vanaf het ogenblik dat het openbaar ministerie als vervolgende partij zijn verantwoordelijkheid moet opnemen op het vlak van de vervolging van een verdachte.¹³⁵

3. De verjaring als garantie tegen gerechtelijke dwalingen

In dit argument, de verjaring als waarborg tegen gerechtelijke dwalingen, ligt de vrees vervat dat de bewijsvoering te vaag en onbetrouwbaar is geworden naarmate de tijd is verstreken sinds het misdrijf werd begaan. De verdediging van de verdachte tegen het verouderd bewijsmateriaal zou immers uiterst moeilijk worden. Dit zou dan het risico op onterechte veroordelingen doen toenemen. De verjaringstermijn wordt in deze redenering aldus beschouwd als een vervaltermijn voor het zich baseren op het voorliggende bewijsmateriaal.¹³⁶

Deze argumentatie dient echter bekritiseerd te worden. De vaste termijn bepaald in de wet, met name de verjaringstermijnen, worden immers in verband gebracht met de bewijswaardering. Hoewel sporen en herinneringen vervagen naarmate de tijd verstrijkt, dient men zich af te vragen of de verjaring van de strafvordering en de vigerende termijnen kan aanzien worden als de oplossing hiervoor. De bewijswaardering is immers strikt casuïstisch. Het is de taak van de rechter om te oordelen welke bewijselementen nog voldoende geloofwaardig zijn en welke niet. Bijgevolg stelt DE PAUW dat de verjaring van de strafvordering niets te maken heeft met deze beoordeling van de rechter om tot een innerlijke overtuiging te komen aangaande de schuldvraag.¹³⁷

¹³⁴ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 55.

¹³⁵ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 55.

¹³⁶ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 55.

¹³⁷ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 56.

Bovendien kan bovenstaande argumentatie niet rechtvaardigen waarom bepaalde misdrijven onverjaarbaar zijn. In ons strafrecht zijn immers genocide, misdaden tegen de mensheid en bepaalde oorlogsmisdaden onverjaarbaar krachtens artikel 21 VTSv. . Als de bewijsvoering en de bewijswaardering zou aangetast worden door het tijdsverloop in 'gewone' strafzaken, is dit zeker ook het geval bij dergelijke misdrijven. Bijgevolg zou de strafvordering aangaande die misdrijven ook aan de verjaringstermijn moeten onderworpen worden. Nochtans zijn deze net onverjaarbaar gemaakt.¹³⁸

Daarenboven zou deze redenering ertoe leiden dat door het getrappt verjaringssysteem dat in België geldt het bewijsmateriaal sneller of trager vervaagt naarmate er sprake is van een misdaad, wanbedrijf of overtreding. Dit is geenszins het geval in de werkelijkheid.¹³⁹

Dezelfde voorgaande kritiek dient ook op het vlak van de stuiting te worden weerhouden. Hoe kan immers de integriteit van bewijzen langer gevrijwaard worden door een stuitingsdaad? Bovendien kan dit eveneens niet weerhouden worden op het vlak van de onmiddellijke inwerkingtreding van wetten die de verjaringstermijn wijzigen.¹⁴⁰

Overigens is deze zienswijze van de verjaringstermijn als vervaltermijn van bewijs verouderd, gezien de ontwikkeling van de hedendaagse technieken. Nochtans kan deze redenering wel nog deels weerhouden worden op het vlak van getuigenverklaringen. Er bestaan echter heden ten dage verschillende andere technieken waarop het tijdsverloop geen invloed heeft. Zo kunnen schriftelijke stukken, vingerafdrukken, rapporten, foto's, video's, ... nog steeds worden aangehaald. De aantasting van het bewijsmateriaal door het tijdsverloop is bijgevolg een stellingname die vroeger, toen de bewijsvoering in strafzaken vrijwel exclusief uit getuigenverklaringen bestond, aannemelijk was. Heden ten dage kan men betwijfelen of deze visie nog steeds geldt.¹⁴¹

4. Het verdwijnen van de maatschappelijke behoefte

Tevens één van de meest aangehaalde motieven ter verdediging van de verjaringstermijn is dit van het maatschappelijk belang. Dit laatste zou er immers niet mee gediend zijn als nog een

¹³⁸ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 56.

¹³⁹ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 57.

¹⁴⁰ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 57.

¹⁴¹ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 57.

vervolgning of bestraffing van een misdrijf zou plaatsvinden dat reeds lange tijd geleden gepleegd werd. De maatschappij zou er in deze zienswijze geen baat meer bij hebben om misdrijven te straffen die reeds uit het collectief geheugen zijn gewist. De strafwet kan in deze stelling dus enkel gehanteerd worden wanneer dit een nuttig maatschappelijk effect zou teweegbrengen. Daarna zou zij immers haar bestaansrecht verliezen.¹⁴²

Deze redenering sluit het best aan bij ons verjaringsstelsel. Dit verantwoordt immers ons trapsgewijs verjaringsstelsel. De schending van de maatschappelijk orde is tenslotte minder drastisch bij lichte misdrijven. Bovendien verklaart deze redenering eveneens waarom bepaalde misdrijven onverjaarbaar zijn. Die misdrijven hebben uiteindelijk een erg zware impact op de maatschappij waardoor de niet-vervolgning ook later de rust in de samenleving nog kan verstoren.¹⁴³

Conclusie

Hoewel veel redenen voorhanden zijn ter verdediging van de verjaringstermijn, dienen deze met enige terughoudendheid te worden bekeken. DE PAUW stelt daaromtrent terecht dat bovenstaande doelstellingen van de verjaring dikwijls onverenigbaar zijn. Bijgevolg dient geopteerd te worden voor een verjaringsstelsel in functie van het doel dat wordt beoogd met de verjaring van de strafvordering.

Besluit inzake verjaring in het algemeen

De verjaring in het algemeen is een hals kluwen. Bovendien dient de verjaringstermijn strikt onderscheiden te worden van de redelijke termijn, gezien de verschillende rechtsgevolgen die aan beide gekoppeld worden. Waar bij de verjaring van de strafvordering steeds het verval van deze vordering intreedt, zal dit niet het geval zijn bij het overschrijden van de redelijke termijn. Bovendien verschilt de verjaringstermijn van de strafvordering tevens van deze van de straf en van de burgerlijke vordering die uit het misdrijf voortvloeit.

Overigens zijn er verschillende verklaringen ter verantwoording van de verjaringstermijn die allen steeds aan kritiek onderhevig zijn. Zo kan de verjaring onder meer verklaard worden vanuit het openbaar belang, de garantie tegen rechterlijke dwalingen, de stimulans voor de vervolgende partij(en) en als alternatief voor de bestraffing. Geen enkele van deze verjaringsleren geeft een algemene, sluitende verklaring voor het verschijnsel van het verval

¹⁴² W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 58.

¹⁴³ W. DE PAUW, "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, (46) 58.

van de strafvordering, het aanvangspunt van de verjaring na het plegen van het misdrijf en voor de verlenging die mogelijk is inzake de verjaringstermijn, met name de figuren van de stuiting en de schorsing van de verjaring.

Bovendien is de berekening van de verjaringstermijn van de strafvordering afhankelijk van het soort misdrijf, meer bepaald of er sprake is van een overtreding, wanbedrijf of een misdaad. Daarenboven is het aanvangspunt afhankelijk van het soort misdrijf waarvan sprake is. Dit alles maakt de berekening van de verjaringstermijn heden ten dage een moeilijke opdracht.

Deel 2: verjaring bij seksueel misbruik

Inleiding

In dit volgend deel worden de principes van de verjaring toegepast op seksueel misbruik. Zoals reeds hierboven aangegeven gelden naast de algemene regels immers afzonderlijke bepalingen voor seksueel misbruik. Dit maakt het leerstuk van de verjaring bij seksueel misbruik uitermate boeiend. Vooreerst zal een overzicht gegeven worden van de verschillende zienswijzen op het begrip seksueel misbruik (hoofdstuk 1). Vervolgens zullen de psychologische gevolgen verbonden aan seksueel misbruik besproken worden (hoofdstuk 2) en de specificiteit die van deze misdrijven uitgaat (hoofdstuk 3). Daarna wordt het wettelijk kader inzake de verjaringstermijn die van toepassing is op seksueel misbruik meer toegelicht, met de opeenvolgende wetten en wetsvoorstellen die daartoe geleid hebben (hoofdstuk 4). Daarna zal kort ingegaan worden op de bewijsvoering (hoofdstuk 5) en ten slotte zal ik kort ingaan op de buitenlandse regelgeving die de verjaring van seksueel misbruik regelt (hoofdstuk 6).

Hoofdstuk 1: Begrip seksueel misbruik

Een eensluidende definitie vinden van het fenomeen seksueel misbruik is niet evident, gezien het een ruim begrip betreft. Vaak worden uiteenlopende criteria gebruikt om te bepalen of er sprake is van seksueel misbruik of seksueel grensoverschrijdend gedrag. De definiëring is uiterst belangrijk, gezien dit nauw samenhangt met de kans op bestraffing. De definitie van seksueel misbruik maakt meerbepaald uit of bepaalde gepleegde feiten al dan niet daaronder vallen en of bijgevolg de afwijkende verjaringstermijn van toepassing is. In onderstaand overzicht geef ik enkele definities die aan seksueel misbruik ten aanzien van kinderen (en van sommige ook tussen kinderen) worden gegeven.¹⁴⁴

1. Sensoa en Movisie

1.1 Wie zijn zij?

Sensoa is het Vlaams service- en expertisecentrum voor de seksuele gezondheid en hiv. Zij is een dynamische organisatie, die werkt aan de voorkoming van risico's op onder

¹⁴⁴ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem: Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag*", Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2010, 36. (hierna verkort E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*).

meer seksueel grensoverschrijdend gedrag.¹⁴⁵ Bovendien verdedigt deze organisatie de seksuele rechten. Iedereen heeft het recht om de eigen seksualiteit te ontplooien, maar er moet steeds toestemming voorhanden zijn van alle betrokkenen. Daarbij mag men zichzelf, noch een ander schaden.¹⁴⁶

Movisie is het landelijk kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling op het vlak van toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken. Dit laatste zowel op het terrein van welzijn, als participatie, als sociale zorg en als sociale veiligheid.¹⁴⁷ Zodoende wil deze organisatie een samenleving helpen realiseren waarin burgers in de mate van het mogelijke zelfredzaam kunnen zijn.¹⁴⁸

Sensoa en Movisie maken een onderscheid tussen enerzijds seksueel grensoverschrijdend gedrag en anderzijds seksueel misbruik ten aanzien van kinderen en jongeren. Dit in tegenstelling tot de sociale wetenschappen en de hulpverlening die beide termen gebruiken voor alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Volgens Sensoa en Movisie moeten de termen afzonderlijk gebruikt worden. Hierbij moet evenwel worden opgemerkt dat seksueel misbruik een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag uitmaakt. Daarenboven houdt niet elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag *ipso facto* seksueel misbruik in.¹⁴⁹

1.2 Grensoverschrijdend gedrag

Als definitie voor grensoverschrijdend gedrag gebruiken beide organisaties¹⁵⁰:

"Elke vorm van seksueel gedrag of seksuele toenadering ten aanzien van een kind of jongere, in verbale, non-verbale of fysieke zin, waarbij in seksueel contact aan één of meerdere van de volgende zes criteria niet wordt voldaan: |1| wederzijdse toestemming, |2| vrijwilligheid, |3| gelijkwaardigheid, |4| leeftijds- of ontwikkelingsadequaat, |5| contextadequaat en |6| zelfrespect."

¹⁴⁵ Sensoa werkt rond vijf specifieke thema's, meer bepaald: preventie van hiv en soa, anticonceptie, leven met hiv, preventie van seksueel overschrijdend gedrag en diversiteit: E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, *supra* noot 144, 21.

¹⁴⁶ X., *Over Sensoa*, www.sensoa.be/over-sensoa.

¹⁴⁷ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, *supra* noot 144, 21.

¹⁴⁸ X., *Over Movisie*, www.movisie.nl/overmovisie.

¹⁴⁹ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, *supra* noot 144, 34.

¹⁵⁰ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, *supra* noot 144, 34.

Zoals blijkt uit deze definitie dienen alle criteria cumulatief vervuld te zijn. Hieronder wordt kort ingegaan op elk van deze criteria afzonderlijk.

De wederzijdse toestemming, als eerste criteria opdat er sprake kan zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag, houdt in dat beide partijen met hun volle bewustzijn dienen in te stemmen. Deze toestemming ontbreekt dus indien één van de partijen de andere in het ongewisse laat, misleidt, bedriegt of overrompelt. Dit criteria is bovendien aan bepaalde voorwaarden verbonden die cumulatief dienen vervuld te worden. Ten eerste moeten alle partijen begrijpen wat voorgesteld wordt, dit zonder enige verwarring of misverstand. Ten tweede moeten de partijen ook weten wat normaal gedrag is in het gezin, de peergroep en de cultuur of in die specifieke situatie. De partijen dienen bovendien allemaal over dezelfde kennis te beschikken. Daarnaast moeten partijen de consequenties van het gedrag kennen of minstens kunnen kennen, meer bepaald pijn, straf, stigma, zwangerschap of ziekte. Ten slotte moet er sprake zijn van wederzijds respect voor het akkoord en moet de mogelijkheid bestaan dat men kan weigeren zonder dat dit enige repercussies teweeg brengt.¹⁵¹

Er is dus geenszins sprake van wederzijdse toestemming in het geval van samenwerking. In dit geval is er wel participatie, maar zonder enige aandacht voor de opvattingen en wensen van de betrokkenen. Tevens is er geen wederzijdse toestemming in het geval van meegaandheid. Het gedrag wordt dan wel toegelaten en er is geen weerstand, maar dit gebeurt in weerwil van de persoonlijke overtuigingen, opvattingen en verlangens. Hieruit blijkt dat de grens tussen het al dan niet aanwezig zijn van wederzijdse toestemming, als belangrijke voorwaarde opdat er sprake is van seksueel grensoverschrijdend geweld, heel dun is.¹⁵²

Dit criterium is zeer moeilijk te detecteren, gezien vaak door non-verbaal toestemming wordt gegeven of net geweigerd. Bovendien is het ook moeilijk als men zich op onbekende paden begeeft, gezien de seksuele ervaring zich gaandeweg ontwikkelt. Zo moeten jongeren die zich openstellen voor nieuwe ervaringen, inschatten of ze wel hun toestemming willen geven. Bovendien geven jongeren vaak toestemming omdat zij de

¹⁵¹ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 37.

¹⁵² E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 37.

andere een plezier willen doen en ze zich genoodzaakt voelen om toe te stemmen in het seksuele gedrag.¹⁵³

Het criterium van wederzijdse toestemming is mijns inziens de belangrijkste voorwaarde opdat er sprake kan zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zoals hierboven aangegeven zijn hieraan verscheidende moeilijkheden verbonden en is de grens tussen toestemming en geen toestemming heel dun. Een duidelijke communicatie is hier dus noodzakelijk.

Een tweede voorwaarde die gesteld wordt in de definitie van seksueel grensoverschrijdend gedrag, betreft deze van de vrijwilligheid. Deze voorwaarde kan verward worden met de bovenstaande, zijnde deze van de wederzijdse toestemming. Deze voorwaarde moet, aldus Sensoa en Movisie, daarvan strikt onderscheiden worden, gezien zij het gebrek aan dwang inhoudt. Er is immers geen sprake van vrijwilligheid en dus wel van dwang als een kind of jongere fysiek of psychisch gedwongen wordt om, om het even welke¹⁵⁴, seksuele handelingen te stellen of toe te staan die hij of zij niet wil.¹⁵⁵

Dwang is een breed begrip dat vaak licht en subtiel gehanteerd wordt. Zo kan sprake zijn van dwang bij misbruik van autoriteit, manipulatie, bedriegerij, verleiding, beloftes, beloningen en groepsdruk. Bovendien kan dwang verschillende verschijningsvormen aannemen, zijnde onder andere verleiding, beloning en beloftes gaande tot dreiging, chantage en geweld.¹⁵⁶

Tegenwoordig bestaat een grote maatschappelijke druk op jongeren om seksueel actief te zijn. Je bent maar 'belangrijk' als je al seksueel actief bent geweest. Hierdoor gaan jongeren steeds vaker hun grenzen verleggen en gaan ze seksuele handelingen stellen die ze, als ze er beter over zouden nadenken, zelf niet gewild hebben. De maatschappelijke druk is zo groot dat de jongeren dit vaak ook niet doorhebben en handelingen stellen of ondergaan om erbij te horen. Deze tendens zet zich steeds verder door en er is daar eigenlijk weinig aan te doen. Er moet hieraan evenwel gewerkt worden en er moeten minstens pogingen ondernomen worden om de maatschappelijke visies trachten aan te passen.

¹⁵³ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 37-38.

¹⁵⁴ Zo volstaat een gedwongen tongzoen als opdat er sprake kan zijn van een gebrek aan vrijwilligheid: E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 39.

¹⁵⁵ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 39.

¹⁵⁶ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 39.

Een volgende voorwaarde is deze van gelijkwaardigheid. Dit criterium houdt in dat er tussen de betrokkenen een gelijkwaardige relatie moet bestaan opdat sprake kan zijn van een gezond seksueel contact. Er moet dus een evenwicht bestaan tussen de partijen wat betreft de leeftijd, kennis, intelligentie, aanzien, macht, levenservaring, rijpheid, status ...

¹⁵⁷

De moeilijkheid bij deze voorwaarde is dat deze zich zowel intern als extern kan manifesteren. Zo kan al sprake zijn van een gebrek aan gelijkwaardigheid als de ene zich inferieur voelt aan de andere. Macht reveleert zich immers niet enkel extern, maar vaak ook intern. Interne factoren zijn moeilijk waar te nemen, waardoor de moeilijkheid van deze voorwaarde in de hand wordt gewerkt.

De vierde voorwaarde opdat sprake kan zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag is deze van de leeftijds- of ontwikkelingsadequaatheid. Deze voorwaarde impliceert dat jongeren gedrag stellen dat kan verwacht worden, gezien zijn of haar leeftijd en ontwikkeling. De seksuele ontwikkeling verloopt processueel en het tempo daarvan verschilt van jongere tot jongere. Nochtans volgt de seksuele ontwikkeling van jongeren in grote mate hetzelfde basispatroon. Deze voorwaarde is dus deels strikt persoonlijk op te vatten.¹⁵⁸

De moeilijkheid bij dit criterium is dat bepaalde kinderen een ander ontwikkelingspatroon doorlopen dan datgene wat, gezien hun leeftijd, van hen verwacht wordt. Zo kan er een verschil zijn tussen de biologische en mentale leeftijd van het kind. Dan moeten de normen aangepast worden aan de mogelijkheden van het kind.¹⁵⁹

De voorlaatste voorwaarde inzake seksueel grensoverschrijdend gedrag is de contextadequaatheid. De normen veranderen al naargelang de context waarin men zich bevindt. De aanvaardbaarheid van hun gedrag en sociale interacties worden immers beïnvloed door de familiale context, de subcultuur en de cultuur waarin de jongeren leven en opgroeien. Er moet dus een duidelijk en algemeen kader geschept worden zodat jongeren de regels kennen en deze niet afhankelijk zijn van de context.¹⁶⁰

¹⁵⁷ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 40.

¹⁵⁸ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 41.

¹⁵⁹ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 41.

¹⁶⁰ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 43.

Het laatste criterium is dat van zelfrespect. Deze voorwaarde impliceert dat de jongeren in het stellen of ondergaan van het seksueel gedrag zichzelf geen schade berokkenen. De schade kan zowel fysiek, als psychologisch, als sociaal zijn.¹⁶¹

1.3 Seksueel misbruik als vorm van grensoverschrijdend gedrag

Sensoa en Movisie hanteren als definitie voor seksueel misbruik¹⁶²:

"Elke vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag, in verbale, non-verbale of fysieke zin, opzettelijk of onopzettelijk, waar geen wederzijdse toestemming voor bestaat, en/of die op één of andere manier afgedwongen is, en/of waar het slachtoffer veel jonger is of in afhankelijke relatie staat."

Om seksueel gedrag als seksueel misbruik te kwalificeren gebruiken Sensoa en Movisie drie criteria, meer bepaald: het ontbreken van wederzijdse toestemming, het gebruik van dwang en het bestaan van grote ongelijke machtsverhoudingen.¹⁶³

Bij het definiëren van seksueel misbruik formuleren beide organisaties de definitie vanuit het oogpunt van de pleger van het misbruik en niet vanuit de beleving van het slachtoffer. Zodoende worden verschillen in het ervaren van gedrag als seksueel grensoverschrijdend vermeden.¹⁶⁴

2. Ryan

RYAN definieert de term seksueel misbruik¹⁶⁵ als volgt:

"Any sexual interaction with person(s) of any age that is perpetrated (a) against victim's will, (b) without consent, or (c) in an aggressive, exploitive, manipulative, or threatening manner."

Bovendien stelt RYAN dat wanneer het gaat over seksueel misbruik van kinderen door volwassenen, dat het verschil in leeftijd en het gedrag volstaat. Mijn inziens is deze benadering kort door de bocht. Waar de definitie van Sensoa en Movisie voor seksueel

¹⁶¹ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 44.

¹⁶² E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 34.

¹⁶³ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 34.

¹⁶⁴ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, supra noot 144, 34-35.

¹⁶⁵ G. RYAN, "Sexually Abusive Youth. Defining the problem and the population" in G. RYAN, T. LEVERSEE en S. LANE (eds.), *Juvenile Sexual Offending: Causes, Consequences, and Correction*, New Jersey, John Wiley & Sons Inc., 2010, (3) 3.

misbruik ten aanzien van kinderen bepaalt dat ook sprake hiervan is bij het stellen van non-verbaal gedrag, is niet terug te vinden in RYAN zijn definitie. Bij deze laatste is immers enkel sprake van seksueel misbruik ten aanzien van kinderen wanneer er sprake is van '*any sexual interaction*'. Bovendien wordt geen onderscheid gemaakt in leeftijd. Dit onderscheid kan wel teruggevonden worden in de wet, waar minderjarigen vanaf zestien jaar seksueel actief kunnen zijn.

Afgezien daarvan duidt Ryan wel dat indien er sprake is van seksueel misbruik van een kind door een volwassene, het verschil in leeftijd van belang is. Bovendien gelden verschillen tussen de staten in de Verenigde Staten in het bepalen van een leeftijd, waar sommigen zelfs tot een leeftijd van achttien gaan om de *age of consent* te bepalen. Toestemming dient daarenboven verschillende elementen cumulatief te bevatten: begrip van het voorgestelde (1), kennis van de maatschappelijke standaarden voor wat werd voorgesteld (2), bewustzijn van de mogelijke consequenties en alternatieven (3), onderstelling dat het al dan niet akkoord gerespecteerd wordt (4), vrijwillige beslissing of keuze (5) en de mentale bekwaamheid (6).¹⁶⁶

3. Arthur H. Green

In zijn uiteenzetting haalt GREEN aan dat de meeste staten in Amerika seksueel misbruik ten aanzien van kinderen definiëren als het seksueel contact tussen een volwassene en een kind, jonger dan achttien jaar, waar het kind gebruikt wordt voor de seksuele bevrediging van de volwassene. Zo wordt het seksueel contact met een kind, dat wordt toegestaan door een ouder of verzorger, geacht seksueel misbruik te zijn.¹⁶⁷

Enkel het criterium van seksueel contact hanteren is nogal vaag. Nergens wordt enig criterium inzake de leeftijd en de vereiste van het gebrek aan toestemming beschreven. Als men echter terugkijkt naar de definitie van RYAN zal waarschijnlijk een verschil gelden in leeftijd tussen de verschillende staten in Amerika.

¹⁶⁶ G. RYAN, "Sexually Abusive Youth. Defining the problem and the population" in G. RYAN, T. LEVERSEE en S. LANE (eds.), *Juvenile Sexual Offending: Causes, Consequences, and Correction*, New Jersey, John Wiley & Sons Inc., 2010, (3) 4.

¹⁶⁷ A.H. GREEN, "Special article. Child sexual abuse: immediate and long-term effects and intervention", *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry* 1993, (890) 890.

GREEN haalt verschillende studies aan die de impact op het slachtoffer van het ondergane seksueel misbruik beschrijven. Die impact wordt hieronder verder toegelicht (zie *infra*).¹⁶⁸

4. Stans de Haas

DE HAAS bekijkt seksueel grensoverschrijdend gedrag onder zowel jongeren als volwassenen in Nederland. Hij gaf daarbij aan dat steeds een onderscheid dient gemaakt te worden tussen de verschillende vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag zodat bij cijfers inzake de omvang hiervan een inzicht kan geboden worden in welke vormen het meest frequent zijn. Bovendien bieden gegevens betreffende de strategieën en kenmerken van de daders een potentiële steun inzake de preventie.¹⁶⁹

Seksueel grensoverschrijdend gedrag bestaat uit gedrag of toenaderingen die van seksuele aard zijn en die bovendien de grenzen van het slachtoffer overschrijden, al dan niet fysiek. Zo haalde DE HAAS aan dat onder meer het niet gevraagd toezenden van pornografische afbeeldingen een voorbeeld uitmaakt van niet-fysiek seksueel grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast bestaat er ook fysiek grensoverschrijdend gedrag, waarbij het slachtoffer zonder enige toestemming of zelfs onder dwang seksuele handelingen moet ondergaan of uitvoeren. Daarbij moet enerzijds onder toestemming een vrije instemming worden begrepen met het volle bewustzijn zonder enige verwarring of misverstand en met het besef van de maatschappelijke normen en van de mogelijke consequenties van het gedrag. Anderzijds kan er maar sprake zijn van dwang in situaties waarin betrokkene niet kan weigeren of zich onmogelijk aan de situatie kan onttrekken of situaties waarin vrijwilligheid is uitgesloten.¹⁷⁰

Bovendien stelt DE HAAS dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een overkoepelend begrip is, waaronder aanranding, verkrachting, seksuele mishandeling, seksuele intimidatie, incest en seksueel misbruik begrepen worden. Bovendien valt seksueel geweld ook onder deze brede term, maar daaronder worden onder andere ook aanranding, verkrachting en seksueel misbruik begrepen.¹⁷¹

¹⁶⁸ A.H. GREEN, "Special article. Child sexual abuse: immediate and long-term effects and intervention", *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry* 1993, (890) 892.

¹⁶⁹ S. DE HAAS, "Seksueel grensoverschrijdend gedrag over jongeren en volwassenen in Nederland", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2012, (136) 136.

¹⁷⁰ S. DE HAAS, "Seksueel grensoverschrijdend gedrag over jongeren en volwassenen in Nederland", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2012, (136) 136.

¹⁷¹ S. DE HAAS, "Seksueel grensoverschrijdend gedrag over jongeren en volwassenen in Nederland", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2012, (136) 137.

5. Jos Frenken

FRENKEN beschrijft wat strafbare seksualiteit en seksueel deviant gedrag inhoudt volgens het Nederlandse recht *anno* 2002. Onder seksueel misbruik worden seksuele contacten verstaan van (jong)volwassenen met kinderen beneden de leeftijd van zestien jaar die plaatsgrijpen tegen de zin van dat kind of onder dwang, dus zonder dat het kind het seksuele contact kan weigeren. De daders zetten het kind dat ze misbruiken emotioneel onder druk, dwingen het kind of ze bereiken dergelijk overwicht qua positie zodat het kind het onmogelijk acht om zich nog aan de seksuele toenaderingen te onttrekken.¹⁷²

Deze zienswijze op seksueel misbruik leunt dicht aan tegen die in het Belgisch recht. Bij deze laatste wordt immers ook een onderscheid gemaakt bij het stellen van seksuele handelingen op basis van leeftijd. Evenwel wordt hier enkel de leeftijd van zestien jaar aangehaald, in tegenstelling tot de Belgische regeling die een meer gedifferentieerd onderscheid maakt (zie *infra*).

6. Finkelhor en Hotaling

FINKELHOR en HOTALING bepalen dat er sprake is van seksueel misbruik indien het seksueel contact gepleegd is onder geweld, dreiging of misleiding. Dit zou zowel onbewust als door het uitbuiten van een autoritaire relatie kunnen gebeuren. De leeftijd van de partner speelt hierbij geen rol. Verder bepalen zij dat voor een kind beneden de dertien jaar seksueel contact als misbruik kan gekwalificeerd worden als de dader tenminste vijf jaar ouder is dan het slachtoffer. Bij een kind tussen de dertien en zestien jaar is er slechts sprake van seksueel misbruik als de dader tenminste tien jaar ouder is dan het slachtoffer.¹⁷³

Leeftijd en /of machtsongelijkheid zijn bijgevolg belangrijke factoren voor het kwalificeren van seksueel contact als misbruik ten aanzien van minderjarigen.¹⁷⁴ Vreemd aan deze definitie is dat naarmate de leeftijd van het slachtoffer stijgt, er ook een stijging moet zijn van de leeftijd van de dader. Volgens deze definitie zal seksueel contact van een veertienjarige met iemand die slechts vijf jaar ouder is, niet gekwalificeerd worden als seksueel misbruik, tenzij er sprake is van geweld, dreiging of misleiding. Zoals hieronder

¹⁷² J. FRENKEN, "Strafbare seksualiteit en seksueel deviant gedrag: definities en prevalenties", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2002, (4) 5.

¹⁷³ P. MEURS en S. DIELTJENS, *Seksuele ontwikkeling en de rol van broers en zussen. Siblings seks : spelletjes, nieuwgierigheid, misbruik en incest*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2008, 72. (hierna verkort P. MEURS en S. DIELTJENS, *Seksuele ontwikkeling*).

¹⁷⁴ E. FRANS en T. FRANCK, *Vlaggensysteem*, *supra* noot 144, 36.

wordt aangegeven, leidt in de Belgische wet seksueel contact, meer bepaald penetratie, met een minderjarige beneden de veertien jaar steeds tot de kwalificatie verkrachting. In deze definitie dient bijgevolg ook rekening gehouden te worden met de seksuele rijpheid van kinderen. Zij zijn zich immers vaak niet bewust van de handelingen die gesteld worden.

7. De Jong

DE JONG definieert seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen op basis van vier criteria. De aanwezigheid van één of meerdere factoren volstaat opdat het seksueel contact als misbruik kan worden beschouwd. Als daarentegen geen van deze factoren aanwezig is, dan wordt het seksueel contact geenszins als misbruik gecatalogeerd en betreft het louter een normale vorm van (toegestaan) seksueel experimenteren. De vier criteria betreffen: ten eerste een leeftijdsverschil van vijf jaar of meer, vervolgens het gebruik van geweld, dreiging of autoriteit door de misbruiker, daarnaast een aanzet tot penetratie en ten slotte het toebrengen van verwondingen bij het slachtoffer.¹⁷⁵

In deze definitie wordt leeftijd niet als vaststaand criterium gehanteerd. In tegenstelling tot wat in België geldt inzake de leeftijdsgrenzen, wordt hier geen gevolg gekoppeld aan seksueel contact tussen kinderen die een bepaalde leeftijd al dan niet hebben bereikt. Deze definitie blijft evenwel heel beperkt. Vanuit het slachtofferoogpunt is dit zeker aan te bevelen, gezien het feit dat hoe enger de definitie, hoe meer feiten onder dergelijk misbruik kunnen worden begrepen. Vanuit het oogpunt van de dader is dit dan weer nadelig.

8. Okami

OKAMI vindt dat het leeftijdsverschil en het gebruik van geweld geen goede factor zijn voor de definiëring van seksueel misbruik tussen kinderen. Deze factor werd wel gebruikt in de bovenstaande definitie van DE JONG. OKAMI stelt echter dat deze factoren louter behoren tot een definitie van seksueel misbruik tussen een volwassene en kind. Dit dient volgens hem ten zeerste te onderscheiden worden van seksueel misbruik tussen kinderen.¹⁷⁶

Nochtans dient mijns inziens het verschil in leeftijd niet als hoofdzakelijk criterium te worden beschouwd, ook in de relatie van seksueel misbruik van een volwassene ten

¹⁷⁵ P. MEURS en S. DIELTJENS, *Seksuele ontwikkeling*, supra noot 173, 72.

¹⁷⁶ P. MEURS en S. DIELTJENS, *Seksuele ontwikkeling*, supra noot 173, 72.

aanzien van een kind. Eerder dan een verschil in leeftijd, speelt de seksuele rijpheid een rol. OKAMI haalt immers terecht aan dat het kind vaak bepaalde handelingen niet verstaat of zich niet verzet.¹⁷⁷

9. De wet

9.1 Wat is seksueel misbruik volgens de wet?

Hoewel steeds gemakkelijk gesproken wordt van de term 'seksueel misbruik', lijkt deze nergens adequaat te zijn gedefinieerd in de wet. Desondanks kunnen de seksuele delicten teruggevonden worden Titel VII van het Strafwetboek.¹⁷⁸ Deze titel betreft de misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid.

Het Belgisch Wetboek van Strafvordering onderscheidt bovendien verschillende vormen van seksueel misbruik. In haar artikel 21*bis*, tweede lid VTSv. somt zij enkele misdrijven op waarvoor een uitzonderlijk verjaringsregime moet worden toegepast. Onder deze opsomming zijn volgende misdrijven begrepen: aanranding van de eerbaarheid en verkrachting¹⁷⁹, bederf van de jeugd en prostitutie¹⁸⁰, zaken van infibulatie¹⁸¹ en bepaalde vormen van mensenhandel¹⁸². Dit bijzonder regime bestaat uit een uitstel van het begin van de verjaring van de strafvordering tot het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. Deze regeling is evenwel enkel van toepassing indien het slachtoffer van deze bovenstaande misdrijven, op het ogenblik van deze feiten de leeftijd van achttien jaar nog niet had bereikt. Bovendien zal in geval van correctionalisatie de verjaringstermijn gelden die bepaald werd voor de misdaad zelf, aldus het tweede lid van artikel 21*bis* V.T.Sv. . De verschillende opeenvolgende wetwijzigingen die tot dergelijke constellatie hebben geleid, worden hieronder uiteengezet (zie *infra*).

Hierbij dient opgemerkt te worden dat niet alle artikels waarvoor het afwijkend verjaringsregime dient te worden toegepast in Titel VII van het Strafwetboek terug te vinden zijn. Zowel de zaken van infibulatie als bepaalde vormen van mensenhandel

¹⁷⁷ P. MEURS en S. DIELTJENS, *Seksuele ontwikkeling*, *supra* noot 173, 72.

¹⁷⁸ H. TUBEX, "Seksuele delinquentie doorheen de strafprocessus" in C. DILLEN en P. COSYNS (eds.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België*, Leuven, Garant, 2000, (9) 12.

¹⁷⁹ Artikelen 372 tot 377 en 377*quater* Sw.

¹⁸⁰ Artikel 378 en 380 Sw.

¹⁸¹ Artikel 409 Sw. Dit artikel betreft het uitvoeren, vergemakkelijken of bevorderen van genitale verminking gepleegd ten aanzien van een vrouw, zonder diens toestemming.

¹⁸² Artikel 433*quinquies*, §1, eerste lid, 1° Sw. Dit artikel betreft mensenhandel met als doel de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting.

dienen gesitueerd te worden binnen Titel VIII, met name de misdaden en wanbedrijven tegen personen. Gemakshalve is er enkel sprake van seksueel misbruik voor de misdrijven die onder titel VII van het Strafwetboek vallen.¹⁸³

Seksuele handelingen worden in de wet strafbaar gesteld als één van de partijen er niet mee heeft ingestemd of er niet mee kan instemmen omwille van de leeftijd, bevattingvermogen, overmacht of dwang. Opdat seksuele handelingen niet strafbaar kunnen zijn, dient er sprake te zijn van wederzijdse toestemming. De leeftijd speelt echter een belangrijke rol opdat er sprake zou kunnen zijn van al dan niet toegelaten seksuele handelingen.¹⁸⁴

Seks zonder toestemming van beide partijen is strafbaar, ongeacht de leeftijd van het slachtoffer. Zo kan, al naar gelang er penetratie is, sprake zijn van verkrachting of aanranding van de eerbaarheid. Voor de kwalificatie van het misdrijf verkrachting, zoals bepaald in artikel 375 van het Strafwetboek, is een daad van seksuele penetratie nodig van welke aard en met welk middel ook, gepleegd op een persoon die daarvoor zijn of haar toestemming niet heeft gegeven. Bij aanranding van de eerbaarheid daarentegen is er geen sprake van penetratie, doch wel van het gebrek aan wederzijdse toestemming.

Bijgevolg valt onder de term 'seksueel misbruik' of 'seksuele delicten' een aantal uiteenlopende delictomschrijvingen. Bovendien is de visie op strafbaar seksueel gedrag onderhevig aan evolutie. Zo werden enerzijds verscheidene gedragingen reeds geschrapt uit het strafrecht of werden ze minder streng bestraft. Anderzijds worden andere handelingen als zeer ernstig aangemerkt en aldus strafbaar gesteld.¹⁸⁵ De wet is dus in zekere mate veranderlijk in wat zij aanmerkt als seksueel misbruik.

9.2 Leeftijdsgrenzen in de wet

Er dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de seksuele handelingen gesteld binnen en buiten de familiale sfeer. Bepaalde handelingen die gesteld worden met wederzijdse toestemming, maar waarvan één partij een bepaalde leeftijd niet heeft bereikt, worden immers ook bestraft in België.

¹⁸³ L., HUYBRECHTS, "De wet tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en pedofilie binnen een gezagsrelatie", *RW* 2011-12, afl. 26, (1150) 1153.

¹⁸⁴ SENSOA, *Feiten en cijfers: seksueel grensoverschrijdend gedrag tegenover en door kinderen en jongeren*, Antwerpen, Sensoa, 2011, 4.

¹⁸⁵ H. TUBEX, "Seksuele delinquentie doorheen de strafprocessus" in C. DILLEN en P. COSYNS (eds.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België*, Leuven, Garant, 2000, (9) 12.

Eenzijds vereist de wet voor seksuele handelingen die gesteld worden binnen de familiale sfeer, dat beide partijen ten minste achttien jaar oud zijn. Seksuele handelingen binnen de familiale sfeer gesteld, waarbij een persoon van zeventien jaar of jonger betrokken is, zijn steeds strafbaar.¹⁸⁶

Anderzijds stelt de Belgische wetgeving dat voor seksuele handelingen gesteld tussen personen buiten de familiale sfeer de leeftijdsgrens op zestien jaar ligt. Seksuele handelingen met iemand van vijftien jaar of jonger, ook al is sprake van toestemming, zijn steeds strafbaar. In dit laatste geval spreekt men van aanranding of verkrachting bij gelijkstelling. Bovendien stelt de wet geslachtsgemeenschap met iemand beneden veertien jaar steeds strafbaar als 'verkrachting bij gelijkstelling'. Als er geen sprake is van penetratie, is seks met iemand die de leeftijd van veertien jaar niet heeft bereikt, te beschouwen als 'aanranding bij gelijkstelling' en aldus strafbaar. Tussen de leeftijd van veertien en die van zestien jaar is elke seksuele handeling strafbaar als aanranding bij gelijkstelling, ongeacht of penetratie plaats vindt of niet.¹⁸⁷

Afhankelijk van de leeftijd van het slachtoffer stijgt de strafmaat systematisch zowel inzake aanranding van de eerbaarheid en verkrachting. Hieruit blijkt dat in België de leeftijd een cruciale factor is voor de bestraffing.

10. Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik

Dit verdrag, dat van kracht is in België, beschrijft in haar artikel 18 wat dient verstaan te worden onder seksueel misbruik van kinderen. Bovendien wordt aangehaald dat elke partij bij het verdrag alle maatregelen, wetgevende of andere, dient te nemen om te waarborgen dat de gedragingen begrepen onder seksueel misbruik strafbaar dienen te worden gesteld.¹⁸⁸

Het verdrag maakt een opsomming van bepaalde opzettelijk gestelde gedragingen die strafbaar dienen te worden gesteld onder de noemer 'seksueel misbruik'. Een eerste onderdeel van de definitie betreft het aangaan van seksuele handelingen met een kind dat volgens de nationale maatstaven nog niet de seksuele meerderjarigheid¹⁸⁹ heeft bereikt.¹⁹⁰ Bovendien

¹⁸⁶ X., *De seksuele leeftijdsgrens*, www.seksualiteit.be/misbruik/misbruik-en-wet/leeftijdsgrens.

¹⁸⁷ X., *De seksuele leeftijdsgrens*, www.seksualiteit.be/misbruik/misbruik-en-wet/leeftijdsgrens.

¹⁸⁸ Artikel 18 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007, BS 21 juni 2013, 39 977.

¹⁸⁹ Deze drempel worden in het Belgisch recht geregeld in de artikelen 372 en 375 Sw. .

wordt ook als seksueel misbruik aanzien: het aangaan van seksuele handelingen met een kind onder dwang, geweld of bedreiging; of waarbij misbruik gemaakt wordt van een erkende positie van vertrouwen, gezag of invloed ten aanzien van het kind, onder andere binnen de familie; of indien misbruik wordt gemaakt van de bijzonder kwetsbare situatie van het kind¹⁹¹ zoals een verstandelijke of lichamelijke handicap of afhankelijkheidssituatie.

De lidstaten die partij zijn bij het verdrag zijn vrij in het bepalen van de leeftijd waaronder het verboden is om seksuele handelingen met een kind aan te gaan.

Hoofdstuk 2: Psychologische gevolgen seksueel misbruik

De mogelijk langdurige gevolgen van seksueel misbruik op psychologisch vlak zijn vaak zeer ernstig. Bijgevolg kan seksueel misbruik niet los behandeld worden van de psychologische aspecten die eraan verbonden zijn en er het gevolg van zijn. Uit verschillende onderzoeken blijkt immers dat seksueel misbruik in de jeugd leidt tot verscheidene psychiatrische en andere gevolgen. Een degelijk beleid op zowel het vlak van preventie als op repressief vlak dringt zich hier dus noodzakelijkerwijs op.

Hieronder wordt een beeld geschetst van de mogelijke psychische en psychiatrische gevolgen die ondergaan seksueel misbruik met zich kan meebrengen.

Er is een duidelijke correlatie tussen de seksuele trauma's enerzijds en het optreden van bepaalde psychiatrische stoornissen anderzijds. Deze stoornissen zijn onder meer: posttraumatische stressstoornis of een andere angststoornis, dissociatieve stoornis, overmatig alcohol- en druggebruik, stemmingsstoornis, conversie, somatisatiestoornis, (borderline)persoonlijkheidsstoornis en psychosen.¹⁹²

Daarnaast zijn ook verschillende andere psychische gevolgen mogelijk, zoals onder meer suïcidaliteit, automutilatie, impulsdoorbraken, emotionele labiliteit of afvlakking, agressiviteit, delinquent gedrag, een negatief zelfbeeld, schuldgevoelens, gevoelens van

¹⁹⁰ Het verdrag stipuleert zelf dat deze bepaling niet van toepassing is op vrijwillige seksuele handelingen gesteld tussen minderjarigen.

¹⁹¹ Artikel 3, a van het verdrag bepaalt dat een kind steeds een persoon beneden de leeftijd van achttien jaar betreft.

¹⁹² A.H. MATTHIJSEN, R.M. KOK en R.M. MARIJNISSEN, "Psychische gevolgen op oudere leeftijd van seksueel misbruik in de jeugd", *Ned. Tijdschr. Geneeskd.* 2005, (905) 905.

hopeloosheid en wanhoop, seksuele problemen, angstaanvallen, slaapstoornissen, wantrouwen, relatieproblemen en eenzaamheid.¹⁹³

Bij bovenstaande vaststellingen moet opgemerkt worden dat de mate van psychopathologie en dus de psychische stoornissen samenhangt met het aantal verschillende soorten ongewenst gestelde handelingen, de duur en de frequentie van het seksueel misbruik. Het gezinsklimaat in de jeugd, de schuldgevoelens die het slachtoffer ervaarde, de tijd dat niet over het misbruik is gesproken en de reacties uit de omgeving zijn eveneens belangrijke indicatoren voor de mate van psychopathologie. Bovendien zijn ook verschillen merkbaar tussen slachtoffers van seksueel misbruik binnen, zijnde incest, en buiten de familie op het vlak van de hiervoor vermelde variabelen. Een uniforme behandeling is geenszins haalbaar en dus volledig uit ten boze.

Bovendien is naast bovenstaande objectieve kenmerken ook de subjectieve beleving van het slachtoffer van cruciaal belang. Zo toont een onderzoek van MORROW EN SORELL in 1989 aan dat naarmate een slachtoffer de schuld meer en meer bij zichzelf legt, dit slachtoffer meer psychische klachten vertoont. Daarnaast toont een ander onderzoek van onder meer FAUST, RUNYON en KENNY in 1995 aan dat het gezinsklimaat in de jeugd van belang is voor het voorkomen en verwerken van incest. SCHOEMAKER daarentegen stelt in 1991 dat de sfeer in het gezin voordat het kind de leeftijd van zes bereikt, een belangrijke invloed uitoefent op de gezondheidstoestand van de misbruikte persoon nu.¹⁹⁴

De gevolgen op latere leeftijd van seksueel misbruik op jonge leeftijd zijn dus geenszins licht op te vatten. Integendeel, het misbruik kan leiden tot een ernstige traumatisering gepaard gaande met verschillende psychologische of psychiatrische stoornissen.

Bij het ontstaan of verergeren van posttraumatische klachten op oudere leeftijd spelen bovendien verschillende andere factoren een belangrijke rol zoals lichamelijke achteruitgang, pensionering, eenzaamheid, cognitieve achteruitgang, ingrijpende verlieservaringen of de

¹⁹³ A.H. MATTHIJSEN, R.M. KOK en R.M. MARIJNISSEN, "Psychische gevolgen op oudere leeftijd van seksueel misbruik in de jeugd", *Ned. Tijdschr. Geneeskd.* 2005, (905) 905.

¹⁹⁴ A. LANGE, G. HANEWALD, S. SJOLLEMA en T. LACHNIT, "Seksueel misbruik en psychopathologie", *Dth* 1997, afl. 17, (60) 60-71.

behoefte de levensbalans op te maken. De verwerking van het doorstane trauma en het verouderingsproces beïnvloeden elkaar aldus negatief.¹⁹⁵

Er dient dus niet enkel preventief, maar ook naderhand, repressief, te worden opgetreden tegen seksueel misbruik. Er dient aandacht te worden besteed aan de behandeling niet enkel van de daders, maar ook van de slachtoffers. Het bespreken van een doodgezwegen geheim zoals seksueel misbruik kan voor de slachtoffers een enorme gemoedsrust met zich meebrengen. Hierbij moet wel steeds de wil van betrokkene gerespecteerd worden als hij of zij er niet over wenst te praten.¹⁹⁶

Hoofdstuk 3: specificiteit seksuele misdrijven

Dat seksuele misdrijven tot een aparte categorie van misdrijven behoren, behoeft op zich geen uitleg. Dit blijkt reeds uit de bovenstaande uiteenzetting over de ernstige psychologische en psychiatrische gevolgen die dergelijke misdrijven kunnen teweeg brengen. Die specificiteit vloeit echter niet enkel daaruit voort, maar wordt ook aangehouden bij de indeling in ons Belgisch recht.

De bijzondere aard van de seksuele misdrijven is niet enkel terug te vinden in het Strafwetboek, maar tevens in het Wetboek van Strafvordering, met name in de regeling van de verjaring van de strafvordering. De wetgever voorziet in het Strafwetboek een aparte titel, met name Titel VII, voor de misdaden en wanbedrijven die betrekking hebben over de orde der familie en de openbare zedelijkheid. Bovendien geldt tevens een bijzonder regime betreffende de verjaringstermijn.¹⁹⁷

Bovendien is de inhoud van de strafbaar gestelde seksuele misdrijven onderhevig aan evolutie doorheen de tijd.

¹⁹⁵ A. LANGE, G. HANEWALD, S. SJOLLEMA en T. LACHNIT, "Seksueel misbruik en psychopathologie", *Dth* 1997, afl. 17, (60) 60-71.

¹⁹⁶ A. LANGE, G. HANEWALD, S. SJOLLEMA en T. LACHNIT, "Seksueel misbruik en psychopathologie", *Dth* 1997, afl. 17, (60) 60-71.

¹⁹⁷ A. MASSET, "La spécificité des infractions à caractère sexuel" in A. MASSET, F. GAZAN, G. COCO, G. VERMEULEN, I. WATTIER, S. CORNEILLE, S. DE DECKER en S. LOUWETTE (eds.), *La poursuite et le traitement des auteurs d'infractions à caractère sexuel. De vervolging en behandeling van daders van seksuele misdrijven.*, Brugge, Chartre, 2009, (1) 3.

Hoofdstuk 4: Veranderingen in het wetgevend landschap

Verschillende opeenvolgende wetswijzigingen hebben ervoor gezorgd dat in één dossier vaak verschillende verjaringstermijnen gelden. Kort samengevat spelen volgende termijnen¹⁹⁸:

- *tot 31 december 1993: drie jaar vanaf het feit
- *van 1 januari 1994 tot 4 mei 1995: vijf jaar vanaf het feit
- *van 5 mei 1995 tot 1 april 2001 (of 27 maart 2001)¹⁹⁹: vijf jaar vanaf de achttiende verjaardag van het minderjarig slachtoffer
- *vanaf 1 april 2001 (of 27 maart 2001): tien jaar vanaf de achttiende verjaardag van het minderjarig slachtoffer.
- * vanaf 30 januari 2012: vijftien jaar vanaf de achttiende verjaardag van het minderjarig slachtoffer.

Telkens dient nagegaan te worden of op het ogenblik van de inwerkingtreding van een nieuwe regeling, de verjaring nog niet was bereikt op grond van de oude regeling. Niettegenstaande een wet die de verjaringstermijn verlengt, de bestraffingsmogelijkheden uitbreidt en bijgevolg de rechtspositie van beklaagde verzwaart, neemt de rechtspraak de stelling niet aan dat dit een wet met een materieelrechtelijke inslag betreft.²⁰⁰ Een wet die de verjaring aanpast is derhalve een procedurewet die onmiddellijk van toepassing is op hangende zaken.²⁰¹ De onmiddellijke toepasbaarheid brengt met zich mee dat de nieuwe wet dus dadelijk van toepassing is op iedere strafvordering die ontstaan is voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet, voor zover die vordering nog niet verjaard is.²⁰² Indien de strafvordering reeds is verjaard vóór de inwerkingtreding van een nieuwe wet die de verjaringstermijn verlengt, is deze nieuwe termijn niet meer van toepassing op dergelijke strafvordering. Een nieuwe wet die de verjaringstermijn van de strafvordering

¹⁹⁸ R. HAEX, *Seksualiteit en strafrecht*, toespraak, Leuven, Knops Publishing, 18 april 2008.

¹⁹⁹ In de noot onder het arrest van het Hof van Cassatie van 12 oktober 2004 bepaalt DE ROY dat de wijzigingen opgenomen in de wet van 28 november 2000 in werking treden de tiende dag na de bekendmaking, bij gebreke aan bijzondere inwerkingtredingsbepalingen, zijnde 27 maart 2001: C. DE ROY, "De verjaring van pedoseksuele feiten" (noot onder Cass. 12 oktober 2004), *RW* 2004-05, (1351) 1351, nr. 3.

²⁰⁰ R. VERSTRAETEN, "Verjaring: algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, (19) 24.

²⁰¹ Cass. 20 september 1995, AR P.95.529.F, *R.Cass.* 1996, 181-183, noot E. VAN MUYLLEM.

²⁰² Cass. 10 september 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 30.

verlengt, heeft immers enkel uitwerking op de misdrijven die niet reeds verjaard zijn op het ogenblik van haar inwerkingtreding.²⁰³

Deze zienswijze leidt ertoe dat steeds twee regels dienen te worden gehanteerd. Ten gevolge van de onmiddellijke toepasbaarheid van een nieuwe verjaringswet, blijft een verworven verjaring verworven. Dit betekent dat een strafvordering die reeds vervallen is doordat de verjaring al werd bereikt, niet kan herleven door het inwerkingtreden van een nieuwe wet die de verjaringstermijn verlengt. Bovendien zal, door het principe van de onmiddellijke toepasbaarheid, een nieuwe wet die een aanpassing teweeg brengt op het vlak van de verjaringstermijn, onmiddellijk van toepassing zijn op de strafvordering die nog niet vervallen is door verjaring, op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe wet. Het principe van de onmiddellijke toepasbaarheid werd niet strijdig bevonden met het gelijkheidsbeginsel, noch met artikel 7 van het EVRM. Nochtans betreft dit laatste artikel enkel de bestraffing en geenszins de vervolgbaarheid.²⁰⁴

Inzake de steeds verlengende verjaringstermijn betreffende seksueel misbruik gepleegd op minderjarigen, zijnde de misdrijven opgesomd in artikel 21*bis*, eerste lid VTSv., is dit laatste artikel van belang. De evolutie die dit artikel heeft doorgemaakt, wordt hieronder geschetst.

1. Oude regeling: Wet van 24 december 1993

De programmawet van 24 december 1993²⁰⁵, meer bepaald artikel 25 van deze wet, bracht een wijziging teweeg op het vlak van de verjaringstermijn. Deze wet verlengde de verjaringstermijn voor wanbedrijven van drie tot vijf jaar. Hoewel het oorspronkelijk wetsontwerp de verjaringstermijn slechts wenste te verlengen voor bepaalde misdrijven²⁰⁶ werd uiteindelijk de verlenging doorgevoerd voor alle wanbedrijven.²⁰⁷

De voormelde wet wijzigde bijgevolg artikel 21 VTSv. doordat de verjaringstermijn die gold voor wanbedrijven werd verlengd van drie tot vijf jaar.²⁰⁸

²⁰³ Cass. 7 mei 1980, *Pas.* 1980, I, 1107.

²⁰⁴ R. VERSTRAETEN, "Verjaring: algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, (19) 24.

²⁰⁵ Programmawet van 24 december 1993, *BS* 31 december 1993. Deze trad in werking op 31 december 1993.

²⁰⁶ Met name inzonderheid voor de zogenaamde georganiseerde financiële criminaliteit of de witteboordencriminaliteit: J. MEESE, *De duur van het strafproces*, *supra* noot 5, 62.

²⁰⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces*, *supra* noot 5, 62.

²⁰⁸ J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 36.

2. Wet van 13 april 1995

2.1 Inleiding

Een eerste en tevens belangrijke afwijking van de gewone verjaringstermijn inzake seksueel misbruik, waarop alle andere en latere verfijningen zich baseren, kwam er door de wet van 13 april 1995²⁰⁹. Deze wet voerde immers een, op het vlak van de verjaringstermijnen inzake seksueel misbruik, nieuw, cruciaal artikel 21*bis* VTSv. in in het Wetboek van Strafvordering.

Bij deze wet wordt langer stilgestaan in deze masterproef, gezien deze wet garant staat voor de verschillende, toekomstige wijzigingen in het wetgevend landschap op het vlak van de verjaringstermijn. Deze wet bracht immers fundamentele wijzigingen met zich mee waarop de latere wijzigingen gebaseerd zijn. Aldus is de bespreking van deze wet fundamenteel voor een beter begrip van de latere wijzigingen, zeker wat betreft de motieven die de wetgever aangeeft voor deze veranderingen.

2.2 Mogelijke opties

De wetgever stond, mede dankzij de sociale druk, voor een belangrijke keuze. De verjaringstermijn diende aangepast te worden, maar er waren verschillende mogelijkheden daaromtrent. Hieronder schets ik de voornaamste alternatieven, zoals deze worden aangegeven door GAZAN en VANDEMEULEBROECKE.

Een eerste mogelijkheid betrof deze van de afschaffing van de verjaringstermijn zoals die toen bestond in verschillende Amerikaanse Staten.²¹⁰ Deze optie wordt verder in deze masterproef meer toegelicht (zie *infra*).

Een volgende mogelijke keuze bestond erin enkel een verlenging van de termijn toe te staan voor ernstige feiten gepleegd op minderjarigen die gezien hun leeftijd heel kwetsbaar zijn. GAZAN en VANDEMEULEBROECKE stellen bij deze optie een voorbeeld van minderjarigen beneden de leeftijd van dertien jaar.²¹¹

²⁰⁹ Wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *BS* 25 april 1995. Deze trad in werking op 5 mei 1995.

²¹⁰ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹¹ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

Het derde voorgestelde alternatief bestond erin de termijn slechts te laten lopen vanaf het moment van de kennisname van de gepleegde feiten door een volwassene of een autoriteit.²¹²

Een volgende keuze behelsde deze van de verlenging of heropening of het niet doen lopen van de verjaringstermijn tot het slachtoffer een bepaalde leeftijd heeft bereikt. Voor de laatste keuze werd toen geopteerd in het Frans Wetboek van Strafvordering.²¹³

De vijfde mogelijkheid bestond erin de termijn niet te laten lopen zolang er enige relatie bestond die het misbruik toeliet en het verborgen hield. Zo wordt in de tekst van GAZAN en VANDEMEULEBROECKE het voorbeeld gegeven van een leraar die zijn leerling(e) misbruikt, waarbij de termijn slechts begint te lopen wanneer er geen enkele relatie meer mogelijk is tussen de leraar en de misbruikte leerling(e).²¹⁴

Een volgende mogelijke keuze was deze om de termijn slechts te laten lopen vanaf de werkelijke kennis van het misbruik.²¹⁵

Ten slotte bestond de laatste aangehaalde optie erin de strafrechtelijke verjaringstermijn te onderscheiden van de burgerrechtelijke, waardoor deze laatste kan worden verlengd. Dergelijke constructie bestond toen reeds in België en Canada.²¹⁶

De toenmalige Minister van Justitie kon de wetgever ervan overtuigen de keuze aan te houden om de verjaringstermijn slechts te laten lopen vanaf het moment waarop het slachtoffer meerderjarig werd. Op die leeftijd werd het slachtoffer immers geacht een eigen denkvermogen, een onafhankelijkheid in keuze en een vrijheid van handelen te hebben ontwikkeld.²¹⁷

²¹² F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹³ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹⁴F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹⁵ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹⁶ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035.

²¹⁷ F. GAZAN en O. VANDEMEULEBROECKE, "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, (973) 1035-1036.

2.3 Wetsontwerp

Het ontwerp van deze wet van 13 april 1995 paste in het toenmalig regeringsbeleid omtrent het bestrijden van seksueel misbruik gepleegd ten aanzien van minderjarigen.²¹⁸

Het wetsontwerp beoogde vier doelstellingen. Ten eerste wou men het vertrekpunt van de verjaringstermijn uitstellen. Deze mocht pas beginnen lopen vanaf het ogenblik dat het minderjarig slachtoffer meerderjarig werd en dus de leeftijd van achttien jaar had bereikt. Het slachtoffer werd vanaf dan immers geacht minder onder invloed van de dader te staan. Bovendien werd erop gewezen dat dergelijke regeling reeds bestond in sommige andere landen en werd dit al voorgesteld in eerdere wetsvoorstellen die zowel in de Kamer als in de Senaat werden ingediend.²¹⁹

Ten tweede werden verscheidene verbeteringen aan de vigerende procedure voorgesteld. De procedure diende immers verbeterd te worden als een minderjarig slachtoffer traumatische feiten -zoals deze in de artikelen 372, 375, 379, 380 en 380bis Sw.- had meegemaakt. Aldus werd voorgesteld dat het slachtoffer zich vanaf het eerste verhoor kan laten bijstaan door een persoon die hij of zij zelf kon kiezen.²²⁰

Ten derde wou het wetsontwerp de volwassenen meer verantwoordelijk en vooral medeverantwoordelijk maken voor mogelijke minderjarige slachtoffers die in gevaar zijn. Zodoende werd in het ontwerp gestipuleerd dat straffen moeten opgelegd worden voor diegene die bijstand weigert aan een persoon in gevaar. Bijgevolg werd zo gepoogd om het stilzwijgen te doorbreken door de potentiële slachtoffers te helpen.²²¹

De vierde en laatste doelstelling van het ontwerp wou de correctionalisatie van de misdaad verkrachting, gepleegd op een minderjarige jonger dan tien jaar, mogelijk maken. Voordien bestond enkel de mogelijkheid tot internering die zo kon vermijden dat de zaak voor het hof van assisen kwam.²²²

²¹⁸ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-1995, nr. 1348-1, 1.

²¹⁹ Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 2.

²²⁰ Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 2.

²²¹ Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 2.

²²² Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 2.

Alle artikelen van het onderhavig wetsontwerp werden, mits enkele opmerkingen, eenparig aangenomen.²²³ Dit laatste wijst op het belang dat gehecht werd aan een sluitende regelgeving op het vlak van seksueel misbruik.

Verder werd in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp een overzicht gegeven van zowel de mogelijke voor- als de nadelen van een verlenging van de verjaringstermijn.²²⁴ Hoewel een verlenging van dergelijke termijn als hulp voor de slachtoffers kan worden aanvaardt, moet in aanmerking genomen dat dit niet enkel voordelen, maar ook verscheidene nadelen met zich kan meebrengen.

Een eerste aangehaald nadeel bestaat erin dat het slachtoffer van seksueel misbruik mogelijks een ernstig emotioneel trauma en een gevoel van vernedering kan oplopen. Dit is te wijten aan het feit dat hen vaak de vaagheid aan bepaalde herinneringen of een winstbejag wordt verweten. Door de verlenging van de verjaringstermijn loopt het slachtoffer immers het risico dat hij of zij zich zal moeten verantwoorden. Zo zal het slachtoffer moeten uiteenzetten waarom hij of zij zo lang gewacht heeft om een vordering in te stellen. Zodoende zullen details van de betrokkene zijn of haar privé-leven, zoals onder andere de vroegere of huidige seksuele ervaring, openbaar worden gemaakt.²²⁵

Daarnaast zal de betrokkene moeilijkheden ondervinden op het vlak van de bewijsvoering, gezien het moeilijk zal zijn om het misbruik van jaren geleden te bewijzen. Hierdoor loopt het slachtoffer een groot risico dat hij of zij aldus de zaak verliest.²²⁶

Bovendien loopt het slachtoffer het risico dat hij of zij aanzienlijke kosten zal moeten dragen voor een advocaat zonder dat betrokkene daarvoor iets in de plaats krijgt. Daarbij wordt in het ontwerp gestipuleerd dat er gevreesd wordt voor ernstige afrekeningen tussen families waarbij seksueel misbruik als uitvlucht zal gebruikt worden.²²⁷

De nadelen op het vlak van de verjaring van de strafvordering betreffen bijgevolg vooral een aantasting van de rechten van verdediging en de teloorgang van bewijsmiddelen na

²²³ Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 13.

²²⁴ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2.

²²⁵ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2.

²²⁶ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2.

²²⁷ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2.

een lange periode.²²⁸ Hierbij dient echter opgemerkt te worden dat de redelijke termijn slechts begint te lopen vanaf het opstarten van de procedure, namelijk vanaf de materiële kennisname verdacht te zijn van een strafbaar feit. Bijgevolg stelt zich hier geen probleem door het uitstellen van het aanvangspunt. Het risico op de teloorgang van bewijzen blijft wel bestaan. Bepaalde onderzoeksdaden, zoals het onderzoek aan het lichaam, dienen onmiddellijk plaats te vinden.²²⁹

Ondanks de hiervoor vermelde nadelen, biedt de verlenging van de termijn ook enkele voordelen. Zo zal de maatschappij erkennen dat een weerloos persoon onrecht is aangedaan en kan de verlenging van de verjaringstermijn ertoe leiden dat het recht geschiedt. Bovendien zal het slachtoffer hierdoor zijn of haar zelfrespect en zelfbeheersing kunnen terugwinnen. Daarenboven komt, door het instellen van een vordering, een symbolisch einde aan het taboe en kan betrokkene een financiële compensatie ontvangen voor de gevolgen die hij of zij heeft opgelopen door het seksueel misbruik op lange termijn. De mogelijke gevolgen waarvan sprake, kunnen zowel van psychologische, fysieke, als economische aard zijn.²³⁰

Tevens dient te worden opgemerkt dat de rechtsgang enerzijds een algemeen preventief effect heeft, zijnde dat het een afschrikkingssignaal is naar de volledige bevolking toe. Anderzijds heeft het ook een individueel preventief effect, zijnde dat het een afschrikkingssignaal vormt om recidive bij de agressor te voorkomen. Uit de praktijk blijkt tenslotte dat veel klachten worden ingediend, die op dat moment laattijdig zijn, wanneer de dader dreigt te recidiveren ten aanzien van een naaste van het slachtoffer zelf. Het slachtoffer heeft dan immers de moed verzameld om te reageren zodat niemand zou moeten doorstaan wat betrokkene heeft moeten meemaken, aldus het eerste artikel van de memorie van toelichting horende bij het ontwerp van wet.²³¹

Het vierde artikel dat uiteengezet wordt in de memorie van toelichting heeft betrekking op de correctionalisering van de misdaad verkrachting. De wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden²³² bepaalt in haar artikel 2 dat een misdaad slechts kan

²²⁸ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-2, 8-9.

²²⁹ Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3, 4.

²³⁰ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2-3.

²³¹ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 2-3.

²³² Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 5 oktober 1867.

gecorrectionaliseerd worden indien de in de wet bepaalde straf twintig jaar dwangarbeid niet te boven gaat.²³³

Artikel 2 van voorvermelde wet voorziet echter zes uitzonderingen op die regel waardoor misdaden die niettegenstaande ze strafbaar zijn met meer dan twintig jaar dwangarbeid of met de doodstraf, zij toch kunnen gecorrectionaliseerd worden. Verkrachting gepleegd op een kind beneden de tien jaar, zoals voorzien werd in het laatste lid van artikel 375 Sw.²³⁴, wordt gestraft met levenslange dwangarbeid. Door die strafmaat kan de misdaad verkrachting niet gecorrectionaliseerd worden en moet zij steeds voor het hof van assisen gebracht worden, gezien enkel deze instantie bevoegd is voor misdaden. De openbaarheid en de traagheid van de procedure, beide kenmerkend voor een assisenproces, hebben een traumatiserende invloed op het minderjarig slachtoffer. De correctionalisering zou ervoor zorgen dat een snel(lere) bestraffing wordt bewerkstelligd, waardoor het kind van zijn of haar schuldgevoel wordt bevrijd, aldus de centra voor hulp aan kinderen die het slachtoffer zijn van seksuele mishandelingen. Bovendien doet de verwijzing van deze delicten naar het hof van assisen onzekerheid ontstaan over de toepasbare straf. Hierdoor wordt een groot aantal gevallen niet aangegeven uit angst dat de gepleegde feiten niet in verhouding zouden staan tot de opgelegde straf. Deze voorgestelde correctionalisering wil ervoor zorgen dat geval per geval wordt voorkomen dat het slachtoffer nogmaals moet lijden en er zo voor zorgen dat aan de dader de meest geschikte maatregelen worden opgelegd. Reeds in 1992 werd de correctionalisering van dergelijke delicten in overweging genomen door de procureurs-generaal, waarvan de meerderheid zich schraagt achter dit voorstel.²³⁵

Hierbij dient nog te worden opgemerkt dat de terminologie op advies van de Raad van State werd gewijzigd. Hoewel in het wetsontwerp steeds sprake was van de 'meerderjarigheid' van het slachtoffer werd dit gewijzigd naar 'de dag waarop het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt'.²³⁶

²³³ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 5.

²³⁴ Onder verkrachting zoals voorzien in het voorvermeld artikel moet elke vorm van seksuele penetratie, ongeacht de aard of het aangewende middel, worden verstaan.

²³⁵ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 5-6.

²³⁶ Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1, 12; J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 57.

2.4 Voorgaanden: wetsvoorstel 31 maart 1992

De techniek van het uitstellen van het aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering als specifieke uitzondering op de algemene regel dat de verjaring aanvangt op de dag waarop het misdrijf werd gepleegd, is niet nieuw. Het wetsvoorstel ingediend op 31 maart 1992 door mevrouw Herzet voorzag immers in een gelijkaardig standpunt. Hoewel dit wetsvoorstel niet werd aangenomen, dient zich evenwel een uiteenzetting aan van de inhoud ervan.²³⁷

Reeds in dit wetsvoorstel wordt de mogelijke druk en invloed van de dader naar het slachtoffer aangehaald. Redenen voor stilzwijgen betreffen in dit wetsvoorstel vooral het gevoel van schaamte dat de minderjarige slachtoffers ondervinden, waardoor het moeilijk of zelfs onmogelijk wordt om openlijk te spreken over het ondergane leed. Tevens bestaat het gebrek aan kennis in hoofde van de slachtoffers over het doen van een aangifte betreffende de strafbare feiten. Daarenboven blijkt dat zij vaak niet weten wie ze kunnen vertrouwen en hoe ze een einde kunnen maken aan de wantoestanden of ervoor kunnen zorgen dat deze zich niet meer kunnen voordoen.²³⁸

Bovenstaand gebrek aan mogelijkheden voor het minderjarig slachtoffer geldt des te meer wanneer de dader een bloedverwant in opgaande lijn is van het minderjarig slachtoffer. Dan kan die dader immers voldoende gezag en morele druk op zijn slachtoffer uitoefenen om het ervan te weerhouden de strafbare feiten aan te geven of enigszins bekend te maken.²³⁹

Eén van methodes die dienaangaande door de indieners het meest effectief wordt bevonden, bestaat erin om de verjaringstermijn van de strafvordering te verlengen. Bovendien wordt voorgesteld om de termijn slechts te laten aanvangen op de dag waarop het slachtoffer meerderjarig wordt. Bijgevolg kunnen de strafbare feiten langer en vaker voor de rechter gebracht worden en blijft de dader aldus langer in juridische onzekerheid omtrent de gevolgen van zijn daden. Dit laatste kan een afschrikwekkende werking teweeg brengen.²⁴⁰

Het wetsvoorstel beoogde aldus het invoeren van een uitgesteld aanvangspunt tot aan de meerderjarigheid van het minderjarige slachtoffer voor een aantal, limitatief opgesomde,

²³⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 158.

²³⁸ Voorstel van wet houdende verlenging van de verjaringstermijn voor de strafvorderingen wanneer het slachtoffer van het strafbaar feit minderjarig is, *Parl.St.* Senaat 1991-92 BZ, nr. 286-1, 1-2.

²³⁹ Voorstel van wet houdende verlenging van de verjaringstermijn voor de strafvorderingen wanneer het slachtoffer van het strafbaar feit minderjarig is, *Parl.St.* Senaat 1991-92 BZ, nr. 286-1, 2.

²⁴⁰ Voorstel van wet houdende verlenging van de verjaringstermijn voor de strafvorderingen wanneer het slachtoffer van het strafbaar feit minderjarig is, *Parl.St.* Senaat 1991-92 BZ, nr. 286-1, 2.

misdrijven. Deze misdrijven betreffen: artikel 347*bis*, 354 tot 360*bis*, 368 tot 382, 386 en 386*bis*, 398 tot 400, 401*bis* tot 403, 405 en 410 Sw. . Dit wetsvoorstel heeft bijgevolg betrekking op bepalingen in verband met gijzelneming, te vondeling leggen en verlaten van kinderen, ontvoering van minderjarigen, aanranding van de eerbaarheid en verkrachting, bederf van de jeugd en prostitutie, openbare schennis van de goede zeden, opzettelijk doden en opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel.²⁴¹ Dit betreft echter een brede categorie aan misdrijven die weinig consistentie vertoont. Ze betreft bovendien niet enkel seksueel misbruik. Wat is immers het objectief criterium van onderscheid tussen deze categorie en de andere misdrijven die gepleegd worden op minderjarigen?

2.5 De wet

Door de wet van 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen werd artikel 21*bis* ingevoegd in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering. Krachtens dit artikel werd de aanvang van de verjaringstermijn voor bepaalde seksuele delicten die gepleegd zijn ten aanzien van een minderjarige verplaatst, met name uitgesteld. De termijn van vijf jaar neemt dankzij deze wet een aanvang op het ogenblik dat het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar bereikt heeft en dus niet op het moment van plegen van het laatste misdrijf. Hierdoor wou de wetgever vermijden dat strafzaken inzake pedofilie verjaren vooraleer het slachtoffer de volle leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, en dus meerderjarig is geworden, en dus niet meer onder de eventuele hoede leeft van de dader van de gepleegde feiten. Latere wetten brachten op deze uitzondering nog verdere uitbreidingen.²⁴² Deze wijzigingen zijn mijns inziens al een grote, belangrijke en tevens behulpzame stap in de goede richting. Waar men voordien eerder een dadervriendelijke benadering van de verjaringstermijn aanhield, veranderde dit vanaf deze wet geleidelijk naar een slachtoffervriendelijke aanpak.

De wet somt limitatief op voor welke strafbare feiten, steeds gepleegd op minderjarigen, de uitzonderingsregel op het vlak van het aanvangspunt geldt. Deze betreffen: artikel 372, 373,

²⁴¹ Voorstel van wet houdende verlenging van de verjaringstermijn voor de strafvorderingen wanneer het slachtoffer van het strafbaar feit minderjarig is, *Parl.St.* Senaat 1991-92 BZ, nr. 286-1, 2-3.

²⁴² J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 36-37.

375, 379, 380 en 380bis Sw. . De hiermee bedoelde misdrijven zijn deze van aanranding van de eerbaarheid en verkrachting en bederf van de jeugd en prostitutie.²⁴³

Bovendien geldt dat, gezien het procedurekarakter van de verjaringswetten, er uitdrukkelijk beslist werd door het Hof van Cassatie dat indien de strafvordering reeds verjaard was vóór de inwerkingtreding van onderhavige wet, deze wet niet van toepassing is. Bijgevolg is, overeenkomstig artikel 2 Sw., de hierboven uiteengezette gunstigere regel dat de verjaringstermijn van de strafvordering pas begint te lopen vanaf de dag waarop het slachtoffer de meerderjarigheid heeft bereikt, dan niet van toepassing.²⁴⁴

3. Wet van 28 november 2000

Een volgende wet die verdere verfijningen aanbracht aan de regeling van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik is deze van 28 november 2000, die op 1 april 2001²⁴⁵ in werking trad.

Deze wet beoogde, aldus de memorie van toelichting bij het wetsontwerp, de strafwetgeving te moderniseren op het vlak van de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, daarnaast ook de coherentie te verhogen van het Strafwetboek²⁴⁶ en ten slotte ook de strafrechtelijke bescherming te vergroten voor de minderjarigen^{247, 248}. Toch wordt gesteld dat men deze doelstellingen niet louter tot het strafrechtelijk luik kan beperken. De memorie van toelichting bepaalt immers dat aanrandingen van kinderen niet alleen kunnen voorkomen worden via het strafrecht. Het strafrecht beschermt als het ware de fundamenteel geachte rechten en waarden

²⁴³ Als men de wet vergelijkt met het wetsvoorstel nr. 286-1, dient opgemerkt te worden dat dit laatste veel ruimer is qua toepassingsgebied. Voor een veel breder gamma aan misdrijven gepleegd om minderjarigen zou immers de uitzonderingsregel op het vlak van het aanvangspunt gelden.

²⁴⁴ Cass. (2e k.) 28 mei 1997, AR P.97.0566.F, *Pas.* 1997, I, 603.

²⁴⁵ Niettemin stelt DE ROY dat deze wet in werking treedt op 27 maart 2001 (zie *supra*): C. DE ROY, "De verjaring van pedoseksuele feiten" (noot onder Cass. 12 oktober 2004), *RW* 2004-05, (1351) 1351, nr. 3.

²⁴⁶ Deze coherentie wordt bewerkstelligd door een aantal aanpassingen aan te brengen aan de indeling van het Strafwetboek. Zo zorgde deze wet ervoor dat krachtens haar artikel 51 de hoofdstukken II en IV van titel VII van het tweede boek van het Strafwetboek (met als opschrift: 'misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid') wordt opgeheven. Bovendien wordt ingevolge artikel 31 van onderhavige wet hoofdstuk III van titel VIII van boek II vervangen door hoofdstuk III met als opschrift: 'Aantasting van de persoon van minderjarigen, van onbekwamen en het gezin': F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, (1361) 1362.

²⁴⁷ Deze laatste doelstelling zou verwezenlijkt worden onder meer door te voorzien in verzwarende omstandigheden die verband houden met de minderjarigheid van het slachtoffer, de verhoging van de leeftijdsgrenzen in sommige gevallen en door het invoeren van nieuwe onweerlegbare vermoedens van afwezigheid van toestemming: F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, (1361) 1362.

²⁴⁸ F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, (1361) 1361.

die moeten geëerbiedigd worden in onze samenleving en bestraft de inbreuken hierop. De finaliteit van deze wet ligt evenwel hoofdzakelijk in de strafrechtelijke bescherming van de minderjarigen.²⁴⁹

Nochtans was de regering zich bewust van het breder kader waarin zulke hervorming moet bewerkstelligd worden. Zo moeten, aldus de memorie van toelichting, tegelijkertijd ook initiatieven genomen worden op het vlak van de preventie, voorlichting en informatie en opvoeding van zowel de jongeren als volwassenen.²⁵⁰ De regering had dus reeds hier oog voor het breder kader waarin de hervorming diende plaats te vinden. Het strafrecht was, en is nog steeds, een belangrijk middel in de beteugeling van seksueel niet toegelaten gedrag. Daaraan voorafgaand moet evenwel eerst een breder kader geschept worden dat toelaat dat mensen, zowel kinderen als volwassenen, beter voorgelicht zijn in wat toegelaten is en wat niet. Door enkel in te zetten op het strafrechtelijk luik zonder een degelijke vorming en voorlichting vooraf, zou men van deze hervorming een maat voor niets maken.

Deze wet werd geïmplementeerd na de vele aanbevelingen die werden verwoord door de Nationale Commissie tegen de seksuele uitbuiting van kinderen. Die commissie werd opgericht naar aanleiding van ontdekking van de gruwelijke gebeurtenissen die zich in België voordeden in 1996. De zaak Dutroux bracht een ware schokgolf teweeg in heel België.²⁵¹ Deze commissie werd operationeel op 18 oktober 1996.²⁵² Hierbij moet aangestipt worden dat ook naar aanleiding van de aanbevelingen die werden geuit door deze commissie een nieuw artikel 23 wou invoeren in de Grondwet. Dit artikel zou bepalen dat iedereen het recht heeft op de eerbiediging van zijn fysieke, psychische en seksuele integriteit.²⁵³

3.1 Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van Kinderen

De commissie had een drievoudige opdracht, bestaande uit ten eerste het fenomeen van seksuele uitbuiting van kinderen beter te leren kennen, vervolgens het beleid dat gevoerd werd op het vlak van seksuele uitbuiting van kinderen te onderwerpen aan een evaluatie en

²⁴⁹ Memorie van toelichting van het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St. Kamer* 1998-99, nr. 1907/1, 3-6.

²⁵⁰ Memorie van toelichting van het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St. Kamer* 1998-99, nr. 1907/1, 6.

²⁵¹ G. VERMEULEN, "Strenger en ook beter? Over de fragmentarische aanscherping van de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen in de wet van 28 november 2000" in G. VERMEULEN *et al.*(ed.), *Gandaius Actueel VII*, Mechelen, Kluwer, 2002, (1) 3.

²⁵² I. VAN WASSENHOVE, K. PITEUS en T. DE CANG, "Kinderpornografie" in G. VERMEULEN (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2001, (277) 287.

²⁵³ Verslag namens de commissie voor de herziening van de grondwet en de hervorming van de instellingen, *Parl.St. Kamer* 1999-00, nr. 50K0424/002, 3.

ten slotte het formuleren van voorstellen voor de vastgestelde problemen. De nadruk lag voor de commissie vooral op kinderen, zijnde minderjarigen.²⁵⁴

De commissie stelde dat seksuele uitbuiting een extreme uitdrukking is van het onrecht dat alle kinderen kan overkomen. Hiermee wou zij zich niet beperken tot louter extreme vormen van seksuele uitbuiting van kinderen en kindermoord, die wel de aanleiding waren tot haar oprichting. Zij wou benadrukken dat alle vormen van seksueel geweld op kinderen minstens even belangrijk zijn.²⁵⁵

Evenwel vond de commissie het even belangrijk om te benadrukken dat kinderen wel degelijk recht hebben op een eigen intimiteit en seksualiteitsbeleving. Deze seksualiteitsbeleving moet gepaard gaan met een degelijke vorming, die de kinderen bewust maakt van hun rechten, ook op het vlak van seksualiteit en de beleving daarvan.²⁵⁶

Gezien de vaak langdurige effecten voor het aangedane leed van de slachtoffers van seksuele uitbuiting in het algemeen duurt het dikwijls lang vooraleer zij daarover kunnen praten. Bovendien kunnen zich op het juridisch vlak problemen voordoen nopens de verjaring. Deze kan immers verstreken zijn vooraleer het slachtoffer de moed heeft gevonden met het misbruik naar buiten te komen. Nochtans is de onverjaarbaarheid daarvan volgens de commissie geen optie. Zij vond dit geen gepast antwoord op het lijden van de slachtoffers.²⁵⁷

Daarnaast was zij ook van oordeel dat de correctionalisering van seksueel misbruik ten opzichte van minderjarigen geen invloed mag hebben op de verjaringstermijn. Aldus stelde de commissie voor om deze termijn te behouden op tien jaar. Gezien de meeste vormen van seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen bestraft worden als misdaden, was de geldende verjaringstermijn tien jaar. Als het misdrijf dan gecorrectionaliseerd wordt, wordt deze termijn teruggebracht op slechts vijf jaar. Bovendien deed de correctionalisatie van deze misdaden zich in de meerderheid van de gevallen voor, waardoor de termijn dus van rechtswege verminderd werd tot vijf jaar. De commissie wou er toch de aandacht op vestigen dat onverjaarbaarheid voor deze feiten zeker niet zinvol is, omdat er zich dan

²⁵⁴ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 1.

²⁵⁵ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 1.

²⁵⁶ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 32-34.

²⁵⁷ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 68.

bewijsproblemen kunnen voordoen als de feiten reeds langere tijd geleden zijn. Zo zou ook valse hoop gegeven worden aan het slachtoffer.²⁵⁸

De wet van 13 april 1995 betreffende het seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen voerde de regeling in dat de verjaringstermijn van de strafvordering slechts begint te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. De commissie was van mening dat deze termijn volstond op voorwaarde dat de correctionalisatie van de misdaden er niet toe leidde dat de termijn zou worden verminderd van tien tot vijf jaar. Zodoende vond de Commissie dat de correctionalisering van seksueel misbruik ten opzichte van minderjarigen geen gevolgen mocht hebben voor de verjaringstermijn. Aldus zou een verjaringstermijn van tien jaar moeten gelden.²⁵⁹

Bij dit alles moet worden opgemerkt dat de strafrechtelijke weg niet de enige mogelijke weg is voor de slachtoffers. Ik deel hierin de mening van de commissie in haar stellingname dat moet gezocht worden naar andere vormen van herstel dan via een strafprocedure. Gezien de tijd die verstreken is sinds de feiten en, zoals hierboven vermeld kan dit lang zijn, zal vaak het misdrijf niet meer kunnen bewezen worden. De valse hoop die eerst aan slachtoffers werd gegeven is dan ook ten zeerste te vermijden. Eerder dan wijzigingen aan te brengen aan de verjaringstermijn, dient gezocht te worden naar andere wegen van herstel die voor het slachtoffer gemoedsrust met zich kunnen meebrengen.

3.2 Wetsontwerp

In het verslag van de commissie voor de justitie van het oorspronkelijke wetsvoorstel²⁶⁰ bepaalde mevrouw Herzet, één van indieners, dat aan minderjarigen de grootst mogelijke bescherming moet worden geboden.²⁶¹ Dit is mijns inziens inderdaad zo, gezien de zwakkere, afhankelijke en kwetsbaardere positie waarin zij verkeren. Dat rechters, door de toepassing van verzachtende omstandigheden, de misdaden voor de correctionele rechtbank laten behandelen, is voor haar dan ook terecht onaanvaardbaar. Hierdoor worden misdaden

²⁵⁸ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 68-69.

²⁵⁹ X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen*, 23.X.1997, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 68.

²⁶⁰ Het oorspronkelijk wetsvoorstel werd echter opgeheven door de ontbinding van de Kamer op 5 mei 1999. Toch moeten de aangehaalde redenen nog steeds indachtig blijven, gezien zij aan de grondslag liggen van het wetsvoorstel dat later wet is geworden.

²⁶¹ Het huidige artikel 100ter Sw. werd eveneens door deze wet van 28 november 2000 ingevoerd en bepaalt dat telkenmale het woord 'minderjarige' wordt gebruikt, hieronder elke persoon moet worden begrepen die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt.

omgezet tot wanbedrijven en deze laatste brengen slechts een gevangenisstraf van maximum vijf jaar met zich mee. Bovendien wordt daardoor de verjaringstermijn verlaagd van tien jaar naar slechts vijf jaar. Dit alles is, aldus mevrouw Herzet, volgens de publieke opinie ontoelaatbaar, gezien dergelijke misdaden ontoelaatbaar zijn, is de correctionalisering ervan en de daardoor verkorte verjaringstermijn evenmin toelaatbaar.²⁶²

Zij haalt meermaals aan in haar uiteenzetting dat de correctionalisering door de toepassing van verzachtende omstandigheden onmogelijk zou moeten zijn voor onder andere verkrachting en aanranding op de eerbaarheid gepleegd op minderjarigen. Deze ernstige strafrechtelijk strafbare feiten raken immers het sociale geweten diep, aldus mevrouw Herzet.²⁶³

Het wetsvoorstel dat betrekking had op de wijziging van artikel 21*bis* VTSv. beoogde de verjaringstermijn te verlengen tot dertig jaar voor sommige ernstige feiten die gepleegd zijn op minderjarigen. Zo'n lange termijn zou dan een teken geven aan de samenleving dat deze feiten onaanvaardbaar zijn.²⁶⁴

Verskillende getuigenissen²⁶⁵ wezen op een immens leed van de slachtoffers van dergelijke ernstige feiten waarbij ze pas laat hiermee naar buiten kwamen. Dit vereiste aldus een aanpassing van de toen geldende verjaringstermijn. Betrokkenen wilden hiermee een bekentenis uitlokken vanwege de dader en hem verantwoording doen afleggen voor de gepleegde feiten.²⁶⁶

Verder wees de indienster nog op de stellingname van de initiatiefnemers van de oproep van Lausanne. Daar heerste de intentie om de ernst van de misdaden tegen kinderen universeel te erkennen door de opname ervan in de statuten van het Internationaal Strafhof als misdaden tegen de mensheid. Daardoor zouden dergelijke feiten dus onverjaarbaar zijn.²⁶⁷ Heden ten dage zijn deze misdrijven nog niet onverjaarbaar geworden en men mag dan ook die illusie niet wekken, merkte de heer Vandeurzen terecht op. Hij wees er tevens op dat, door de

²⁶² Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7, 7.

²⁶³ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7, 7-10.

²⁶⁴ Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 1907/2, 5; Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7, 10.

²⁶⁵ De getuigenissen werden aandachtig beluisterd in de aanloop naar het onderhavig wetsvoorstel en kunnen dus beschouwd worden als aan de basis liggend van de latere wet die tot stand kwam.

²⁶⁶ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7, 10.

²⁶⁷ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7, 7-10.

toepassing van de internationale regelgeving de afwikkeling van het strafproces steeds binnen een redelijke termijn moet gebeuren.²⁶⁸

Een dertigjarige termijn invoeren, waar voordien nog 'slechts' een termijn van vijf jaar gold, die ten aanzien van minderjarigen begon te lopen op het moment dat zij de leeftijd van achttien jaar hadden bereikt, is nogal voorbarig. Dergelijke wijziging was toentertijd immers te drastisch. Dit blijkt vooral uit het feit dat de termijn nadien steeds slechts geleidelijk steeg en er heden ten dage nog steeds geen termijn van dertig jaar geldt. Toch wijst dergelijk voorstel ter invoering van een dertigjarige termijn op een visie die duidelijk maakt dat de verjaring inzake seksueel misbruik een bijzondere situatie was en nog steeds blijft, een situatie die zeker niet zo maar over het hoofd kan worden gezien.

Een bijkomend punt van discussie betreft de leeftijd waarop voor minderjarigen de verjaringstermijn begint te lopen, zijnde het moment waarop zij achttien geworden zijn. Zo stelde onder andere mevrouw Colen voor om een verlaging van de leeftijdsgrens inzake de aantasting van de seksuele integriteit door te voeren, gezien volgens haar de maatschappelijke realiteit dit vereist. Daarnaast haalde zij ook aan dat er een inconsistentie zou zijn tussen enerzijds de leeftijdsgrens bij verkrachting, die toen op veertien lag en anderzijds de leeftijdsgrens bij aantasting van de eerbaarheid die op zestien lag.²⁶⁹

De vertegenwoordiger van de minister nam echter de denkwijze van de wet van 13 april 1995 over en wou de grens toch op achttien jaar houden. Hij wees er terecht op dat het klimaat waarin jongeren opgroeien steeds veranderd, samen met deze jongeren. Er zijn steeds meer hulpmiddelen ter beschikking die hen toelaten, enigszins met enige terughoudendheid, over dergelijke zaken openhartig te praten.²⁷⁰ Die mogelijkheid tot gesprek blijkt alleen al uit de diverse wetsvoorstellen die ingediend zijn en tot welk enigermate uitvoerig debat deze telkens leiden.

Ik stel dan ook in het algemeen vast dat sinds het besef er kwam dat misdrijven in de seksuele sfeer, en zeker deze gepleegd ten aanzien van minderjarigen, van een geheel andere aard zijn dan welk ander soort misdrijven ook. Dit in tegenstelling tot de mening van de vertegenwoordiger van de minister die twijfelde aan de objectieve redenen die dit onderscheid verantwoorden. Desondanks is dit een onderscheid dat wel degelijk objectief te

²⁶⁸ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 49K1907/7, 46.

²⁶⁹ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 49K1907/7, 13-14.

²⁷⁰ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 49K1907/7, 14.

rechtvaardigen valt. Er is naar mijn mening immers geen enkele categorie misdrijven die zowel toen als heden ten dage nog steeds zo moeilijk ligt in de samenleving. Geen enkele categorie misdrijven is intiemer dan deze die seksueel misbruik betreffen. Seksueel misbruik is dus wel degelijk te beschouwen als een aparte, objectief te verantwoorden categorie van misdrijven waarvoor een afzonderlijke aanpak moet gelden. Ik volg daarin de mening van de heer Delcroly. Hij wees er immers op dat seksuele misdrijven specifiek van aard zijn wegens de reactie die kan ontstaan bij de slachtoffers die hen ertoe brengt de feiten slechts na een lange periode naar buiten te brengen. Aldus is een verlenging van de verjaringstermijn volgens de heer Delcroly terecht objectief gerechtvaardigd.²⁷¹

Steeds zijn de indieners van de voorstellen een beschermende aanpak van minderjarigen en een strengere aanpak van de daders genegen. Dit blijkt vooral uit de stijgende verjaringstermijn die de slachtoffers toelaat steeds later na het voordoen van de feiten een strafvordering in te stellen.

Hoewel het onderscheid objectief te verantwoorden valt, blijft het bewijsprobleem evenwel aanwezig. Hoe meer tijd er verstreken is sinds het gepleegd seksueel misbruik, hoe moeilijker het wordt om dat misbruik te bewijzen. Afgezien daarvan was een verlenging van de verjaringstermijn wel nodig omdat slachtoffers vaak laat naar buiten komen met hun verhaal en bewijs daarvoor dus nagenoeg onmogelijk is. Desondanks is het niet geheel ondenkbaar dat er helemaal geen veroordeling meer komt. Dit is een ongewenst effect naar de slachtoffers toe, die het misbruik als een schade aanschouw(d)en en er uiteindelijk mee naar buiten durfden komen, maar die met lege handen overblijven.²⁷²

3.3 Belangrijk amendement

Hoewel het oorspronkelijke wetsontwerp niets bepaald inzake de mogelijkheid tot behoud van de oorspronkelijke verjaringstermijn bepaald voor de misdaad in geval van correctionalisatie wordt dit door een amendement toch toegevoegd.²⁷³

Door het aanvangspunt van de verjaringstermijn voor feiten limitatief opgesomd in artikel 21bis VTSv. te verdagen, wordt al een eerste grote uitzondering gemaakt op de algemene principes. De toevoeging, door het amendement, versterkt deze uitzondering wederom. Zonder deze toevoeging zouden slachtoffers die normaal over een termijn van tien jaar

²⁷¹ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 49K1907/7, 13-19.

²⁷² Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl. St. Kamer* 1998-99, nr. 49K1907/7, 14-15.

²⁷³ C. DE ROY, "De verjaring van pedoseksuele feiten" (noot onder Cass. 12 oktober 2004), *RW* 2004-05, (1351) 1351.

beschikken om hun vordering in te dienen, maar die geconfronteerd worden met correctionalisering, 'slechts' over een termijn van vijf jaar beschikken voor het indienen van hun klacht. Door de techniek van de correctionalisering zou de verjaringstermijn voor wanbedrijven gelden en deze bedroeg toen slechts vijf jaar. Er wordt op gewezen dat deze techniek in de praktijk vaak wordt toegepast.²⁷⁴ Dit betekent bovendien dat slachtoffers van één van de misdrijven opgesomd in artikel 21*bis* VTSv. die een klacht indienen na de leeftijd van drieëntwintig jaar, geconfronteerd worden met de verjaring indien sprake is van correctionalisering van de misdaad. Zonder de techniek van de correctionalisering zouden de slachtoffers tot de leeftijd van achtentwintig jaar rechtsgeldig een klacht kunnen neerleggen.²⁷⁵

De indieners van het amendement²⁷⁶ verantwoordden deze stellingname door erop te wijzen dat slachtoffers van seksueel misbruik en incest vaak pas lang na de feiten de moed vinden om daarover te praten. Die moed vinden zij bovendien meestal nadat ze zich onttrokken hebben aan het ouderlijk gezag. De druk die die slachtoffers ondervinden vanwege de dader is daarenboven een reden waarom dikwijls pas zeer laat over de feiten wordt gesproken. Bijgevolg lijkt de voorgestelde regeling om de verjaringstermijn van de misdaad te behouden, ook in geval van correctionalisering, een goede oplossing.²⁷⁷

De Minister van Justitie wees echter op de bijzondere impact die dit amendement zou hebben, gezien het gaat om een zeer zware uitzondering op een algemeen principe²⁷⁸. Er wordt op gewezen dat hier het belang van het minderjarige slachtoffer dient voorop gesteld te worden. Nochtans is hierover geen eensgezindheid. Sommigen zijn nog steeds voorstander van het behoud van de algemene aard van het strafrecht omwille van de problemen die inzake de bewijsvoering kunnen optreden. Zo wordt mijns inziens terecht aangehaald dat men geen

²⁷⁴ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/5, 116.

²⁷⁵ Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/2, 16.

²⁷⁶ Dit betreft amendement nummer 23.

²⁷⁷ Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/2, 16.

²⁷⁸ Zoals hierboven werd uiteengezet in het algemeen deel betreffende de verjaring in deze thesis, wordt de verjaringstermijn van de strafvordering bepaald aan de hand van de door de rechter *in concreto* uitgesproken straf. Er wordt immers aangenomen dat de definitieve kwalificatie van het misdrijf, zijnde een misdaad, wanbedrijf of overtreding, slechts wordt bepaald door de onherroepelijk opgelegde straf. Doordat een uitzondering gemaakt wordt op dit principe, zal voor bepaalde misdrijven de verjaringstermijn van de strafvordering worden bepaald door de wettelijke omschrijving van het misdrijf en niet door de opgelegde straf: C. DE ROY, "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafrecht?", *NJW* 20003, afl. 30, (515) 515-516.

illusie mag wekken voor de slachtoffers van ernstige seksuele misdrijven dat zij steeds naar de rechter kunnen stappen. Indien onvoldoende bewijzen voorhanden zijn, zullen zij immers geen veroordeling meer kunnen bekomen van hun dader. Amendement nummer 23 wordt dan ook aangenomen met 10 stemmen en 2 onthoudingen.²⁷⁹

Er dient echter een onderscheid te worden gemaakt met amendement nummer 40. Dit amendement houdt immers in dat de misdaden en wanbedrijven die onder de noemer 'seksueel misbruik' worden begrepen hoe dan ook, eenvormig en onveranderlijk, pas verjaren na tien jaar.²⁸⁰ De indienster meent dat hiermee ten allen tijde de bescherming van het minderjarig slachtoffer beoogt wordt. Deze moet immers een verwerkingsproces doorstaan.²⁸¹

Het onderscheid met amendement 23 is dat bij amendement 40 de termijn tien jaar blijft, terwijl bij amendement 23 de verjaringstermijn geldt die van toepassing was op de misdaad. Amendement nummer 40 wordt dan ook verworpen met 9 stemmen tegen 1 en 2 onthoudingen.²⁸²

De discussie omtrent het invoeren van een afwijkende verjaringstermijn voor gecorrectionaliseerde misdaden stelt een belangrijk basisprincipe in ons rechtstelsel in vraag, aldus de argumentatie van de minister. Bovendien wordt terecht aangehaald dat deze stelling zowel de filosofie van de correctionalisering als de verjaring aantast.²⁸³ Hiermee wordt een gevaarlijk precedent geschepd die de waarden van het huidig strafrecht aantast.²⁸⁴

Zowel amendement 23 als amendement 40 beogen hetzelfde, namelijk een verjaringstermijn van tien jaar voor de misdaden die onder de noemer 'seksueel misbruik' worden begrepen. Amendement 40 blijkt echter een te grote inbreuk te maken op ons rechtstelsel, gezien zij een enigszins vaste termijn van tien jaar vaststelt. Amendement 23 bepaalt geen vaste termijn, maar stelt dat ook in geval van correctionalisering, de verjaringstermijn die gold voor de

²⁷⁹ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/5, 116-119.

²⁸⁰ Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/3, 11.

²⁸¹ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/5, 116.

²⁸² Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/5, 117.

²⁸³ De verjaringstermijn is in ons strafrechtstelsel immers variabel en overeenkomstig artikel 21 VTSv. afhankelijk van de kwalificatie van het misdrijf en de uitgesproken straf, met name een misdaad, wanbedrijf of overtreding. Door de techniek van de correctionalisatie, die aanvaard wordt in ons strafrecht, geldt voortaan de verjaringstermijn van toepassing op een wanbedrijf, zijnde hier vijf jaar. Een uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn, was zoals vermeld reeds een eerste uitzondering op de algemene regels die gelden voor de verjaring. Een vaste termijn bepalen voor een bepaalde categorie van misdrijven zou bovendien een ongeoorloofde uitzondering zijn op de variabele termijn die steeds geldt.

²⁸⁴ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/5, 116-117.

misdaad, zijnde tien jaar, zou behouden blijven. Hierbij is dus op te merken dat de verwoording van het amendement van doorslaggevend belang was.

Hoewel ingrijpen op de fundamenten van het strafrecht een grote impact kan hebben, dient deze laatste toevoeging mijns inziens de voorkeur. Zoals steeds wordt aangehaald en zoals ook algemeen vaststaat, kan er een lange tijd verstrijken vooraleer het minderjarig slachtoffer de moed bij elkaar heeft geraapt om een klacht in te dienen. Een termijn van vijf jaar, in geval van correctionalisering, is in dat geval veel te vroeg en te kort.

3.4 De wet

De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van de minderjarigen²⁸⁵, meer bepaald haar artikel 35, voegde een nieuw tweede lid toe aan het reeds bestaande artikel 21*bis* VTSv. . Dit tweede lid bepaalt dat de verjaringstermijn van de strafvordering van de in het eerste lid vermelde misdaden, als zij gecorrectionaliseerd worden deze blijft welke bepaald is voor een misdaad. Aldus wordt hiermee een uitzondering gemaakt op het in principe *in concreto* bepalen van de verjaringstermijn.²⁸⁶

Er ontstond evenwel enige discussie omtrent de nieuwe regeling die door deze wet werd ingevoerd. Hoewel de wetgever erop doelde om de nieuw ingevoerde regeling enkel toe te passen op de in het vorige lid van artikel 21 VTSv. opgesomde misdrijven, gepleegd op minderjarigen, werd dit slecht gebrekkig geformuleerd. Het tweede lid verwijst immers naar de misdaden die bedoeld zijn in het vorige lid. In dat vorige lid somt de wetgever een reeks misdrijven op, waaraan hij een uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn koppelt. Deze termijn begint slechts te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. Hieruit zou dan kunnen worden afgeleid dat de verjaringstermijn van de in het eerste lid opgesomde misdrijven steeds, dus ook ten aanzien van meerderjarige slachtoffers, *in abstracto* dient te worden bepaald.²⁸⁷

²⁸⁵ Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van de minderjarigen, *BS* 17 maart 2001.

²⁸⁶ C. DE ROY, "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafrecht?", *NJW* 20003, afl. 30, (515) 515-516.

²⁸⁷ C. DE ROY, "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafrecht?", *NJW* 2003, afl. 30, (515) 516.

Het Hof van Cassatie bepaalt echter in haar arrest van 12 oktober 2004 dat de verwijzing in het tweede lid van artikel 21 VTSv. doelt op de misdaden waarvan een minderjarige het slachtoffer is.²⁸⁸

Daarnaast werd ook het toepassingsgebied van het eerste lid van artikel 21*bis* VTSv. verruimd. Zodoende nemen het aantal gevallen waar een uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering tot aan de meerderjarigheid van het slachtoffer voor geldt, toe. Waar het laatstgenoemde artikel door de wet van 13 april 1995 zich beperkte tot de gevallen bepaald in de artikelen 372, 373, 375, 379, 380 en 380*bis* van het Strafwetboek, heeft de wet van 28 november 2000 dit toepassingsgebied uitgebreid tot de artikelen 372 tot 377, 379, 380, 409 en 433*quinqüies*, §1, eerste lid, 1° van het Strafwetboek²⁸⁹.²⁹⁰ Bijgevolg is het afwijkende aanvangspunt van de verjaringstermijn voor misdrijven gepleegd ten aanzien van minderjarigen tevens van toepassing op de artikelen 374, 376 en 377, waar dit voordien niet het geval was. Artikel 380*bis* Sw. is echter verdwenen uit de opsomming en is derhalve onderworpen aan de gemeenrechtelijke bepalingen.

Deze wet bracht aldus een wijziging in de verjaringstermijn teweeg, meer bepaald een verdubbeling van de termijn van vijf naar tien jaar.²⁹¹ Dit is mijns inziens weer een stap in de goede richting, gezien steeds weer nadruk wordt gelegd op de inferieure en dus zwakkere positie van de minderjarigen. Deze laatsten kunnen terecht op blijvende steun rekenen van de wetgever, gezien die steeds hun rechtspositie wil verbeteren.

4. Wet van 16 juli 2002

Het tweede lid van artikel 21 VTSv. werd bij wet van 16 juli 2002²⁹² toegevoegd. Deze wet trad in werking op 1 september 2003 om zo de parketten en de rechtbanken de mogelijkheid te bieden om zich op de wijzigingen voor te bereiden. Er werd in een overgangsregeling

²⁸⁸ Cass. (2e k.) 12 oktober 2004, *RW* 2005, 1350, noot C. DE ROY.

²⁸⁹ Bijgevolg is het uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn van de strafvordering van toepassing op gevallen van aanranding op de eerbaarheid en verkrachting bij minderjarigen, op sommige gevallen van bederf van de jeugd en prostitutie, op infibulatie en op bepaalde gedragingen gelijkgesteld met mensenhandel: J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 58.

²⁹⁰ J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 57-58.

²⁹¹ J. MEESE, "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (33) 37.

²⁹² Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijn voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002.

voorzien.²⁹³ Hierdoor werd een verjaringstermijn ingevoerd van vijftien jaar indien de misdaad niet kan gecorrectionaliseerd worden.

4.1 Wetsvoorstel

Het wetsvoorstel werd ingediend naar aanleiding van de nakende verjaring van de aanslagen van de Bende Van Nijvel. Gezien het eerste misdrijf reeds gepleegd werd op 30 september 1982, zijnde een overval, dreigde deze misdaad op 29 september 2002 te verjaren. De vigerende strafwetgeving bepaalde toen immers dat de strafvordering van een misdaad verjaart na tien jaar. Deze termijn werd verlengd met een termijn van tien jaar door de toepassing de figuur van de stuiting van de termijn door het stellen van een daad van onderzoek of vervolging overeenkomstig artikel 22 V.T.Sv. . Enkel indien de figuur van eenheid van opzet toen zou toegepast worden, zou men aan het verstrijken van de verjaringstermijn kunnen ontsnappen, doordat de laatste feiten dateren van 9 november 1995.²⁹⁴

De indieners wezen er terecht op dat de toen vigerende verjaringstermijn van de strafvordering herzien diende te worden. Voor dermate ernstige feiten was een verjaringstermijn van 'slechts' tien jaar te kort.

Het oorspronkelijke wetsvoorstel bepaalde dat de hele Belgische regeling inzake de verjaring dermate 'verdachte-vriendelijk' is. De indieners kwamen mijns inziens terecht tot die vaststelling doordat zij aangeven dat de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de dag dat het misdrijf werd gepleegd. Men zou hieraan tegemoet kunnen komen door de termijn te laten lopen vanaf de dag dat het misdrijf wordt ontdekt, aldus de indieners van het voorstel. Hoewel deze zienswijze moreel zeker te verantwoorden is, brengt dit toch ook gevaren met zich mee. Vaak doet de situatie zich voor dat een misdrijf heel laat ontdekt wordt omwille van allerlei diverse redenen. Zeker in geval van seksueel misbruik binnen de familiale sfeer moet men zich hiervoor behoeden. De verjaringstermijn pas laten ingaan op het ogenblik van het ontdekken van het misdrijf kan bewijsproblemen met zich meebrengen, met alle gevolgen van dien.²⁹⁵

²⁹³ P. HELSEN en R. VERSTRAETEN, "De vaudeville van de verjaring", *T.Strafr.* 2003, (163) 163.

²⁹⁴ Wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50K1625/001, 3.

²⁹⁵ Wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50K1625/001, 3.

Bovendien wordt voor de berekening van de verjaringstermijn steeds naar de straf *in concreto* gekeken en niet naar de straf die door de wet *in abstracto* wordt bepaald. Dit gegeven leidt ertoe dat door de toepassing van de techniek van de correctionalisatie een kortere verjaringstermijn aldus van toepassing is, namelijk deze bepaald voor wanbedrijven.²⁹⁶

4.2 Belang voor de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik

Hoewel het de oorspronkelijke bedoeling van de indieners was om te beletten dat de zwaarwichtige feiten gepleegd door de Bende Van Nijvel zouden verjaren, heeft deze wet ook belangrijke repercussies voor de verjaringstermijn die geldt inzake seksueel misbruik. De verjaringstermijn voor misdaden die niet-correctionaliseerbaar zijn is vijftien jaar. Hierdoor is een belangrijke stap gezet in de richting van een ander, strenger beleid inzake de verjaringstermijn. De aanname van een andere denkrichting in het beleid van de verjaringstermijn is baanbrekend en van belang voor de verdere en latere aanpassingen van deze termijn.

De verlenging die door deze wet werd bewerkstelligd, trad reeds in werking op 5 september 2002. Gezien de onmiddellijke toepasbaarheid van een procedurewet, is deze verlenging dus van toepassing op alle strafvorderingen die nog niet zijn verjaard op het ogenblik van de inwerkingtreding van de wet, *in casu* 5 september 2002. Reeds verjaarde strafvorderingen kunnen door deze wet niet herleven en blijven verjaard. Een verworven verjaring blijft aldus verworven.²⁹⁷

5. Verslag van de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid de Kerk

5.1 Oprichting

Op 28 oktober 2010 werd de Bijzondere Commissie opgericht om te onderzoeken en na te gaan hoe feiten van seksueel misbruik binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk beter kunnen worden voorkomen, opgespoord en aangepakt.²⁹⁸ Tijdens de plenaire vergadering van 28 oktober 2010 werd het voorstel tot de oprichting ervan eenparig aangenomen. De instelling van deze bijzondere commissie kwam er naar aanleiding van de

²⁹⁶ Wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50K1625/001, 3-4.

²⁹⁷ P. HELSEN en R. VERSTRAETEN, "De Wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?", *T.Strafr.* 2003, (62) 63.

²⁹⁸ L. HUYBRECHTS, "De wet tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en pedofilie binnen een gezagsrelatie", *RW* 2011-12, afl. 26, (1150) 1150.

publicatie van het tussentijds activiteitenverslag van de professor Peter Adriaenssens die een schokgolf door België teweeg bracht. Dit tussentijds verslag is beter bekend onder de benaming 'rapport Adriaenssens', van de Commissie voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik in een pastorale relatie.²⁹⁹

De Bijzondere Commissie heeft 112 mensen gehoord naar aanleiding van het opstellen van haar verslag. De hoedanigheden van de gehoorde personen waren erg uiteenlopend. Zo behoorden daartoe verantwoordelijken uit de Kerk en religieuze orden, magistraten, politiemensen, advocaten, vertegenwoordigers van slachtoffers en de verenigingen dienaangaande, hulpverleners, psychiaters, deskundigen en buitenlandse experts.³⁰⁰ Bijgevolg kan besloten worden dat het verslag een algemene draagwijdte bevat.

Het uiteindelijke verslag heeft niet enkel betrekking op de feiten die gepleegd werden in de Kerk, maar heeft een meer algemene draagwijdte. Er worden bovendien belangrijke bedenkingen en vaststellingen gemaakt in het algemeen, onder andere in het kader van de verjaringstermijn. Bijgevolg dient zich een uiteenzetting aan van het ingediende verslag.

5.2 Opdrachten

Zoals hierboven reeds aangegeven kreeg de bijzondere commissie vijf opdrachten toegewezen. Deze bevatten³⁰¹:

1. Ten eerste moet door de Bijzondere Commissie worden nagegaan hoe de staat, meer bepaald het gehele gerechtelijk apparaat en de daaraan verbonden diensten, met het seksueel misbruik zijn omgegaan. Zo moet de commissie onder meer ingaan op de regels die golden inzake de samenwerking tussen het gerechtelijk apparaat enerzijds en de katholieke Kerk anderzijds op het ogenblik dat het misbruik bekend werd. Zo moet de commissie in dit kader onder meer nagaan:

a) waarom de slachtoffer toen hebben beslist om te spreken en niet eerder een klacht hebben ingediend, gezien er al vele jaren verstreken waren sinds het voorgedane misbruik. Bovendien moet worden afgetoetst welke factoren speelden ter

²⁹⁹ S. VAN HECKE, "Bijzondere Commissie Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de kinderen beter beschermen", *TJK* 2011, (161) 161.

³⁰⁰ S. VAN HECKE, "Bijzondere Commissie Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de kinderen beter beschermen", *TJK* 2011, (161) 161.

³⁰¹ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 16-17.

rechtvaardiging van de uitgestelde behandeling van feiten of klachten over seksueel misbruik binnen een pastorale relatie specifiek en/of waarom bepaalde procedures niet werden volbracht.

b)hoe de gegevensuitwisseling concreet verliep tussen enerzijds de katholieke Kerk en anderzijds het gerecht in de zoektocht naar en de ontdekking van het seksueel misbruik binnen die Kerk. Daarnaast bestond dit luik van de opdracht er tevens uit om de motieven naar voor te brengen die het openbaar ministerie en de commissie ertoe brachten om een protocol te sluiten om de gegevensstroom te reguleren. Bovendien moet ook concreet worden nagegaan hoe Justitie en de katholieke Kerk zich verhouden tegenover elkaar en wat hun samenwerkingsregels zijn. Tevens moet worden bekeken of het protocol, de samenwerkingsregels en de verhouding tussen Justitie en de autoriteiten binnen de katholieke Kerk overeenstemmen met de constitutionele beginselen³⁰²

2. Ten tweede moet de commissie de slachtofferbejegening nagaan en in dat kader proberen achterhalen hoe seksueel misbruik, gepleegd binnen een gezagsrelatie, beter kan worden voorkomen, opgespoord en aangepakt.
3. Ten derde moeten de verschillende aspecten van de relatie tussen enerzijds de diensten voor slachtofferbejegening en anderzijds het gerecht nagegaan worden. Bovendien moet daaromtrent een analyse gemaakt worden van de mogelijke impact van het beroepsgeheim.
4. Ten vierde moet de bijzondere commissie oplossingen aanreiken voor de pijnpunten die zij aan het licht bracht, dit ook op het wetgevend vlak. Deze oplossingen hebben onder andere betrekking op de begeleiding van de slachtoffers van seksueel misbruik in een gezagsrelatie door het gerecht en de daaraan verbonden diensten.
5. Ten slotte moet de bijzondere commissie tot oplossingen komen die de verhouding tussen het gerecht en de daaraan verbonden diensten voor slachtofferbejegening dienen te verbeteren.

³⁰² Hieronder worden volgende beginselen begrepen: de beginselen van gelijkheid, non-discriminatie en onafhankelijkheid van het openbaar ministerie bij het uitvoeren van onderzoek en het instellen van individuele vervolging.

5.3 Bedenkingen

In het kader van het opstellen van haar verslag heeft de Bijzondere Commissie verscheidene slachtofferverenigingen gehoord. Die verenigingen verlangden van de commissie dat zij de vigerende verjaringstermijnen zouden bekijken en verlengen. Die verlenging zou gerechtvaardigd zijn omwille van verschillende redenen. Zo halen zij onder meer aan dat ieder slachtoffer een eigen verwerkingsproces heeft, dat het gaat om ernstige en zware feiten met een hoge recidivegraad, het belang van een aangifte met het oog op de bewijsvoering in andere zaken van seksueel misbruik, het belang op een gerechtelijke veroordeling voor het verwerkingsproces van het slachtoffer van het seksueel misbruik, de maatschappelijke signaalfunctie die uitgaat van dergelijke veroordeling, ...³⁰³.

De redenen die de slachtofferbewegingen aanhalen zijn mijns inziens zeer geloofwaardig en moeten ook steeds voor ogen gehouden worden. Voordien was immers in de wetgeving reeds een duidelijke tendens merkbaar naar een steeds langere verjaringstermijn. Er moet tevens rekening gehouden worden met onder andere de mogelijkheid tot bewijsvoering. Een langere verjaringstermijn kan inderdaad een enorme steun zijn voor de slachtoffers die vaak laat een klacht indienen. Er zijn hieraan echter verschillende moeilijkheden verbonden.

Hieronder geef ik enkele voorstellen weer die werden geuit door de slachtofferverenigingen, advocaten en anderen.

De Werkgroep Mensenrechten in de Kerk stelde voor om de verjaringstermijn volledig af te schaffen of om minstens de termijn te laten lopen tien jaar nadat het slachtoffer van seksueel misbruik voor het eerst een klacht aangeeft.³⁰⁴ Deze vereniging poneert dus de mogelijke onverjaarbaarheid van feiten van seksueel misbruik. Sinds 1999 zijn de enige misdrijven die de wetgever als onverjaarbaar aanmerkt genocide³⁰⁵, misdaden tegen de mensheid³⁰⁶ en oorlogsmisdaden³⁰⁷. Om tevens naast die drie zwaarwichtige feiten seksueel misbruik onverjaarbaar te maken, moet een afweging gemaakt worden tussen de drie onverjaarbare misdrijven enerzijds en seksueel misbruik anderzijds.

³⁰³ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 230.

³⁰⁴ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 230.

³⁰⁵ Artikel 136*bis* Sw.

³⁰⁶ Artikel 136*ter* Sw.

³⁰⁷ Artikel 136*quater* Sw.

De Vzw Incest Misbruik Limburg stelt eveneens de onverjaarbaarheid van feiten van seksueel misbruik voor. Deze vereniging werpt daarnaast eventueel een verhoging van de verjaringstermijn op tot minstens dertig jaar te rekenen vanaf de datum dat het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.³⁰⁸ Ook hier moet bovenstaande overweging inzake de onverjaarbaarheid in aanmerking genomen worden. Wegen de feiten van seksueel misbruik even zwaar als de onverjaarbare feiten naar Belgisch recht?

SOS Inceste stelt op haar beurt twee termijnen voor. De eerste onbepaalde termijn is deze waarin het slachtoffer aangifte kan doen. Eenmaal die aangifte is geschiedt, begint een tweede redelijke termijn te lopen van vijf of tien jaar waarbinnen de zaak moet worden afgehandeld.³⁰⁹ De benaming 'redelijke termijn' is hier enigszins weinig doordacht gekozen. Hier moet immers de kanttekening gemaakt worden dat naar Belgisch recht al zoiets bestaat als een redelijke termijn waarbinnen de zaak moet worden afgehandeld. Artikel 6 §1 van het EVRM bepaalt dat iedereen het recht heeft op de behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn. De redelijke termijn in strafzaken die vandaag nog steeds geldt, mag niet verward worden met de verjaringstermijn. Een zaak kan immers al strafrechtelijk verjaard zijn, niettegenstaande de zaak niet onredelijk lang heeft aangesleept. Bovendien bestaat ook de mogelijkheid dat de redelijke termijn reeds is verstreken vóór het verstrijken van de verjaringstermijn. De sancties van het verstrijken van de verjaringstermijn en die van de redelijke termijn moeten strikt gescheiden blijven. Waar het verstrijken van de verjaringstermijn steeds leidt tot het verval van de strafvordering, is de sanctionering van het verstrijken van de redelijke termijn minder streng gesanctioneerd (zie *supra*).³¹⁰ Beide termijnen moeten dus strikt gescheiden worden.

Het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid benadrukt dat het essentieel is voor de slachtoffers om een klacht te kunnen neerleggen, zelfs indien de feiten reeds verjaard zijn. Op die manier moet het mogelijk zijn voor het slachtoffer om toch erkenning te krijgen. Volgens het Nationaal Forum primeert deze erkenning op de mogelijke verlenging van de

³⁰⁸ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 230.

³⁰⁹ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 230.

³¹⁰ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen, Maklu, 2011, 687-691.

verjaringstermijn. Dergelijke verlenging is niet noodzakelijk omwille van juridische en technische bekommernissen en middels een analyse van de behoeften van de slachtoffers.³¹¹

Advocaat Walter Van Steenbrugge die gehoord werd inzake de feiten van seksueel misbruik, wijst op het belangrijk onderscheid tussen de strafrechtelijke en de burgerrechtelijke verjaring. Hier gaat het om de eerste soort verjaring. Het is inherent aan de taak van de eindrechters, de raadkamer bij het afsluiten van het onderzoek of voor de correctionele rechtbank indien de zaak wordt doorverwezen, om te bepalen of de zaak al dan niet verjaard is.³¹²

Professor Adriaenssens wees inzake tevens op de mogelijkheid van een burgerlijke schadevergoeding na de strafrechtelijke verjaring.³¹³

Naar de mening van advocaat Pierre Chomé volstaat het huidig wetgevend kader, waarin de verjaringstermijn begint te lopen vanaf de leeftijd van achttien jaar. Hij is dan ook geen voorstander van een verlenging van deze termijn. Het startpunt van deze termijn is zijns inziens inderdaad voldoende.³¹⁴ Er moet echter wel rekening gehouden worden met het feit dat dit uitgesteld startpunt en de verlengde basistermijn voor feiten van seksueel misbruik, namelijk deze van tien jaar, enkel geldt voor feiten gepleegd ten aanzien van minderjarigen.

Ook advocaat Jean-Pierre Lothe deelt de mening van advocaat Pierre Chomé en beiden wijzen op de problemen die kunnen bestaan om iemand twintig jaar na de feiten nog te beoordelen.³¹⁵

Pieter de Waele, toenmalig hoofdinspecteur bij de cel pedofilie van de federale gerechtelijke politie van Brussel, deelt zijn ervaring mee in het kader van de aangiftebereidheid van slachtoffers van feiten van seksueel misbruik. Hij verwijst naar het feit dat veel personen

³¹¹ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 230.

³¹² *Hand.* Kamer en Bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk 2010-11, 29 november 2010, CRIV 53 D003, 110.

³¹³ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231.

³¹⁴ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231.

³¹⁵ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231.

slechts veel later aangifte kunnen of willen doen. De verjaringstermijn is dan voor sommige slachtoffers een stimulans om toch nog aangifte te doen. Hierdoor worden andere potentiële slachtoffers van dezelfde dader eventueel vermeden.³¹⁶

Zowel de procureur-generaal te Luik, Cédric Visart de Bocarmé, als de procureur des Konings te Luik, Danièle Reynders, zijn gekant tegen een verlenging van de verjaringstermijn. Eerstgenoemde stelt dat een verlenging van de verjaringstermijn tot dertig jaar niet opportuun is. De laatstgenoemde wijst op de bewijsproblemen die een verlenging van de termijn met zich mee kan brengen.³¹⁷

Karel Van Cauwenberghe, voorzitter van de Vereniging van onderzoeksrechters, vindt een verlenging van de verjaringstermijn een te overwegen optie. Hij stelt daarbij dat het beter is om het slachtoffer te tonen dat zijn klacht toch ernstig genomen wordt en ernaar gestreefd wordt een onderzoek te voeren. Hij wijst erop dat het onlogisch is dat hoewel de feiten voor het slachtoffer nooit verjaren, die feiten voor de dader na een aantal jaar reeds verjaard zijn. Ondanks het feit dat deze overweging wel degelijk opgaat inzake seksueel misbruik, moeten onder andere bewijsproblemen in acht genomen worden. Bovenstaande psychologische aspecten van seksueel misbruik wijzen bovendien op de enorme impact die dergelijke feiten hebben. Tevens wijst de heer Van Cauwenberghe op het belang van een onderzoek om de dader te verhinderen bijkomende slachtoffers te maken. Door de aangiftebereidheid te stimuleren zullen meer aangiftes gedaan worden, waardoor zaken eventueel aan elkaar gelinkt kunnen worden, wat van cruciaal belang is voor de bewijsvoering en de berekening van de verjaringstermijn.³¹⁸ Deze zienswijze gaat echter enkel op wanneer dergelijke feiten effectief aan elkaar gelinkt kunnen worden. Als dat niet het geval is, blijft men kampen met de bewijsproblemen.

Marc Verwilghen, oud-Minister van Justitie, wijst op de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik in de ons omringende landen, waar deze vaak langer is dan de onze. Tevens zijn er landen die voor dergelijke feiten de onverjaarbaarheid weerhouden. De heer Verwilghen sluit

³¹⁶ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231.

³¹⁷ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231.

³¹⁸ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 231-232.

zich enigszins aan bij deze zienswijze omdat ook hij erop wijst dat elk slachtoffer van feiten van seksueel misbruik een levenslang trauma heeft opgelopen.³¹⁹

Henri Haex, voormalig voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, spreekt zich niet expliciet uit over een verlenging van de verjaringstermijn. Hij wijst erop dat eerder dan het sleutelen aan die termijn een oplossing moet gezocht worden op langere termijn die de slachtoffers genoegdoening kan geven.³²⁰

Luc Hennart, voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, stelt ten slotte dat de druk die ontstaat door de naderende verjaringstermijn een ideaal en krachtig middel om alles vooruit te doen gaan. Hij pleit dan ook niet voor een verlenging van deze termijn.³²¹

5.4 Vaststellingen

A. Algemeen

Uit bovenstaande uiteenzetting over de bedenkingen van de Bijzondere Commissie blijkt duidelijk dat er geen eensgezindheid bestaat over de eventuele verlenging van de toen bestaande verjaringstermijn. Hoewel verschillende sprekers wel te vinden zijn voor een verlenging van die termijn, zijn anderen daartegen gekant. Deze laatstgenoemden wijzen vooral op de problemen op het vlak van de bewijsvoering die die verlenging met zich kan meebrengen.

De commissie stelde bij haar onderzoek vast dat veel slachtoffers pas na jaren over het door hen ondergane seksueel misbruik kunnen en durven spreken. Dit is zeker een argument in het voordeel van de verlenging van de verjaringstermijn. Evenwel speelt de bewijsproblematiek nog steeds.³²²

³¹⁹ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 232.

³²⁰ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 232.

³²¹ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 232.

³²² Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 404.

Toentertijd was de verjaringstermijn gefixeerd op vijftien jaar voor de niet-correctionaliseerbare misdaden. Dit zijn de ergste misdaden die gepleegd worden tegen het leven en de fysieke integriteit van mensen.³²³ Zo kan in het kader van seksueel misbruik sprake zijn van een niet-correctionaliseerbare misdaad in geval van het overlijden van het slachtoffer van aanranding of verkrachting bepaald in het eerste lid van artikel 376 Sw. .³²⁴

B. Laattijdige klachtindiening

De redenen voor de laattijdige indiening van een klacht of het niet indienen van een klacht is volgens de Bijzondere Commissie drieledig. Ten eerste bestaat er vaak een soort van afhankelijkheid van de slachtoffers ten aanzien van de daders, waardoor de dader macht heeft over zijn slachtoffer(s). Zo kan er sprake zijn van gezag of financiële afhankelijkheid of een geestelijk overwicht van de dader ten opzichte van zijn slachtoffer die het de dader mogelijk maken die macht te verkrijgen en gedurende lange tijd te behouden. De dader zal ook systematisch de geloofwaardigheid trachten aan te tasten van zijn slachtoffer.³²⁵

Zodoende hebben de daders een enorme macht over hun slachtoffer en hebben deze laatste vaak de indruk dat zij niet opgewassen zijn tegen hun dader. Ze bezitten een laag gevoel aan eigenwaarde en voelen zich psychisch de zwakkere partij.³²⁶

Ten tweede hangt veel af van hoe het slachtoffer ontvangen wordt bij de politionele instanties. Er is een tendens merkbaar naar de betere bespreekbaarheid van handelingen in de seksuele sfeer, ook op het vlak van seksueel misbruik. Nochtans blijft het *dark number* reëel inzake seksueel misbruik. Er is een grotere aangiftebereidheid merkbaar na onder andere de zaak Vangheluwe.³²⁷

³²³ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 404.

³²⁴ B. SPRIET en G. MARLIER, "Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)", in B. SPRIET, F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *Straf- en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, (81) 141.

³²⁵ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 344.

³²⁶ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 344.

³²⁷ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St. Kamer*, 2010-11, nr. 53K0520/002, 344.

Ten slotte wordt de vraag gesteld of het anoniem slachtofferschap eventueel een bijdrage zou kunnen leveren. De heer De Waele stelt dat de anonimiteit van het slachtoffer een interessante discussie betreft, maar dit kan problematisch worden als meer details bekend raken in en uit de verklaring van het slachtoffer waardoor de dader het verhaal zal herkennen.³²⁸

5.5 Aanbevelingen

Hoewel voor de limitatief in artikel 21*bis* VTSv. opgesomde misdrijven toen een verjaringstermijn van tien jaar gold, beveelt de Bijzondere Commissie een wijziging hiervan aan. Zij beveelt namelijk aan de termijn van de opgesomde misdrijven, met name deze in de artikelen 373 tot 377, 379, 380, 409 en hieraan toegevoegd het misdrijf vermeld in artikel 433*quinqüies*, §1, eerste lid, 1° Sw³²⁹, op vijftien jaar te brengen.³³⁰

6. Wet van 30 november 2011

Deze wet is een gevolg van het wereldwijde schandaal inzake seksueel misbruik, vooral in de kerkelijke kringen. Eén van de verwezenlijking van deze wet is een verlenging van de verjaringstermijn.³³¹

6.1 Eerdere wetsvoorstellen

Reeds voorafgaand aan de wet van 30 november 2011 werden wetsvoorstellen ingediend die de verjaringstermijn wensten te verlengen tot vijftien³³² of tot dertig³³³ jaar. Op deze laatste categorie, met name deze die voorstellen op de termijn te verlengen tot dertig jaar, wordt verder in deze masterproef ingegaan (zie *infra*).

³²⁸ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 345.

³²⁹ Dit misdrijf betreft de uitbuiting van prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting.

³³⁰ Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 53K0520/002, 404.

³³¹ L., HUYBRECHTS, "De wet tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en pedofilie binnen een gezagsrelatie", *RW* 2011-12, afl. 26, (1150) 1150.

³³² Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 21 en 21*bis* van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, teneinde voor sommige op minderjarigen gepleegde ernstige feiten de verjaringstermijn vast te stellen op vijftien jaar, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 53K0246/001.

³³³ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 21 en 21*bis* van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, teneinde voor sommige op minderjarigen gepleegde ernstige feiten de verjaringstermijn vast te stellen op dertig jaar, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52K0233/001; Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 53K0315/001.

6.2 Wetsvoorstel

Het wetsvoorstel dateert van 29 juni 2011 en strekt ertoe om de verschillende, hiervoor vermelde, aanbevelingen die de bijzondere commissie formuleerde om te zetten in een wetsvoorstel.³³⁴

De indieners van het wetsvoorstel verwijzen naar het Strafwetboek en de vigerende verjaringstermijn van de strafvordering van tien jaar inzake de belangrijkste vormen van seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen. Aangaande die zogenoemde belangrijkste en meest ernstige vormen van seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen voorziet de wet in criminele straffen. Er blijkt echter dat de meerderheid van dergelijke misdaden gecorrectionaliseerd wordt, waardoor een onmiddellijk lagere verjaringstermijn van toepassing zou zijn, met name deze die geldt voor een wanbedrijf. De hierboven vermelde wet, deze van 28 november 2000, bepaalde dat in het geval van de correctionalisering van de limitatief in artikel 21*bis* VTSv. opgesomde misdrijven de verjaringstermijn diegene blijft die bepaald is voor een misdaad.³³⁵

De indieners wijzen op de belangrijke vooruitgang die reeds geboekt is voorheen, zijnde de blijvende verjaringstermijn die bepaald is voor een misdaad en het feit dat die termijn slechts begint te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer.³³⁶

Zij vinden dat de destijds van kracht zijnde verjaringstermijn ontoereikend was in bepaalde gevallen. Hiervoor verwijzen zij naar het verslag van de Bijzondere Commissie, dat hierboven werd uiteen gezet. Voor sommige slachtoffers gaan er immers jaren voorbij vooraleer zij in staat zijn om eerst aan hun nabije familie en daarna aan het gerecht hun verdriet, schaamte en lijden te onthullen die zij hebben ondergaan door het seksueel misbruik. Tegen zulke daden dient streng te worden opgetreden door de samenleving en dit niet alleen op preventief, maar ook op repressief vlak.³³⁷

De slachtoffers moeten zodoende de nodige tijd geboden worden om met hun pijnlijke ervaring naar buiten te komen. Concreet stellen zij een verjaringstermijn voor die vijftien jaar

³³⁴ Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/001, 1.

³³⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/001, 3.

³³⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/001, 3.

³³⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/001, 4.

bedraagt, namelijk deze bepaalt voor de niet-correctionaliseerbare misdaden. Bijgevolg willen zij een zekere samenhang behouden in de verjaringstermijnen die gelden in strafrechtelijke aangelegenheden.³³⁸ Hieruit blijkt bovendien het belang van de wijziging in 2002, waardoor de verjaringstermijn van niet-correctionaliseerbare misdaden op vijftien jaar werd gebracht. Zonder deze wet zou men voor deze wet in 2011 nergens kunnen aanknopen voor een coherente verlenging van de verjaring van deze misdrijven. Zodoende wordt de beoogde samenhang mijns inziens behouden.

6.3 Belangrijke amendementen

Om een volledig beeld te krijgen van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik, dienen ook de amendementen die op dit vlak zijn ingediend, te worden geanalyseerd.

Zo werd een eerste amendement ingediend die de termijn van vijftien jaar wenste te vervangen door een termijn van vijftig jaar.³³⁹ In de verantwoording hierbij wordt teruggegrepen naar de basisprincipes ter verantwoording van de verjaring, met name wordt het motief van 'de wet van het vergeten'. Het oprakelen van het misdrijf zou na lange tijd immers de heersende orde en rust in de samenleving verstoren. Hoewel dit normaliter geldt voor de verjaringstermijn, dient inzake kindermisbruik hierop een uitzondering te worden gemaakt, aldus de indiener. Hij meent dat die orde en rust pas kan terugkeren na een erkenning en veroordeling van de strafbare feiten die het minderjarige slachtoffer heeft ondergaan.³⁴⁰

De klassieke termijn inzake de verjaring, namelijk tien jaar na de meerderjarigheid van het slachtoffer, zou er toe leiden dat deze misdrijven vaak verjaard zijn vooraleer het slachtoffer er over durft te spreken. De indiener verwijst op dit punt naar het rapport Adriaenssens dat aangeeft dat de ruime meerderheid van de melders spijt betuigt ten aanzien van het bestaan

³³⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St. Kamer* 2010-11, nr. 53K1639/001, 4.

³³⁹ Er werd reeds een eerder wetsvoorstel ingediend die de verlenging van deze termijn tot vijftig jaar vooropstelde. De aangehaalde reden bestond erin dat de meeste gevallen van seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen nooit door het gerecht behandeld worden. Dergelijke vaststelling bestendigt dan ook het stilzwijgen dienaangaande in de samenleving. Omdat de invoering van de onverjaarbaarheid van dergelijke misdrijven in het huidige rechtssysteem moeilijk te verantwoorden is, wordt een termijn van vijftig jaar voorgesteld: Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering teneinde de verjaringstermijn van sommige misdrijven op minderjarigen vast te stellen op vijftig jaar, *Parl.St. Kamer* 2010-11, nr. 53K0919/001, 1.

³⁴⁰ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St. Kamer* 2010-11, nr. 53K1639/002, 1-2.

van enige verjaringstermijn. De publieke opinie zou aldus voorstander blijken te zijn van een grondige hervorming van de problematiek inzake de verjaring. De meeste van dergelijke delicten blijken immers vaak geseponeerd te worden en komen bijgevolg nooit voor de rechter. Bijgevolg druist de verjaring van dergelijke misdrijven in tegen het rechtvaardigheidsgevoel.³⁴¹ Betreffende dergelijke ernstige misdrijven lijkt een verlenging van de verjaringstermijn zeker aangewezen te zijn. Dit vraagt evenwel een degelijk onderbouwde juridische uiteenzetting. Zich in de verantwoording louter op de publieke opinie steunen, is niet geheel toelaatbaar.

Een volgende argument dat wordt aangehaald, betreft dit van de signalering van de onaanvaardbaarheid van de gepleegde strafbare feiten tegenover de dader. De maatschappij zou een duidelijk signaal geven naar de dader dat hij een misdrijf pleegt en dat dit onaanvaardbaar is. Een zeer lange verjaringstermijn of een onverjaarbaarheid is in dat opzicht een goede strategie.³⁴²

Om zijn argumenten kracht bij te zetten, verwijst de indiener naar de wetgeving die daaromtrent geldt in de buurlanden. Zo voorzien zowel Frankrijk als Nederland in een verjaringstermijn van twintig jaar. De Nederlandse wetgever voorzag bovendien ook reeds in een uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn. Daar begint de termijn slechts te lopen vanaf de leeftijd van achttien van het slachtoffer. De indiener verwijst naar de onbestaande wetgeving in Engeland inzake de verjaringstermijn. Daar oordeelt de rechter immers of er sprake is van een onevenredig lange duur.³⁴³

Een te lange verjaringstermijn zou aanleiding kunnen geven tot problemen op het vlak van de bewijsvoering omwille van de lange tijd tussen het misbruik en het naar buiten treden daarmee.³⁴⁴

Doordat een ander amendement dat verdere verfijningen aanbrengt aan het huidige wetsvoorstel wordt aangenomen, verviel bovenstaand amendement.

³⁴¹ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/002, 2.

³⁴² Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/002, 2.

³⁴³ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/002, 2.

³⁴⁴ Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/003, 5-6.

6.4 De wet

De wet van 30 november 2011³⁴⁵ verlengde de verjaringstermijn tot vijftien jaar indien de limitatief in het derde lid van artikel 21 VTSv. opgesomde misdrijven gepleegd zijn op een minderjarige. De verjaringstermijn is aldus verlengd tot vijftien jaar voor aanranding van de eerbaarheid en verkrachting³⁴⁶, aanzetting tot prostitutie³⁴⁷, genitale verminking³⁴⁸ en mensenhandel^{349, 350}.

Bovendien verving deze wet het tweede lid van artikel 21bis VTSv. waardoor in geval van correctionalisatie van een misdaad de verjaringstermijn deze blijft die bepaald is in het derde lid van artikel 21, derde lid VTSv., meer bepaald vijftien jaar.

Tevens geldt hier deze wet onmiddellijk van toepassing is op de strafvordering die niet reeds verjaard zijn op 30 januari 2012, zijnde de inwerkingtreding van bovenstaande wet. Bovendien geldt dat een verworven verjaring verworven blijft. Een verjaring die reeds verworven was op 30 januari 2012, blijft definitief verworven en de strafvordering is bijgevolg uitgedoofd.³⁵¹

7. Wet van 10 april 2014

7.1 Wetsontwerp

Het wetsvoorstel dat aanleiding heeft gegeven tot de wet van 10 april 2014, beoogde het Strafwetboek aan te passen op het vlak van *grooming*³⁵².

³⁴⁵ Wet van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *BS* 20 januari 2012.

³⁴⁶ Artikelen 372 tot 377 Sw.

³⁴⁷ Artikelen 379-380 Sw.

³⁴⁸ Artikel 409 Sw.

³⁴⁹ Artikel 433*quiquies* §1, lid 1, 1° Sw.

³⁵⁰ X., "Verjaringstermijn seksuele misdrijven met minderjarigen", *NJW* 2012, (98) 98.

³⁵¹ B. SPRIET en G. MARLIER, "Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)" in B. SPRIET, F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *Straf- en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, (81) 143.

³⁵² Het wetsvoorstel geeft een beschrijving van de term *grooming*. Letterlijk betekent dit verzorgen of voorbereiden, met name de strategie van het misbruik. Seksueel misbruik is immers dikwijls een resultaat van een weloverwogen planning. Veel daders bouwen dan ook een soort vertrouwensrelatie op met het kind. Zo dienen ze enkel de kinderen te manipuleren en geen geweld of macht te gebruiken. Het gebrek aan gebruikt geweld kan er toe leiden dat de dader het kind ertoe kan overtuigen dat hij of zij zelf instemde met het misbruik. Het onderhavige wetsvoorstel wil ertoe leiden een strafverzwaring in te voeren voor daders die hun slachtoffer *groomen*, met name voorbereiden door een vertrouwensband op te bouwen, het kind te bevoorrechten, overtuigen tot geheimhouding en zodoende hun grenzen steeds te verleggen: Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen *grooming*, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823/1, 2-3.

Geschetst tegen de achtergrond van het wetsvoorstel wordt aangegeven dat seksueel misbruik (en ook seksuele uitbuiting) ernstige misdrijven betreffen. Zij zijn immers gericht tegen minderjarige kinderen en die hebben nood aan extra bescherming en zorg. Deze misdrijven veroorzaken bij het kind langdurige fysieke, psychische en sociale schade en vormen bijgevolg een ernstige aantasting van de fundamentele waarden van een moderne samenleving op het vlak van de bijzondere bescherming van kinderen. Dit ondermijnt bovendien het noodzakelijke vertrouwen in de bevoegde overheidsinstellingen.³⁵³

Het wetsvoorstel houdt op zich geen verandering in van de artikelen 21 en 21*bis* VTSv. . Wijzigingen aan die artikelen worden gecreëerd door de ingediende amendementen die hieronder worden uiteengezet.

7.2 Belangrijke amendementen

Het zevende amendement beoogt het invoeren van artikel 377*quater* Sw. in de lijst voorzien in artikel 21 VTSv. waardoor het misdrijf, indien gepleegd ten aanzien van een minderjarige, slechts verjaart na een termijn van vijftien jaar. Het achtste amendement betracht de invoering van artikel 377*quater* in de lijst van misdrijven in artikel 21*bis* VTSv., waardoor de bovenstaande termijn van vijftien jaar slechts ingaat op de meerderjarigheid van het minderjarig slachtoffer. Beide amendementen zorgen voor een meer coherente verjaringstermijn voor alle seksuele misdrijven gepleegd op minderjarig slachtoffer.³⁵⁴

7.3 De wet

De wet van 10 april 2014³⁵⁵ voegde bijgevolg nog een extra artikel toe aan het derde lid van artikel 21 VTSv. en voegde dit bovendien toe in de opsomming van artikel 21*bis* VTSv. . Hierdoor werd het toepassingsgebied in beide artikelen uitgebreid waardoor voor het misdrijf bepaald in artikel 377*quater* Sw. een verjaringstermijn van vijftien jaar geldt welke begint te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer indien het misdrijf gepleegd wordt op een minderjarige.³⁵⁶

³⁵³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen *grooming*, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823/1, 1.

³⁵⁴ Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen *grooming*, *Parl.St.* Senaat 2013-24, nr. 5-1823/2, 4-5.

³⁵⁵ Wet van 10 april 2014 betreffende de bescherming van minderjarigen tegen benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard (1), *BS* 30 april 2014.

³⁵⁶ Wet van 10 april 2014 betreffende de bescherming van minderjarigen tegen benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard (1), *BS* 30 april 2014.

8. Andere mogelijkheden?

Zoals hierboven beschreven is een duidelijke tendens merkbaar, namelijk een steeds langer wordende verjaringstermijn en een steeds ruimer wordend toepassingsgebied. Men kan zich echter afvragen of een verlenging van die termijn noodzakelijk is en of men geen andere technieken kan hanteren.

8.1 Afschaffing van de verjaringstermijn

De meest radicale visie die er bestaat op het vlak van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik is deze van de afschaffing ervan. Deze stellingname is niet geheel onlogisch gezien de zwaarwichtige feiten waarvan sprake.

Zo handelt het wetsvoorstel van 7 oktober 2010³⁵⁷ over de afschaffing van de verjaringstermijn van seksuele misdrijven op minderjarigen. Ten tijde van dit voorstel gold een tienjarige verjaringstermijn die aanving vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. Dit wetsvoorstel wordt hieronder besproken omdat de overwegingen die de indieners aanhalen uitermate interessant zijn.³⁵⁸

In het wetsvoorstel wordt benadrukt dat minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik een psychologisch verantwoorde tijd moet worden geboden om een gerechtelijk traject te laten aanvangen. Vanuit deze visie wordt er dan ook voor geopteerd om de verjaringstermijn voor de aanvang van dat traject, zijnde de strafvordering, niet te laten verjaren. Het beletsel van de verjaring, zo meent de indiener, moet aldus worden weggenomen.³⁵⁹

De indiener wijst erop dat de verlenging van de termijn, als symbolische mogelijkheid, moet bestaan voor de slachtoffers. Dit zou volgens hem zowel de maatschappij als het verwerkingsproces van het slachtoffer ten goede komen. De ergernis die zou kunnen ontstaan

³⁵⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010 BZ, nr. 53K0314/001, 1.

³⁵⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010 BZ, nr. 53K0314/001, 3.

³⁵⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010 BZ, nr. 53K0314/001, 4.

doordat slechts een beperkte tijd wordt geboden om een klacht in te dienen, zou door de afschaffing van de termijn volledig teniet worden gedaan.³⁶⁰

Recent werd bovendien de tekst van het wetsvoorstel van 7 oktober 2010 overgenomen door een ander wetsvoorstel dat nog steeds hangende is, met name dit van 13 november 2014.³⁶¹

Bovenstaande redenering is echter weinig doordacht. Men kan zich afvragen of een symbolische afschaffing van de verjaringstermijn wel aangewezen is. De indiener geeft aan dat een theoretische mogelijkheid moet bestaan voor het slachtoffer om een gerechtelijk parcours te kunnen aanvatten. Daarbij moet nog steeds rekening gehouden worden met het probleem inzake de bewijsvoering. Bewijzen zo lang na de feiten zal immers vaak moeilijk of zelfs onmogelijk blijken. Hoewel dan de theoretische mogelijkheid bestaat om een klacht in te dienen, gezien er geen verjaringstermijn meer voorhanden is, kan men toch nergens juridisch terecht en zal dit vaak uitdraaien op een buitenvervolginstelling. Evenwel blijkt dat de wetgever reeds verschillende mogelijkheden heeft aangereikt om toch op afdoende wijze zo lang na de feiten bewijs te verschaffen. Tevens zal het gezien de steeds meer evoluerende bewijstechnieken en wetenschappelijke kennis ook mogelijk zijn om langer na de feiten afdoende bewijs te kunnen verkrijgen (zie *infra*).

Hoewel de tijdsgeest in België voor dergelijk voorstel waarschijnlijk nog niet rijp is, dient dergelijke termijn mijns inziens toch minstens in overweging te worden genomen.

8.2 Verlenging tot dertig jaar?

Verschillende voorgaande wetsvoorstellen beogen de invoering van een verjaringstermijn van dertig jaar.³⁶² Die wetsvoorstellen willen een geldende dertigjarige termijn voor onder meer de misdrijven vermeld in de artikelen 372 tot 377 van het Strafwetboek, wanneer deze feiten gepleegd worden op slachtoffers die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt.

³⁶⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010 BZ, nr. 53K0314/001, 5.

³⁶¹ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54K0612/001, 3.

³⁶² Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 21 en 21bis van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, teneinde voor sommige op minderjarigen gepleegde ernstige feiten de verjaringstermijn vast te stellen op dertig jaar, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52K0233/001; Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52K1705/001.

Door de toepassing van de figuur van de stuiting zou deze termijn van dertig jaar tot op zestig jaar kunnen gebracht worden, vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer.³⁶³

Het verslag van de commissie voor de justitie haalt verschillende voorstellen aan die een verjaringstermijn van dertig jaar aanvoeren. De commissie die zich over deze voorstellen heeft beraad, biedt twee mogelijke oplossingen aan om aan de bedoeling van de indieners tegemoet te komen. Ten eerste haalt zij aan dat kan overwogen worden om een ander aanvangspunt te nemen. Dit nieuwe aanvangstijdstip moet evenwel steunen op objectieve criteria om een schending van het non-discriminatiebeginsel te ontwijken. Ten tweede zou de verjaringstermijn desgevallend kunnen verlengd worden. Hierbij moet steeds voor ogen gehouden worden dat men daardoor een bijzondere categorie van misdrijven creëert. Bovendien zijn ten tijde van het verslag, maar ook heden ten dage, slechts een beperkte categorie misdaden onverjaarbaar.^{364,365}

In het kader van uitbrengen van het verslag werden verschillende hoorzittingen georganiseerd die de mogelijkheid boden aan verschillende sprekers om een uiteenzetting te doen en zo hun standpunt te beargumenteren. Hierbij haalt de heer Freddy Gazan, als adjunct-adviseur-generaal bij de Dienst voor Strafrechtelijk Beleid, de verschillende nadelen aan die verbonden zijn aan de verlenging van de termijn. Volgens de heer Gazan is de verlenging onder meer niet geoorloofd doordat de wetgever in 2000 bij de toenmalige verlenging reeds komaf wou maken met de voor de publieke opinie moeilijk te aanvaarden gevolgen van de correctionalisering van bepaalde misdaden die op kinderen worden gepleegd. Bovendien wordt hier aangehaald dat het slachtoffer reeds over een ruime tijd beschikt om een klacht in te dienen. Toen kon immers een klacht worden ingediend tot de leeftijd van achtentwintig jaar. Daarnaast werd in 1995 aangehaald door de Minister van Justitie dat een reeks nadelen verbonden zijn aan het uitstel van de verjaringstermijn. Een bijkomend uitstel zou deze nadelen enkel voeden. Tevens volstaat de figuur van de stuiting om de geldende termijn te verdubbelen, waardoor deze nog langer wordt. Ten slotte moet de berechting steeds binnen een redelijke termijn gebeuren.³⁶⁶

³⁶³ *Hand.* Kamer 2009-10, 6 mei 2010, nr. 52K0233/003, 26.

³⁶⁴ Tot deze categorie van onverjaarbare misdrijven behoren de genocide, misdaden tegen de mensheid en oorlogsmisdaden.

³⁶⁵ *Hand.* Kamer 2009-10, 6 mei 2010, nr. 52K0233/003, 7-8.

³⁶⁶ *Hand.* Kamer 2009-10, 6 mei 2010, nr. 52K0233/003, 13-16.

Naast bovenstaande nadelen die verbonden zouden zijn aan een bijkomende verlenging van de verjaringstermijn rijzen ook verschillende problemen inzake het onderzoek. Zo worden aangehaald: de afbakening van de misdrijfperiode, de onmogelijkheid om bepaalde onderzoeksdaten nog uit te voeren door de lange periode die verstreken is, de onzekere aspecten verbonden aan het geloofwaardigheidsonderzoek voor oudere feiten en de afbakening van de verzwarende omstandigheden.³⁶⁷

De indieners van de wetsvoorstellen die een termijn van dertig jaar introduceren, stellen dat er in het algemeen drie principiële motieven zijn ter verantwoording van de verjaring. Deze motieven behelzen ten eerste de wet van het vergeten, daarnaast de wroeging van de dader en ten slotte de bewijsproblematiek. Het eerste motief houdt in dat het oprakelen van het gepleegde feit de orde en rust in de samenleving in grote mate kan en zal verstoren. Het tweede motief stelt de dader centraal en gaat ervan uit dat hij gedurende de jaren van niet-berechting reeds voldoende werd gestraft door zijn gevoelens van spijt en berouw. Het laatste motief duidt dat alle nuttige sporen, tastbare bewijsstukken en belangrijke getuigen door het tijdsverloop sinds de gepleegde feiten verloren raken. Deze motieven worden vaak aangehaald ter verdediging van de tegenstanders van de verlenging van de verjaringstermijn.³⁶⁸

8.3 Wetsvoorstel van 5 januari 2009 en 14 oktober 2010: verlenging tot dertig jaar

Hoewel de behandeling van het wetsvoorstel van 14 oktober 2010 uiteindelijk beëindigd werd omwille van de ontbinding van kamers, dient toch stilgestaan te worden bij de overwegingen in dit voorstel. Een uiteenzetting dringt zich op, dit des te meer omdat de Hoge Raad voor de Justitie een advies heeft gegeven omtrent dit voorstel. Het wetsvoorstel van 10 oktober 2010 neemt de tekst over van een eerder in de Kamer ingediend wetsvoorstel van 5 januari 2009.³⁶⁹

Volgens de indieners druist de verjaring van misdrijven in tegen het rechtvaardigheidsgevoel van zowel de slachtoffers als de maatschappij. De techniek van de verjaring biedt bovendien de mogelijkheid aan de dader om aan de rechtsgang te ontsnappen door het toepassen van vertragingstechnieken. Hoewel de volledige en eenzijdige opheffing van de verjaringstermijn

³⁶⁷ *Hand.* Kamer 2009-10, 6 mei 2010, nr. 52K0233/003, 16.

³⁶⁸ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52K1705/001, 3.

³⁶⁹ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-344/1, 1.

geen oplossing biedt, dient deze termijn te worden opgetrokken tot dertig jaar. Zodoende wordt vermeden dat de feiten ongestraft zouden blijven en dat het leed van de slachtoffers niet wordt erkend.³⁷⁰

A. Advies van de Hoge Raad voor de Justitie

Na kennisname van het voorvermeld wetsvoorstel van 10 oktober 2010 heeft de Verenigde advies- en onderzoekscommissie van de Hoge Raad voor de Justitie (hierna: HRJ) beslist om daarover een ambtshalve advies te verstrekken.

De HRJ duidt evenwel dat het voorliggende wetsvoorstel³⁷¹ het evenwicht in de huidige hiërarchie van de verjaringstermijn ernstig zou verstoren. Om die stellingname te staven verwijst zij naar de vigerende termijn inzake niet-correctionaliseerbare misdaden, namelijk deze van vijftien jaar.^{372,373}

De HRJ erkent dat de overgrote meerderheid van de slachtoffers van seksueel misbruik er niet toe in staat zijn om kort na de feiten een klacht in te dienen. De daartoe aangehaalde redenen kunnen complex zijn en enorm talrijk. Zo kan het psychische overwicht van de misbruiker dat vaak ook tot jaren na de feiten kan voortduren, tot zelfs de meerderjarigheid van het slachtoffer, het slachtoffer beletten om klacht in te dienen. Tevens kunnen gevoelens van schaamte en schuld, angst voor afkeuring en uitsluiting door de familie, ertoe bijdragen dat het slachtoffer lang wacht vooraleer hij of zij met de feiten naar buiten durft te komen.³⁷⁴

³⁷⁰ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52K1705/001, 5-6; Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-344/1, 3.

³⁷¹ Dit wetsvoorstel wil voor sommige misdrijven, die betrekking hebben op seksueel misbruik en seksuele verminking, de verjaringstermijn, die nu tien jaar bedraagt, verlengen tot dertig jaar: Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, 30 maart 2011, 4. (hierna verkort Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010).

³⁷² De toen geldende verjaringstermijn van toepassing op seksueel misbruik bedroeg tien jaar en nog geen vijftien jaar. De termijn werd door een later wet, namelijk die van 30 november 2011, gewijzigd en verlengd tot vijftien jaar.

³⁷³ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 4.

³⁷⁴ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 4-5.

Bovendien kan het slachtoffer eigen 'overlevingstechnieken' ontwikkelen wat uiteindelijk tot een geheel of gedeeltelijk geheugenverlies kan leiden bij het misbruikte kind.³⁷⁵

Een welbepaalde gebeurtenis is voor de slachtoffers vaak de aanleiding om over hun ondergaan seksueel misbruik te praten en er zich ten volle van bewust te zijn. Voor sommige slachtoffers wordt het dan noodzakelijk om een klacht in te dienen. Zo zal vaak klacht neergelegd worden indien de dader dreigt te herbeginnen, al dan niet met een kind of aanverwant van het slachtoffer zelf. Dan heeft het slachtoffer immers de moed bij elkaar kunnen rapen om anderen te beschermen tegen wat zij hebben moeten ondergaan.³⁷⁶

Een laatste belangrijk punt dat dient aangehaald te worden, betreft dit van het aanvangspunt. De leeftijd van achttien jaar houdt volgens de HRJ terecht onvoldoende rekening met de eventuele moeilijkheden waarmee het slachtoffer te kampen kan krijgen om te praten over de feiten. Bovendien zou dit tevens onvoldoende rekening houden met de huidige sociologische realiteit. Met dit laatste wordt meer concreet bedoeld dat volwassen heden ten dage laat, vaak slechts rond de leeftijd van dertig jaar, verantwoordelijkheid opnemen voor hun gezin en hun beroep.³⁷⁷

De HRJ spreekt zich ook uit over de vaak moeilijke bewijslast waarmee men te kampen kan krijgen inzake seksueel misbruik, zeker indien het misbruik jaren geleden heeft plaats gevonden. Door het tijdsverloop sinds de feiten, kunnen bepaalde onderzoekshandelingen immers niet meer worden toegepast. De te hanteren bewijstechnieken en de wetenschappelijke kennis zijn evenwel aan evolutie onderhevig. Bijgevolg kunnen de huidig gebruikte middelen de moeilijkheden vaak verhelpen.³⁷⁸

Concluderend stelt de HRJ voor om de huidige verjaringstermijn die toen tien jaar bedroeg, te behouden, maar het aanvangstijdstip van die termijn te veranderen naar het moment dat het slachtoffer de leeftijd van vijfentwintig bereikt.³⁷⁹

9. Andere belangrijke wetgevende bepalingen: artikel 22bis Gw.

Ten aanzien van de bescherming van minderjarigen werd bovendien een extra bepaling ingevoerd in artikel 22bis van de Grondwet. Dit artikel bepaalt dat elke kind recht heeft op de

³⁷⁵ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 5.

³⁷⁶ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 5.

³⁷⁷ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 5.

³⁷⁸ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 6.

³⁷⁹ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 6.

eebiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit. De invoering van dergelijk recht werd reeds vooropgesteld door de Nationale Commissie tegen Seksuele Uitbuiting van Kinderen. Het voorstel van dergelijk recht strekt ertoe om de rechten van het kind te waarborgen en te verankeren in een duidelijke grondwettelijke maatregel. Zodoende wil men de kinderen en hun integriteit ten allen tijde pogen te beschermen en te respecteren in hun morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit en wil men dit als een recht erkennen.³⁸⁰

Dit is een belangrijke bepaling inzake het seksueel misbruik van minderjarigen.

10. Conclusie verandering wetgevend kader

De verjaring van de strafvordering is een maatschappelijk en juridisch uiterst gevoelige materie. Dit geldt des te meer indien deze betrekking heeft op seksuele misdrijven die gepleegd zijn jegens minderjarigen. Vaak dienen slachtoffers pas laat een klacht in omwille van allerlei redenen. Gezien de zwaarwichtigheid van dergelijke feiten, heeft de wetgever een afwijkende regeling bepaald inzake de verjaringstermijn.³⁸¹

Er is een duidelijke tendens waar te nemen in de bovenstaande opeenvolgende wetswijzigingen, namelijk dat er steeds een verlenging plaatsvindt van de termijn. Bovendien wordt door de specifieke verlengingen van de verjaringstermijn inzake zedenfeiten de rechtspositie van het minderjarig slachtoffer steeds beter beschermd. Voor een meerderjarig slachtoffer blijft de verjaringstermijn, tot op vandaag, onderworpen aan de gemeenrechtelijke regeling. Dit geldt in tegenstelling tot een minderjarig slachtoffer, waar een apart regime inzake de verjaringstermijn geldt. Deze begint immers pas te lopen vanaf de meerderjarigheid en deze bedraagt vijftien jaar.

Hoofdstuk 5: Bewijsvoering

In deze masterproef wordt niet volledig ingegaan op alles met betrekking tot het bewijs. Toch dienen de basisprincipes te worden geschetst en dienen de belangrijkste bewijsmiddelen die gelden inzake seksueel misbruik te worden weergegeven. In dit hoofdstuk zal achtereenvolgens stil worden gestaan bij de bewijsvoering in het algemeen (1.1), de bewijswaardering (1.2) en de bewijsstandaard (1.3). Daarna zal dieper ingegaan worden op verschillende methoden van bewijsvergaring in zedenzaken. Deze betreffen:

³⁸⁰ Verslag namens de commissie voor de herziening van de grondwet en de hervorming van de instellingen, *Parl.St.* Kamer 1999-00, nr. 50K0424/002, 3.

³⁸¹ C. DE ROY, "De verjaring van pedoseksuele feiten" (noot onder Cass. 12 oktober 2004), *RW* 2004-05, (1351) 1351.

getuigenverklaringen (2.1), het audiovisueel verhoor (2.2) van zowel minderjarigen (A) als meerderjarigen (B)

1. Algemeen

De HRJ wijst erop dat het bewijzen van feiten van seksueel misbruik een uiterst moeilijke aangelegenheid is. Het levert immers onmiskenbaar moeilijkheden op, dit des te meer als slechts na jaren een klacht wordt ingediend. Door de lange tijd die verstreken is sinds het ogenblik van de feiten kunnen sommige onderzoekshandelingen³⁸² niet meer plaatsgrijpen. Evenwel evolueren zowel de bewijstechnieken als de wetenschappelijk kennis en daardoor zouden de huidige beschikbare middelen³⁸³ de moeilijkheden kunnen verhelpen.³⁸⁴

Heden ten dage is het bewijs in strafzaken niet uitgebreid geregeld. Daardoor moet noodgedwongen teruggevallen worden op de algemeen geldende principes, de bestaande wettelijke bepalingen en de rechtspraak daaromtrent.

1.1 Bewijsvoering

A. Algemeen: enkele beginselen

Vooreerst moet duidelijk aangestipt worden dat het niet de beklaagde is die zijn onschuld moet bewijzen, gezien het vermoeden van onschuld³⁸⁵ dat geldt.³⁸⁶ Dit basisprincipe vloeit voort uit artikel 6.2 van het EVRM en artikel 14.2 IVBPR. Dit vermoeden betreft bovendien vooral de houding van de rechter die dient de oordelen over de vervolging. Wat dient bewezen te worden is de schuld van de vervolgte persoon en niet zijn onschuld.³⁸⁷

De bewijslast in strafzaken berust bij het openbaar ministerie en de burgerlijke partij. De beklaagde kan enkel veroordeeld worden als zijn schuld vaststaat 'boven elke redelijke

³⁸² Zoals onder andere: sporenonderzoek, getuigenverklaringen, DNA-tests, lichamelijk onderzoek, buurtonderzoek, ..., aldus de HRJ.

³⁸³ Zoals de ontwikkelde verhoortechnieken, de ontwikkeling die geboekt is op het vlak van de wetenschappelijke kennis over de lichaamstaal, ..., aldus weer de HRJ.

³⁸⁴ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 371, 6-7.

³⁸⁵ Dit vermoeden van onschuld betreft een algemeen rechtsbeginsel dat beoordeeld wordt op grond van de gehele procedure: Cass. (2e k.) 17 september 2003, AR P.03.1018.F, *Pas.* 2003, 1421; Cass. (2e k.) 27 februari 2008, AR P.07.1485.F, *Pas.* 2008, 536; R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 827.

³⁸⁶ Dit vermoeden maakt rechtstreeks deel uit van de Belgische rechtsorde door de artikelen 6 (2) en 14 (2) van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

³⁸⁷ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 826.

twijfel'. Bij twijfel³⁸⁸ moet de beklagde vrijgesproken worden en dus niet worden veroordeeld, volgens het beginsel *in dubio pro reo*. Het bewijsrisico ligt bijgevolg bij de vervolgende partij.³⁸⁹

Een volgende fundamentele regel inzake de bewijslast is deze van *actori incumbit probatio*. Dit houdt in dat het initiatief om enig bewijs ter staving van het misdrijf aan te brengen, ligt bij de vervolgende partijen en niet door de vervolgte zelf.³⁹⁰

Een ander fundamenteel principe binnen de strafrechtspleging betreft dit van *het recht op stilzwijgen*. Dit is een recht dat toekomt aan de beklagde en betekent dat hij niet moet bekennen en niet hoeft mee te werken aan het ontdekken van de waarheid. Het zwijgrecht ligt immers vervat in het recht op een eerlijke behandeling van de zaak en dient ten allen tijde te worden geëerbiedigd.³⁹¹

De beklagde kan bovendien rechtvaardigings- of schulditsluitingsgronden inroepen. Indien één van deze wordt ingeroepen, moet de vervolgende partij en dus niet de beklagde zelf hiervan het tegenbewijs leveren. Hier geldt immers de regel *reus excipiendo non fit actor*.³⁹² De bewijslast die hierdoor op deze laatste partij rust, is bijgevolg ondeelbaar. Deze moet immers zowel het positief bewijs leveren van het feit als het negatief bewijs van de aanwezigheid van rechtvaardigings- en schulditsluitingsgronden.³⁹³

B. Bewijsmiddelen

In beginsel is de bewijsvoering in strafzaken vrij. Dit betekent dat de middelen die gekozen worden om een inbreuk te bewijzen in beginsel vrij zijn. Enkel indien de wet voorschrijft dat een bepaald bewijsmiddel moet gehanteerd worden om een bepaalde inbreuk te bewijzen,

³⁸⁸ Deze twijfel betreft ernstige twijfel omtrent de feiten die bij de rechter onzekerheid scheppen nopens de schuld van de beklagde: Cass. (2e k.) 8 december 1999, AR P.99.0887.F, *Arr.Cass.* 1999, 1593; Cass. (2e k.) 6 oktober 2004, AR P.04.0665.F, *Pas.* 2004, 1479; R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 831.

³⁸⁹ C. Van Den Wyngaert, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2011, 1196-1197.

³⁹⁰ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 831-832.

³⁹¹ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 833.

³⁹² R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 836.

³⁹³ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2011, 1197-1198.

wordt de voorvermelde vrijheid beperkt. Dergelijke beperking dient steeds limitatief te worden begrepen.³⁹⁴

Aan de vrije toelaatbaarheid van de bewijsmiddelen is een beperking verbonden. De rechter mag zich immers niet, rechtstreeks of onrechtstreeks, steunen op onrechtmatig verkregen bewijsmiddelen³⁹⁵.³⁹⁶ Bovendien dienen de aangewende bewijsmiddelen betrouwbaar te zijn. Hierbij is de rol van de rechter van belang. Indien immers de wet de bewijslevering niet regelt, zal de rechter dienen te oordelen of een bepaald bewijselement voldoende betrouwbaar is.³⁹⁷

1.2 Bewijswaardering

Inzake de bewijswaardering kunnen zich twee mogelijke stelsels opdringen. Ofwel is er sprake van een wettelijk bewijsstelsel waarin de wet de bewijswaarde bepaalt van het bewijs dat aan de rechter wordt voorgelegd. Ofwel geldt een vrij bewijsstelsel, waar de rechter over een soevereine appreciatiemarge beschikt inzake de beoordeling van het bewijs. Het Belgisch bewijsstelsel is gestoeld op dit tweede systeem.³⁹⁸

In beginsel is de waardering van het bewijs door de rechter in België dus vrij.³⁹⁹ De rechter is bijgevolg niet gebonden door wat hem door de partijen wordt aangebracht en kan dus vrij, naar eigen overtuiging, oordelen over de bewijswaarde van de gegevens in de concrete zaak.⁴⁰⁰ De rechter oordeelt bijgevolg naar zijn eigen *innerlijke overtuiging*. Deze betreft het resultaat van alle feitelijke gegevens en bewijselementen die de rechter gebruikt om zijn

³⁹⁴ P. TRAEST, "Actualia bewijs in strafzaken" in ORDE VAN ADVOCATEN TE KORTRIJK - DEPARTEMENT VORMING EN BEROEPSOPLEIDING (ed.), *Bewijsrecht : vormingsprogramma 2013*, Gent, Larcier, 2014, (129) 132.

³⁹⁵ Zo zijn bewijsmiddelen onrechtmatig verkregen indien zij verkregen zijn door het plegen van een misdrijf: R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 876.

³⁹⁶ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 875.

³⁹⁷ P. TRAEST, "Hard bewijs: wanneer is de rechter overtuigd?" in A. MASSET, B. RENARD, D. FLORE, G. VERMEULEN, J.-P. BEAUTHIER en P. TRAEST (eds.), *Het bewijs in strafzaken. La preuve en droit penal.*, Brussel, la Charte, 2011, (59) 62.

³⁹⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2011, 1216-1217.

³⁹⁹ P. TRAEST, "Actualia bewijs in strafzaken" in ORDE VAN ADVOCATEN TE KORTRIJK - DEPARTEMENT VORMING EN BEROEPSOPLEIDING (ed.), *Bewijsrecht : vormingsprogramma 2013*, Gent, Larcier, 2014, (129) 192.

⁴⁰⁰ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 845.

beslissing op te staven. Indien de wet immers geen bijzonder bewijsmiddel oplegt, dient de rechter op onaantastbare wijze te oordelen op welke manier hij zijn overtuiging vormt.⁴⁰¹

Daarenboven maakt het beginsel van de vrije bewijswaardering vaststaande rechtspraak uit van het Hof van Cassatie.⁴⁰² Hierdoor wordt het bewijs op een onaantastbare wijze door de rechter beoordeeld. De rechter oordeelt bijgevolg, indien de wet geen bijzonder bewijsmiddel aangeeft, vrij of de gegevens waarover hij of zij beschikt geloofwaardig genoeg kunnen geacht worden om zijn overtuiging te vormen. De rechter dient dus zijn innerlijke overtuiging te vormen, zich steunend op de voorliggende gegevens.⁴⁰³ Hij kan dus alle gegevens in aanmerking nemen waarover de partijen tegenspraak hebben gevoerd en die hij geloofwaardig acht om zo zijn innerlijke overtuiging te vormen.⁴⁰⁴ Desondanks dient de rechter steeds zijn beslissing te motiveren. Meer algemeen kan de bewijswaardering omschreven worden als het vermogen van de vergaarde gegevens om de rechter te overtuigen van de waarheid van het voorgelegde feit.^{405,406}

Er kunnen echter beperkingen bestaan op bovenstaande vrijheid inzake het bewijs. De wetgever kan immers vrijelijk bepalen dat het bewijs van een misdrijf of een bepaald feit die betrekking heeft op een speciale materie, uitsluitend op één bepaalde manier kan worden geleverd.⁴⁰⁷

⁴⁰¹ In tegenstelling tot wat geldt voor de beslissing van de jury in het hof van assisen, wordt dit voor de andere vonnisgerechten niet expliciet in de wet opgenomen, maar wordt dit beginsel wel aangenomen: Cass. 18 juni 1985, AR 9287, *Pas.* 1985, I, 1335; R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 867.

⁴⁰² Onder andere recent bevestigd in : Cass.(2e k.) 5 januari 2000, AR P.99.1085.F, *Arr.Cass.* 2000, afl. 1, 16; Cass. (2e k.) 23 januari 2008, AR P.07.1437.F, *Pas.* 2008, afl. 1, 220.

⁴⁰³ Daarbij moet wel opgemerkt worden dat de innerlijke overtuiging op zich geen bewijs uitmaakt. Die overtuiging van de rechter is immers slechts aanvaardbaar als zij het gevolg is van het bewijs: P. TRAEST, "Hard bewijs: wanneer is de rechter overtuigd?" in A. MASSET, B. RENARD, D. FLORE, G. VERMEULEN, J.-P. BEAUTHIER en P. TRAEST (eds.), *Het bewijs in strafzaken. La preuve en droit penal.*, Brussel, la Chartre, 2011, (59) 65-66.

⁴⁰⁴ Cass. 18 juni 1985, AR 9287, *Pas.* 1985, I, 1335.

⁴⁰⁵ Cass. 31 oktober 2012, AR P.12.1369.F., *Pas.* 2012, afl. 10, 2079.

⁴⁰⁶ P. TRAEST, "Actualia bewijs in strafzaken" in ORDE VAN ADVOCATEN TE KORTRIJK - DEPARTEMENT VORMING EN BEROEPSOPLEIDING (ed.), *Bewijsrecht : vormingsprogramma 2013*, Gent, Larcier, 2014, (129) 192.

⁴⁰⁷ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 872.

1.3 Bewijsstandaard

Onder de bewijsstandaard moet de graad van zekerheid worden begrepen die de rechter moet hebben om tot zijn oordeelsvorming te komen.⁴⁰⁸

2. Specifiek in zedenzaken

In zedenzaken gelden de bovenstaande algemene bewijsregels. Er treden echter specifieke bewijsproblemen op in zedenzaken. Vaak zijn er inzake zedenfeiten geen getuigen, noch materiële bewijselementen en spelen deze zich af in intieme sfeer.⁴⁰⁹ Dit stelt dus problemen in de bewijsvoering.

2.1 Getuigenverklaringen

A. Algemeen

Krachtens artikel 71 van het Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv.) zijn personen die kennis hebben van een misdrijf, de omstandigheden ervan of nuttige inlichtingen aan de rechtbank kunnen geven, getuigen. De rechter mag zich bij zijn overtuiging steunen op dergelijke verklaringen. Hij kan immers onaantastbaar oordelen of dergelijk verhoor noodzakelijk is teneinde de waarheid te achterhalen. Hierbij dienen de rechten van verdediging steeds geëerbiedigd te worden.⁴¹⁰

Algemeen wordt aangenomen dat de strafrechter niet zelf op eigen initiatief een getuigenverhoor kan bevelen. Er bestaat echter een verschil, op het vlak van de macht om iemand te laten horen tussen het hof van assisen enerzijds en in correctionele en politiezaken anderzijds. De voorzitter bij het hof van assisen kan een getuige laten horen of oproepen en dit ingevolge zijn discretionaire macht die hij dienaangaande bezit. Dit geldt in tegenstelling tot wat correctionele en politiezaken betreft waar de rechter niet verplicht is om de opgeroepen getuigen te onderwerpen aan een ondervraging. Bovendien oordeelt de rechter ook hier vrij of een bijkomend aangevraagd getuigenverhoor moet toegestaan worden en of dit noodzakelijk is in het licht van zijn overtuiging.⁴¹¹

⁴⁰⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2011, 1225.

⁴⁰⁹ R. HAEX, *Seksualiteit en strafrecht*. toespraak, Leuven, Knops Publishing, 18 april 2008.

⁴¹⁰ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 912.

⁴¹¹ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 912-913.

De feitenrechter oordeelt bijgevolg onaantastbaar over het nut van het horen van getuigen of het stellen van bijkomende vragen aan een bepaalde getuige. De weigering daarvan maakt bovendien geen schending uit van het derde lid van artikel 6 van het EVRM.⁴¹²

In het licht van deze masterproef dient nog te worden opgemerkt dat bepaalde getuigen geenszins onder eed mogen worden gehoord. Dit betreffen kinderen beneden de vijftien jaar en personen die ontzet zijn uit het recht te getuigen. De aandacht dient vooral op die eerste categorie te worden gevestigd. Dit principe is wettelijk vastgelegd in artikel 79 Sv. . Buiten deze twee uitzonderingen dient een getuige steeds de eed af te leggen. Bij gebreke van dergelijke eedaflegging is de getuigenis nietig.⁴¹³

Bovendien kan de rechter een audiovisuele opname bevelen van minderjarigen die het slachtoffer of getuige zijn van bepaalde, limitatief opgesomde misdrijven (zie *infra*).⁴¹⁴

Zoals *supra* reeds werd aangestipt, beoordeelt de strafrechter de bewijswaarde van een getuigenverklaring onaantastbaar.⁴¹⁵

B. Speciale aard bij seksuele misdrijven

Er stelt zich een probleem wanneer kinderen op jonge leeftijd misbruikt worden. Vaak wordt dit naarmate de tijd verstrijkt genormaliseerd en ontstaat pas veel later het besef dat er sprake was van effectief misbruik. De als kind misbruikte volwassene moet dan alles kunnen reconstrueren en gedetailleerd navertellen, wat vaak niet meer mogelijk is.⁴¹⁶ De lange tijd die verstreken is sinds de feiten werkt natuurlijk de verjaring in de hand. Bovendien moet er, indien de verjaring nog niet zou bereikt zijn, een grote maat van zekerheid zijn die de veroordeling verantwoordt.

Er bestaat echter de mogelijkheid dat het jeugdige slachtoffer het misbruik dat zich veelvuldig voordeed in zijn of haar jonge jaren wel erkent. Dit betekent geenszins dat het slachtoffer zich de gebeurtenissen gedetailleerd herinnert. Dit moet uitgelegd worden aan de hand van de

⁴¹² R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 913.

⁴¹³ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 913-914.

⁴¹⁴ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 919.

⁴¹⁵ R. DECLERCQ, "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, (825) 919.

⁴¹⁶ E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 92.

psychologie. In de literatuur wordt het geheugen immers in verschillende manieren onderverdeeld. Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen het episodisch en het semantisch geheugen. In het eerstgenoemde geheugen worden concrete herinneringen opgeslagen. In het semantisch geheugen worden herinneringen opgeslaan die niet meer kunnen verbonden worden aan concrete gebeurtenissen. Inzake het veelvuldig seksueel misbruik kan dit betekenen dat dergelijke gebeurtenissen niet meer als concrete herinneringen kunnen opgeslaan worden in het eerste geheugen, maar wel als meer algemene kennis in het semantische geheugen. Herhaling is dan wel de 'beste' manier om concrete herinneringen om te zetten in semantische kennis, dit stelt problemen wanneer men deze kennis gedetailleerd moet vertellen. Dit alles kan er immers toe leiden dat er belangrijke informatie bij het misbruikte slachtoffer ontbreekt, opdat tot een bewezenverklaring kan besloten worden.⁴¹⁷

Naast bovenstaande oorzaak van het ontbreken van een gedetailleerde herinnering kan tevens de verdringing aangehaald worden. Volgens sommigen worden de herinneringen aan het seksueel misbruik bij slachtoffers vaak verdrongen waardoor de gebeurtenis moedwillig vergeten wordt. Deze zienswijze ligt evenwel in de literatuur onder vuur. Dergelijke traumatische gebeurtenissen en de herinnering eraan moeten evenwel onderscheiden worden van neutrale herinneringen. De eerst vermelde gebeurtenissen zijn immers vaak combinaties van zowel intense flashbacks als een onvermogen om tot een bewust reproductie te komen. Dit kan het gevolg zijn van verscheidene fenomenen, waaronder verdringing.⁴¹⁸

Inzake getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers kan niet zo maar gesteld worden dat deze hoe dan ook onbetrouwbaar zijn. Evenwel zijn er factoren die ervoor zorgen dat de traumatische gebeurtenis en de herinnering daaraan beperkt wordt.

De getuigenverklaringen inzake misbruikervaringen waarvan sprake hierboven vereisen een speciale techniek als het kinderen betreft. Het verhoor van jonge slachtoffers is moeilijk, gezien dit veel uitdagingen stelt. Kinderen zijn immers uiterst gevoelig voor een suggestieve vraagstelling. Hierdoor moet het verhoor van kinderen vooral bestaan uit het stellen van open

⁴¹⁷ E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 92.

⁴¹⁸ E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 93.

vragen. Suggestiviteit is volledig uit den boze en kan er onder andere toe leiden dat kinderen verklaringen afleggen over seksuele handelingen die nooit hebben plaatsgevonden.⁴¹⁹

C. De geloofwaardigheid van verklaringen

Deskundigen moeten zich vaak uitspreken over de betrouwbaarheid van de verklaringen die afgelegd zijn door jonge slachtoffers. Er bestaan drie methoden die kunnen achterhalen of iemand de waarheid spreekt. Deze methoden betreffen de leugendetectie, analyse van non-verbaal gedrag en analyse van verbaal gedrag. Het bepalen van de geloofwaardigheid van verklaringen is echter zeer moeilijk. Er bestaat immers geen volkomen foutloze methode om de geloofwaardigheid van de verklaringen te toetsen. De bestaande methoden, waaronder de *Criteria Based Content Analysis*⁴²⁰, leiden tot een te groot aantal onjuiste beoordelingen. Gezien de gevaarlijke consequenties waartoe dit kan leiden in de strafrechtelijke context, moet dit te allen tijde vermeden worden. De bijdrage van bovenstaande methoden aan de juridische besluitvorming mag dus geenszins overschat worden.⁴²¹

D. Conclusie inzake getuigenverklaringen

Inzake seksueel misbruik is er vaak geen ander bewijs voorhanden dan de verklaring van het slachtoffer, wat enigszins problematisch is. Hoewel jeugdige slachtoffers veelal wel een correcte beschrijving kunnen geven van het hun toegebrachte leed, bestaat de kans dat deze verklaringen beïnvloed zijn door verschillende personen. Daardoor kan de getuigenverklaring van het slachtoffer dusdanig vervormd zijn, zodat de verklaring eigenlijk niet meer bruikbaar is omdat ze niet betrouwbaar is. Het bewijs in strafzaken kan zo in misbruikzaken ernstig bedreigd worden.⁴²²

⁴¹⁹ Zie de *Sam Stone*-studie van Leichtman en Ceci in 1995 voor het resultaat van het ontstaan van pseudo-herinneringen als gevolg van de suggestiviteit van de vraagstelling: E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 93-94.

⁴²⁰ Deze methode, afgekort CBCA, poogt de geloofwaardigheid van een afgelegde verklaring te meten aan de hand van negentien criteria. De criteria zijn op dergelijke wijze geformuleerd dat zij dat de aanwezigheid ervan duidt op de geloofwaardigheid. Hoewel deze techniek op het eerste zicht betrouwbaar lijkt, zijn er toch verscheidene nadelen aan verbonden, zeker in het geval dat deze techniek in de strafrechtelijke context wordt gebruikt. Deze techniek leidt immers tot een groot aantal vals positieve verklaringen. Hiermee wordt bedoeld dat deskundigen die de geloofwaardigheid moeten beoordelen van een verklaring aan de hand van deze techniek, vaak tot de conclusie komen dat de verklaring geloofwaardig is, niettegenstaande de verklaring verzonnen is of voortkomt uit pseudo-herinneringen: E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 95.

⁴²¹ E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 95.

⁴²² E. RASSIN, "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, (90) 97-99

2.2 Audiovisueel verhoor

Het audiovisueel verhoor is een bijzondere techniek van verhoren die vaak wordt toegepast in zedenzaken inzonderheid ten aanzien van minderjarigen. Gezien vaak heil wordt gezocht in het vervagen van bewijsmateriaal als argument ter verantwoording en verdediging van de verjaring van de strafvordering, kan deze techniek daaraan tegemoet komen. Niet alleen behelst deze techniek een voordeel voor de slachtoffers doordat zij niet een tweede keer hoeven te verschijnen voor de rechtbank, dit zorgt ook voor een bron aan nuttige informatie voor de rechtbank.

Videoverhoren van minderjarigen gebeuren in België reeds sinds 1996. Voor volwassenen is dit slechts sinds 2000. Dit is mede te danken aan het gebruik van de polygraaf. In het algemeen kan worden gesteld dat de wetgever niet steeds alle nieuwe technieken kan bijhouden. Deze worden immers eerst genormeerd in de praktijk en nadien wordt pas een wetgevend kader daarvoor geschept, dit alles indien de nieuwe techniek niet resulteert in een aantasting van de menselijke waardigheid. De ontwikkeling van dergelijke nieuwe technieken gaat bijzonder snel. Hoewel dertig jaar geleden de rechtspraak een bandopname resoluut als bewijsmateriaal weigerde, is dit nu wettelijk geregeld.⁴²³

A. Minderjarigen

Dankzij bovenvermelde wet van 28 november 2000 werd een wettelijke regeling inzake het audiovisueel verhoor van minderjarigen ingevoerd in de artikelen 92 tot en met 101 Sv. . De noodzaak was dergelijke regeling diende zich aan, gezien voor deze wet slechts één wettelijke bepaling bestond omtrent het verhoor van minderjarigen, meer bepaald in artikel 91*bis* Sv.⁴²⁴

,⁴²⁵

⁴²³ M. BOCKSTAELE, "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, (1) 2-3.

⁴²⁴ De regeling die vóór de wet van 28 november 2000 gold, meer bepaald artikel 91*bis* Sv., bepaalde dat indien een minderjarige het slachtoffer of een getuige was van een misdrijf vermeld in de wet, waarvan de reeks limitatief in de wet werd opgesomd, hij of zij het recht had om zich tijdens elk verhoor vanwege enige rechterlijke instantie te laten bijstaan door een meerjarige persoon naar zijn keuze. Hierop werd wel de uitzondering gemaakt dat dergelijke begeleiding niet mogelijk was indien het openbaar ministerie of de onderzoeksmagistraat ten aanzien van die meerjarige persoon anders oordeelt in het belang van de minderjarige of om de waarheid aan het licht te brengen. Deze weigering moet een met redenen omklede beslissing zijn: F. DHONT en G. VERMEULEN, "Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *T.Strafr.* 2002, (124) 133.

⁴²⁵ F. DHONT en G. VERMEULEN, "Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *T.Strafr.* 2002, (124) 133.

De vigerende regeling inzake het audiovisueel verhoor van minderjarigen wordt strikt geregeld. Krachtens artikel 91*bis* Sv. heeft elk minderjarig slachtoffer of getuige van een reeks limitatief opgesomde artikelen⁴²⁶ het recht zich te laten bijstaan door een meerderjarig persoon tijdens zijn of haar verhoor vanwege een rechterlijke instantie. Daarenboven somt het huidige artikel 92 §1, eerste lid Sv. een limitatief aantal artikelen⁴²⁷ op waar het verhoor *ipso facto* het voorwerp uitmaakt van een audiovisuele opname. De procureur des Konings of de onderzoeksrechter kan op een gemotiveerde wijze hiervan afwijken omwille van omstandigheden eigen aan de zaak en in het belang van het kind. Voor de andere in artikel 91*bis* VTSv. opgesomde misdrijven wordt bepaald dat minderjarigen die daarvan het slachtoffer zijn *kunnen* onderworpen worden aan een audiovisuele opname.

Bovendien wordt onder andere bepaald in artikel 92 Sv. dat er toestemming vereist is indien het kind ouder is dan twaalf jaar. Deze toestemming wordt gevraagd aan het kind zelf. De ouders dienen dus geenszins met dergelijk verhoor in te stemmen.⁴²⁸ Zo kan de minderjarige immers vrij vertellen over het ondergane leed, zonder enige belemmering. Voor minderjarigen beneden de leeftijd van twaalf jaar volstaat de mededeling dat een audiovisueel verhoor zal worden afgenomen. Deze laatste categorie moet dus geenszins toestemming geven, doch dit betekent niet dat zij kunnen verplicht worden om verklaringen af te leggen. Artikel 95 Sv. voorziet dat de minderjarige steeds het recht heeft om het audiovisueel verhoor op elk moment te onderbreken.⁴²⁹

⁴²⁶ De misdrijven waarvoor de bijstand van een meerderjarig persoon kan worden toegekend betreffen: gijzeling (artikel 347*bis* Sw.), aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (artikel 372 tot 377 Sw. en artikel 377*quater* Sw.), ontucht en souteurschap (artikel 379, 380, 380*bis*, 380*ter* Sw.), schending van openbare zeden en kinderpornografie (artikel 383, 383*bis*, 385, 386, 387 Sw.), opzettelijk toebrengen van lichamelijke letsels (artikel 398 tot 405*ter* Sw. en artikel 410 Sw.), verminking van vrouwelijke genetaliën (artikel 409 Sw.), verzuim hulp te verlenen (artikel 422*bis* en 422*ter* Sw.), verlaten of in behoeftige toestand achterlaten van kinderen en onbekwamen (artikel 423 Sw.), onthouden van voedsel of verzorging aan minderjarigen of onbekwamen (artikel 425 en 426 Sw.), ontvoering van minderjarigen (artikel 428 Sw.), mensenhandel (artikel 433*quinquies* tot 433*octies* Sw.) en de artikelen 77*bis* tot 77*quinquies* van de wer van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. In de andere gevallen dan deze hiervoor vermeld kan het videoverhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen bevolen worden indien er ernstige en uitzonderlijke omstandigheden voorhanden zijn: M. BOCKSTAELE, "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, (1) 4.

⁴²⁷ Deze gevallen zijn beperkt tot de artikelen 372 tot 377, 377*quater*, 379, 380 §4 en §5 en 409 Sw. .

⁴²⁸ Ministeriële omzendbrief over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven van 16 juli 2001, 14.

⁴²⁹ B. DE SMET, "Verhoren: audiovisueel verhoor van minderjarigen", in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2012, afl. 69, (66) 68.

Bovendien heeft de minderjarige het recht om zich te laten bijstaan door een vertrouwenspersoon, naar zijn of haar keuze. De aanwezigheid van een vertrouwenspersoon kan echter als storend ervaren worden omdat het kind zo belemmerd wordt om zijn of haar verhaal vrij te vertellen.⁴³⁰

Deze techniek biedt verschillende voordelen en is vaak ook een doorslaggevend element om tot een veroordeling te leiden. Toch wordt hieraan niet de nodige aandacht besteed. Vaak wordt immers genoeg genomen met een uitgeschreven versie van het verhoor en wordt de audiovisuele opname niet of nauwelijks bekeken. Die opname bevat echter een bron aan informatie inzake het non-verbaal gedrag, maar ook de gemoedstoestand, de gelaatsuitdrukkingen, Geen van de voorschriften inzake het audiovisueel verhoor van minderjarigen is voorgeschreven op straffe van nietigheid. Bijgevolg dient een eventuele schending beoordeeld te worden door de rechter ten gronde, rekening houdend met de rechten van verdediging.^{431,432}

Steeds moet voor ogen gehouden worden dat bovenstaande uiteenzetting nog steeds geldt. Naarmate de tijd verstrijkt kan het immers onmogelijk geworden zijn voor het minderjarig slachtoffer om zich de voorgedane feiten nog gedetailleerd te herinneren. Dit kan zijn omwille van de 'normalisatie' die plaats vond of het moedwillig willen vergeten van het ondergane leed. Dit alles staat een passende veroordeling voor de dader bijgevolg in de weg.

B. Meerderjarigen

In tegenstelling tot de regeling ten aanzien van minderjarigen, werd het audiovisueel verhoor van meerderjarigen slechts ingevoerd door een wet van 2002. Het is de wet van 2 augustus 2002⁴³³ die een nieuw hoofdstuk in het Wetboek van Strafvordering invoerde dat betrekking

⁴³⁰ H. DE WIEST, "Het audiovisueel verhoor van minderjarigen" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, (175) 185.

⁴³¹ Hoewel in het algemeen een openbaarheid geldt op het vlak van de terechtzittingen bij de rechtbanken, mag de rechter daarop twee uitzonderingen maken. Dit wordt uitdrukkelijk geregeld door artikel 148 GW. Indien een openbaar proces de openbare orde of de goede zeden zou aantasten, dienen de debatten achter gesloten deuren plaats te vinden. Dergelijke debatten achter gesloten deuren zijn tevens mogelijk om de minderjarige te beschermen. Bijgevolg kan de privacy van minderjarigen zwaarder wegen dan de openbaarheid en aldus de transparantie van justitie. Beperkingen inzake de vereiste openbaarheid zijn bovendien nodig voor de kwaliteit van het bewijs. Deze kunnen zich immers geremd voelen in het afleggen van verklaringen: B. DE SMET, "Het belang van de minderjarige tegenover het vereiste van een openbaar strafproces" (noot onder Assisen 21 maart 2006), *RW* 2006-07, (1684) 1684.

⁴³² R. HAEX, Seksualiteit en strafrecht, toespraak, Leuven, Knops Publishing, 18 april 2008.

⁴³³ Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002.

heeft op de audiovisuele opname en de auditieve opname van het verhoor. De gehele regeling in verband met de audiovisuele verhoren van meerderjarigen is daardoor nu terug te vinden in artikel 112*ter Sv.* .

In tegenstelling tot de regeling inzake het videoverhoor afgenomen van minderjarige slachtoffers en getuigen, is zowel het personeel als het materieel toepassingsgebied van het videoverhoor⁴³⁴ van meerderjarigen onbeperkt. Bijgevolg kan dergelijke verhoor zowel bevolen worden voor slachtoffers, daders, getuigen, ... van elk mogelijk misdrijf.⁴³⁵

Inzake de audiovisuele registratie kunnen enkele voordelen aangestipt worden in het kader van het bewijs. Zo kunnen de opnamen onder andere geanalyseerd worden op enige misleiding, al dan niet met behulp van deskundigen. Zo kunnen aarzelingen, stiltes, veranderingen in toon waarop dingen worden gezegd, bewegingen die gemaakt worden, gelaatsuitdrukkingen en emoties onderzocht worden. De gemaakte video-opnames kunnen bovendien als overtuigingsstuk in rechte gebruikt worden als bewijsvoering. Zo kan vastgesteld worden wat de verhoorden precies hebben verklaard gedurende de verhoren die werden ondergaan.⁴³⁶

De regeling van dergelijk verhoor ten aanzien van meerderjarigen biedt dus een meerwaarde in de gevallen waar, hoewel het misbruik op minderjarige leeftijd plaatsvond, dit slechts na het meerderjarig worden van het slachtoffer bekend raakt. Inzake seksueel misbruik is dergelijke techniek dus zeker van belang.

2.3 Set Seksuele Agressie

De Set Seksuele Agressie strekt er zich toe alle sporen van een seksuele geweldpleging op te nemen. Zij laat toe een wetenschappelijk bewijs te leveren van de misdrijven verkrachting en aanranding van de eerbaarheid. Zo betreffen de doelstellingen van de Set Seksuele Agressie onder meer het verzekeren dat bewijsmateriaal over de schuld of onschuld van een verdachte. Dit wordt verzameld door het de genetische afdruk van de dader vast te stellen vanuit een

⁴³⁴ Niet enkel de regeling van het videoverhoor van meerderjarigen is wat betreft het personeel en materieel toepassingsgebied onbeperkt, maar ook deze met betrekking tot de auditieve opname. Beide termen dienen immers te onderscheiden te worden: M. BOCKSTAELE, "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, (1) 4.

⁴³⁵ M. BOCKSTAELE, "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, (1) 4.

⁴³⁶ M. BOCKSTAELE, "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, (1) 6-8.

DNA-analyse en het verlenen van bijstand aan zowel het slachtoffer als diens aanverwanten ter beperking van de psychologische verwarring en om een secundair slachtofferschap te vermijden indien mogelijk.⁴³⁷

Dit specifiek bewijsmiddel dat enkel in de gevallen aan aanranding van de eerbaarheid en verkrachting kan worden toegepast, kan ook na 24 uur na de feiten nog worden aangewend indien er biologische vlekken worden vastgesteld. Tevens kan deze test nog worden gehanteerd indien de dader elementen heeft nagelaten die kunnen dienen als aanwijzing in het onderzoek, zoals haren, vezels of biologische vlekken.⁴³⁸

Hoewel deze test als bewijsmiddel heel bruikbaar is, is deze slechts beperkt hanteerbaar.

2.4 Polygraaftest

De polygraaftest is een belangrijk instrument in zedenzaken, gezien deze vaak gebruikt wordt. Zeker als er weinig andere concrete elementen bestaan in een bepaalde zaak, kan een beroep gedaan worden op deze test. De leugendetector is mogelijk, maar is evenwel geen recht voor de betrokkene. De vraag hiertoe kan immers afgewezen worden.⁴³⁹

Vroeger bestond er echter een eerder afwijzende houding tegenover het gebruik van dergelijke test. Het arrest van het Hof van Cassatie van 5 maart 2003 betekende op dit vlak een ommekeer. Het Hof oordeelde immers dat de aanwending van dusdanige test geen problemen oplevert. Zodoende aanvaarde het Hof impliciet dat de polygraaftest gehanteerd kan worden in strafzaken.⁴⁴⁰ De eerste rechterlijke beslissing op het vlak van het gebruik van de polygraaftest dateert echter al van 19 mei 2000⁴⁴¹, daarin besliste de KI tot een handhaving van de voorlopige hechtenis, zich daarbij onder andere steunend op de gegevens bekomen door de polygraaftest. De KI van Bergen⁴⁴² nam in dezelfde zaak dezelfde beslissing en

⁴³⁷ W. D'HAESE, "Set Seksuele Agressie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2011, (261) 263.

⁴³⁸ W. D'HAESE, "Set Seksuele Agressie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2011, (261) 265.

⁴³⁹ F. GOOSSENS en P. TRAEST, "Het gebruik van de polygraaf, het E.V.R.M. en het vereiste van een wettelijke basis" (noot onder Cass. 15 februari 2006), *RW* 2006-07, af. 25, (1044) 1045.

⁴⁴⁰ F. GOOSSENS en P. TRAEST, "Het gebruik van de polygraaf, het E.V.R.M. en het vereiste van een wettelijke basis" (noot onder Cass. 15 februari 2006), *RW* 2006-07, af. 25, (1044) 1044.

⁴⁴¹ KI 19 mei 2000, onuitg., aangehaald door G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/19.

⁴⁴² KI Bergen 13 juni 2000, *Rev.dr.pén.* 2000, 1079, noot C. MICHAUX, J. LACROIX en J. RAYNAL.

hanteerde daarbij dezelfde motivering. De deskundige werd gekwalificeerd bevonden en de polygraaftest en bijgevolg de uitslag daarvan werd betrouwbaar geacht.⁴⁴³

In de rechtsleer wordt gesteld dat, gezien in strafzaken het bewijs met alle middelen van recht kan worden geleverd de rechter zich op de uitslag van dergelijke test kan steunen bij het vormen van zijn overtuiging. De rechter kan er ook toe beslissen de uitslag van de test te verwerpen omwille van technische redenen of omdat hij van mening is dat de test niet op een optimale en regelmatige wijze heeft plaatsgevonden. Deze zienswijze wordt bevestigd door de rechtspraak van het Hof van Cassatie. Zij besliste immers in haar arrest van 15 februari 2006⁴⁴⁴ dat er geen bijzondere bewijswaarde aan de resultaten van dergelijke polygraaftest is verbonden en het bijgevolg aan de rechter is om autonoom de bewijswaarde van de resultaten te beoordelen.⁴⁴⁵

Evenwel kan de polygraaftest niet steeds gehanteerd worden als 'gemakkelijkheidsoplossing'. Zo moeten de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit worden nageleefd.⁴⁴⁶

Deze test mag immers enkel aangewend worden voor de opheldering van misdaden of ernstige wanbedrijven. De rechter moet aldus beschikken over gegevens waardoor hij één of meer personen ervan kan verdenken deel te hebben genomen aan de feiten die aan de basis liggen van het onderzoek. Ook wanneer de rechter kan aannemen dat een bepaald persoon over relevante informatie beschikt en aldus de betrouwbaarheid van die informatie wil nagaan, kan dergelijke test worden aangewend. Een louter oriënterend onderzoek zal derhalve niet volstaan.⁴⁴⁷

⁴⁴³ G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/19.

⁴⁴⁴ Cass. (2e k.) 15 februari 2006, AR P.05.1583.F, *Pas.* 2006, 370.

⁴⁴⁵ Bovendien werd in datzelfde arrest beslist dat noch het vermoeden van onschuld, noch het zwijgrecht van de verdachte wordt geschonden. Deze krijgt immers voorafgaand aan het afleggen van dergelijke test een volledige uitleg over de werking en de graad van wetenschappelijke betrouwbaarheid van de polygraaftest. Bovendien kan de verdachte te allen tijde, zelfs gedurende de test, afzien van zijn oorspronkelijk, zonder druk of dwang en dus volledig vrijwillig, gegeven instemming. De toestemming van de betrokkene dient gegeven te zijn op basis van een volledig en nauwkeurige inlichting omtrent de werking en de geschatte graad van wetenschappelijke betrouwbaarheid van de polygraaftest. Zodoende kan het hanteren van dergelijke test niet strijdig bevonden worden met artikel van het EVRM en artikel 7 IVBPR die het recht op fysieke en psychische integriteit waarborgen: G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/19-50/21.

⁴⁴⁶ G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/21.

⁴⁴⁷ G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/22.

Inzake de subsidiariteit dient te worden opgemerkt dat de test enkel kan worden gebruikt indien de redelijke en adequate aanwending van andere onderzoeksmiddelen onvoldoende gegevens kunnen verschaffen om tot een misdaad of wanbedrijf te kunnen besluiten of om de dader(s) daarvan te ontdekken. Afgezien daarvan dienen niet eerst alle andere middelen te zijn uitgeput vooraleer een beroep kan gedaan worden op de polygraafstest.⁴⁴⁸

3. Conclusie bewijsvoering

Zoals de HRJ ook in haar ambtshalve gegeven advies over het wetsontwerp van 10 oktober 2010 bepaalde, dient geïnvesteerd te worden in de ontwikkeling van nieuwe onderzoeks- en bewijstechnieken.⁴⁴⁹ Deze moeten ervoor zorgen dat aan een laattijdig ingediende klacht toch nog een positief gevolg kan gegeven worden en aldus kan besloten worden tot een terechte veroordeling.

Hoofdstuk 6: Rechtsvergelijkende studie

Ten slotte wordt een rechtsvergelijkende studie gemaakt betreffende de beschermende regimes en de verjaringstermijnen zoals deze gelden in Nederland (1.1), Frankrijk (1.2) en in enkele internationale verdragen (2)

1. Europese regelgeving

De uiteenzetting die hierboven werd gedaan, heeft enkel betrekking op België, tenzij dit anders werd aangegeven. In wat volgt, wordt de buitenlandse regeling opgenomen. Dergelijke kijk naar de buitenlandse wetgeving is voor België heel leerrijk vanuit het wetgevend oogpunt.

Vaak worden in wetsvoorstellen het verjaringsregime aangehaald zoals dat geldt in de buurlanden van België. Hierop steunend stellen de indieners dat de verjaringstermijn in België relatief kort is, wat vaak voor problemen zorgt.⁴⁵⁰ De Franse Senaat⁴⁵¹ heeft een onderzoek gevoerd in 2007 naar de geldende verjaringstermijn in zedenzaken in tien Europese landen. Hieronder wordt een uiteenzetting gegeven van de geldende wetgeving in enkele omliggende landen.

⁴⁴⁸ G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/22.

⁴⁴⁹ Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010, *supra* noot 366, 7.

⁴⁵⁰ Zo wordt onder andere in dit wetsvoorstel een uiteenzetting aangehaald over de vigerende verjaringstermijnen in onder andere Nederland, Frankrijk en Engeland: Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52K1705/001, 4.

⁴⁵¹ FRANSE SENAAT, *La prescription de l'action publique en matière de viol, s.l.*, oktober 2007, 5-29.

Steeds moet voor ogen gehouden worden dat, ook al gelden relatief korte verjaringstermijnen in ons land, deze niet noodzakelijk ongunstig zijn. Vaak dienen de kortere termijnen andere doelen, zoals op het vlak van de problemen inzake bewijs.

Bovendien moet rekening gehouden worden met verschillende factoren in het kader van een rechtsvergelijkende studie. Er kunnen immers verschilpunten opduiken die een eenvoudige vergelijking in de weg staan. Zo kan onder andere de leeftijd vanaf dewelke men kan toestemmen tot het stellen van seksuele handelingen verschillen en kan de classificatie van seksuele delicten afhankelijk zijn van land tot land. De begripsomschrijving van seksueel misbruik is daarnaast onderhevig aan een evolutie doorheen de tijd.⁴⁵² Dit alles zorgt ervoor dat een vergelijking tussen landen onderling moeilijk wordt.

Hieronder wordt de wetgeving zoals die geldt in verschillende landen op het vlak van de verjaringstermijn uiteengezet. Een bijkomende, extensieve beschrijving van zowel rechtspraak als rechtsleer maakt geen deel uit van deze masterproef, gezien dit materie kan uitmaken voor een volledige masterproef.

1.1 Nederland

A. Eerdere wetten

Hoewel de Nederlandse regelgeving reeds veranderd en verregaander is, dient een korte uiteenzetting gegeven te worden van de oude Nederlandse regeling. De wet van 7 juli 1994⁴⁵³ voerde immers een regeling in die gelijkaardig is aan die later werd ingevoerd in België in 1995. Die wet bepaalde immers dat de verjaringstermijn voor bepaalde seksuele delicten begint te lopen vanaf de achttiende verjaardag van het slachtoffer.⁴⁵⁴

B. Wetgeving

Net zoals in België vervalt de strafvordering door het intreden van de verjaring. Dit wordt uitdrukkelijk bepaald in artikel 70 van het Nederlands Wetboek van Strafrecht. Bovendien geldt een gelijkaardig onderscheid in de verjaringsregels zoals in België, namelijk een onderverdeling naar gelang het gepleegde feit een overtreding betreft of een zwaarder feit. De

⁴⁵² H. TUBEX, "Seksuele delinquentie doorheen de strafprocessus" in C. DILLEN en P. COSYNS (eds.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België*, Leuven/Apeldoorn, Garant, (9) 11-12.

⁴⁵³ Wet verjarings- en klachttermijnen zedendelicten, *Stb.* 1994, 529.

⁴⁵⁴ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, *supra* noot 5, 159.

verjaringstermijn is immers afhankelijk van de maximumstraf die voor de inbreuk is bepaald.⁴⁵⁵

Het Nederlands Wetboek van Strafrecht maakt in haar eerste lid van artikel 70 aldus een onderscheid op het vlak van de verjaringstermijn tussen een overtreding, misdrijf waarop een geldboete, hechtenis of gevangenisstraf van niet meer dan drie jaar is gesteld, misdrijven waarop een tijdelijke gevangenisstraf van meer dan drie jaren is gesteld en misdrijven waarop een gevangenisstraf van acht jaren of meer is gesteld. De verjaringstermijnen hiervoor bedragen respectievelijk drie, zes, twaalf en twintig jaar.

Bovendien bepaalt voorvermeld Wetboek dat het recht van de strafvordering niet vervalt in twee limitatief opgesomde gevallen. Deze gevallen betreffen enerzijds misdrijven waarop een gevangenisstraf van twaalf jaar of meer is gesteld en anderzijds voor een reeks omschreven misdrijven indien dat feit is gepleegd ten aanzien van een persoon die de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt. Deze limitatief opgesomde misdrijven betreffen bepaalde seksuele delicten. Er geldt dus een gelijkaardige bepaling zoals in België waarbij een uitzondering wordt gemaakt op de algemene regel die bepaalt dat de verjaringstermijn van de strafvordering aanvangt op de dag waarop het misdrijf werd gepleegd.

Daarnaast bepaalt datzelfde Wetboek, in haar artikel 71, wanneer de verjaringstermijn precies begint te lopen. Voor feiten van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid geldt de gemeenrechtelijke bepaling, namelijk dat de termijn begint te lopen vanaf de dag na die waarop het feit is gepleegd. Zowel indien het misdrijf verkrachting gepleegd wordt op iemand tussen de twaalf en zestien jaar als wanneer er sprake is van feitelijke aanranding van de eerbaarheid begint de verjaringstermijn pas te lopen vanaf wanneer het slachtoffer de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. Dit uitgesteld aanvangspunt van de verjaringstermijn wordt bepaald in artikel 70, 2, 2° van het Wetboek van Strafrecht.

Verkrachting wordt in het Nederlands Wetboek van Strafrecht gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaar of een geldboete van de vijfde categorie, aldus artikel 242 van voorvermeld Wetboek. Aanranding van de eerbaarheid wordt overeenkomstig artikel 246 van het Wetboek gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste acht jaar of een geldboete van de vijfde categorie.

⁴⁵⁵ FRANSE SENAAT, *La prescription de l'action publique en matière de viol*, s.l., oktober 2007, 5-29.

Op het vlak van de leeftijdsgrenzen, maakt de wet bij feiten van verkrachting een onderscheid tussen meerderjarigen, diegenen die de leeftijd van twaalf jaar nog niet hebben bereikt en diegenen tussen de twaalf en zestien jaar. Het misdrijf verkrachting gepleegd op een minderjarige wordt op dezelfde manier gestraft als die gepleegd op een meerderjarige. Enkel indien een minderjarige jonger dan twaalf jaar het slachtoffer is, wordt de straf verhoogd. Desondanks geldt eenzelfde verjaringstermijn, namelijk twintig jaar.

B. Memorie van Toelichting

Recentelijk is de Nederlandse wetgeving, meer bepaald artikel 70 van het Wetboek van Strafrecht op het vlak van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik gewijzigd. Er trad immers een nieuwe wet in werking op 1 april 2013 die met zich mee bracht dat bepaalde zedenmisdrijven, specifiek gepleegd op personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt, onverjaarbaar zijn.

Ik bespreek het gehele artikel reeds hierboven bij het rechtsvergelijkend deel van deze thesis, maar aangezien hier de afschaffing van dergelijke termijn wordt besproken, dienen de redenen ter goedkeuring van deze wet hier te worden vermeld.

Vóór de invoering van voormelde wet, waren enkel de meest ernstige misdrijven niet aan de verjaring van de strafvordering onderworpen. Naar geldend Nederlands recht waren dit de misdrijven die strafbaar werden gesteld met een levenslange gevangenisstraf. Er werd reeds in het vergaderjaar 2010-2011 een wetsvoorstel ingediend die betrekking had op de vervolgingsverjaring, zoals die in artikel 70 van het Wetboek van Strafrecht te vinden was. Dit wetsvoorstel hield in dat de afschaffing van de verjaringstermijn zou worden uitgebreid tot minder ernstige misdrijven, zijnde deze strafbaar gesteld met een maximum gevangenisstraf van twaalf jaar of meer. Tevens werd voorgesteld om ernstige zedenmisdrijven gepleegd tegen kinderen niet meer te laten verjaren.⁴⁵⁶

Onderhavig wetsvoorstel wijst op de eerdere discussies die hebben plaatsgevonden betreffende de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik. Reeds in het vergaderjaar 2003-2004 werd een amendement bij een wet ingediend waarin werd voorgesteld om de verjaring inzake verkrachting af te schaffen. Bovendien werd in 2008 een motie ingediend die diende ter afschaffing van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik. De discussie toen leidde

⁴⁵⁶ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 2.

niet tot nieuwe wetgeving daaromtrent. Het duurde uiteindelijk tot dit wetsvoorstel, ingediend in vergaderjaar 2010-2011, om een nieuwe regeling inzake dergelijke termijn aan te nemen.⁴⁵⁷

De redenering waarop het gehele wetsvoorstel stoelt, dient van nader bij te worden bekeken om er een volledig begrip van te krijgen. Ernstige zedenmisdriven zijn zeer ingrijpend en traumatisch voor zowel de slachtoffers als hun naaste omgeving. Dit geldt zeker wanneer het aangedane leed onherstelbaar is, wat in het kader van zedenmisdriven niet ondenkbaar is. Bovendien raken dergelijke misdrijven het vertrouwen in de rechtsorde en de veiligheidsbeleving bij de burgers. De feiten die worden bedoeld in het wetsvoorstel zijn immers van die aard dat ze blijvende en diepe sporen nalaten bij de betrokkenen, maar tevens onveiligheidsgevoelens in de samenleving veroorzaken. De maatschappelijke behoefte aan de waarheidsvinding, maar ook aan de bestraffing van de daders zal in vele gevallen nog lang bestaan. Bovendien openbaren dergelijke feiten zich pas na een heel lange tijd, waardoor zij heel specifiek van aard zijn. Er wordt op gewezen dat een louter tijdsverloop er niet toe zou mogen leiden dat daders aan hun bestraffing kunnen ontkomen. Bij dergelijke feiten dient het belang van het slachtoffer door te wegen op dat van de dader.⁴⁵⁸

De voorgaande regeling inzake de vervolgingsverjaring, opgenomen in artikel 70 van het Wetboek van Strafrecht, hanteert een aantal uitgangspunten. Deze betreffen ten eerste dat de misdrijven strafbaar met een levenslange gevangenisstraf niet verjaren. Ten tweede geldt dat andere misdrijven na verloop van een bepaalde tijd verjaren. Ten derde geldt dat de duur van de verjaringstermijn afhankelijk is van de maximale straf die geldt voor het misdrijf, waardoor de ernst van het strafbare feit kenbaar wordt en ten vierde geldt dat de termijn kan worden gestuit tot maximum twee keer de termijn die voor het misdrijf geldt.⁴⁵⁹

Het wetsvoorstel haalt de voornaamste redenen aan waarop de vervolgingsverjaring gestoeld was bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht. De wetgever, in de negentiende eeuw, baseerde deze verjaring in het algemeen op drie rechtsgronden.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 6-7.

⁴⁵⁸ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 1-2.

⁴⁵⁹ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 3.

⁴⁶⁰ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 4.

De eerste rechtsgrond was deze van het uitdoven van de strafbehoefte naarmate de tijd verstreek. De volgende rechtsgrond bestond erin dat door het verstrijken van de tijd, de problemen inzake de bewijslevering toenamen. De laatste rechtsgrond omvatte deze van de vervolgingsverjaring als surrogaatstraf voor de dader.⁴⁶¹

Met betrekking tot de eerste rechtsgrond wordt in de memorie van toelichting bij het onderhavig wetsvoorstel gewezen op de blijvende aanwezigheid van de maatschappelijke strafbehoefte bij ernstige feiten. Bovendien leidt de massale media-aandacht naar aanleiding van dergelijke ernstige misdrijven er toe dat deze gedurende lange tijd in het collectieve geheugen gegrift blijven. Hierdoor blijft de maatschappelijke behoefte aan bestraffing van de dader en de waarheidsvinding in het algemeen, ook na het verstrijken van een bepaalde tijd, reëel. Betreffende de tweede rechtsgrond wordt aangegeven dat dit niet de verjaring betreffende zeer ernstige misdrijven kan rechtvaardigen. Bovendien, aldus de Memorie van toelichting, hebben tal van nieuwe en verder ontwikkelde technologieën met betrekking tot het bewijs tot een vergroting van de mogelijkheden inzake de bewijsvoering geleid. De derde rechtsgrond bestond erin dat de verjaring als surrogaat diende voor de straf. Hierbij dient te worden opgemerkt dat niet bij alle dader schuldgevoelens, slapeloosheid en onzekerheid betreffende een mogelijke strafvervolgung doormaken.⁴⁶²

1.2 Frankrijk

Het strafrecht in België en Frankrijk kent verscheidene parallellen. Dit gegeven is ook niet geheel onlogisch, gezien de gedeelde geschiedenis. Ons Belgisch strafwetboek is immers gebaseerd op de Code pénal en ons Wetboek van Strafvordering is nog steeds dat van 1808.

A. Eerdere wetten

Vooraleer in te gaan op de huidige Franse wetgeving inzake de verjaringstermijn van seksueel misbruik, dient eerst stil te worden gestaan bij eerdere wetten. Deze wetten voerden immers een gelijkaardige regeling in als in België reeds eerder gold.

De eerste wet die belangrijke gevolgen had op het vlak van de verjaringstermijn inzake seksuele misdrijven is deze van 17 juni 1998. Dankzij deze wet werd immers de regeling

⁴⁶¹ Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 4-5.

⁴⁶² Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3, 5-6.

ingevoerd dat de verjaringstermijn voor bepaalde misdrijven slechts begon te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer.⁴⁶³

Er bestond echter al een regeling voor de invoering van deze wet. De wet van 10 juli 1989⁴⁶⁴ zorgde er immers voor, aldus de rechtspraak, dat de verjaringstermijn inzake misdaden gepleegd door een bloedverwant in opgaande lijn of een persoon die gezag uitoefent op een minderjarig slachtoffer, geschorst was en bleef tot aan de meerderjarigheid van het slachtoffer. Dit toepassingsgebied betreft de interpretatie die door de rechtspraak eraan is gegeven. De wetgever sprak van een heropening van de verjaring, wat erop leek de duiden dat een retroactieve werking van de verjaring werd beoogd, met name de toepassing ervan op reeds verjaarde feiten. Het Franse Hof van Cassatie vond dit echter te verre gaande en gaf een eerder restrictieve interpretatie van het toepassingsgebied.⁴⁶⁵

Voorgaande regeling werd dan ook gewijzigd door de wet van 4 februari 1995.⁴⁶⁶ De verjaringstermijn van toepassing op de bovenstaande misdaden begint dankzij deze wet slechts te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. Bovendien werd deze regeling ook van toepassing gemaakt op een aantal wanbedrijven die gepleegd zijn op minderjarigen door een bloedverwant in opgaande lijn of een persoon die gezag uitoefent op het minderjarig slachtoffer. Bijgevolg werden respectievelijk artikel 7 en artikel 8 van de Code de procédure pénal gewijzigd.⁴⁶⁷

Met betrekking tot dit laatste artikel bracht de wet van 17 juni 1998 eveneens wijzigingen met zich mee. Deze wet zorgde er immers voor dat de hoedanigheid van de persoon werd geschrapt. Bijgevolg geldt de regeling van het aanvangen van de verjaringstermijn bij de meerderjarigheid van het slachtoffer voor een reeks misdrijven opgesomd in artikel 8 Code de procédure pénal telkens dit gepleegd wordt op een minderjarige. De bijzondere hoedanigheid dat de misdrijven gepleegd worden door een bloedverwant in opgaande lijn of een persoon die gezag uitoefent op het minderjarig slachtoffer, is niet meer vereist.⁴⁶⁸

⁴⁶³ Artikel 25 Loi n° 98-468 du 17 juin 1998 relative à la prévention et à la répression des infractions sexuelles ainsi qu'à la protection des mineurs.

⁴⁶⁴ Loi n° 89-487 du 10 juillet 1989 relative à la prévention des mauvais traitements à l'égard des mineurs et à la protection de l'enfance.

⁴⁶⁵ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 160.

⁴⁶⁶ Loi n° 95-116 du 4 février 1995 portant diverses dispositions d'ordre social.

⁴⁶⁷ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 160.

⁴⁶⁸ J. MEESE, *De duur van het strafproces.*, supra noot 5, 161.

B. Wetgeving

Zoals in België, maakt men in Frankrijk een gelijkaardig onderscheid op het vlak van de indeling van de misdrijven. Artikel 111-1 van de Franse Code pénal benoemt overtredingen ("*contravention*"), wanbedrijven ("*délit*") en misdaden ("*crime*"). Gelijklopend daarmee wordt ook een onderscheid gemaakt betreffende de verjaringstermijn. Zo geldt respectievelijk een termijn van één⁴⁶⁹, drie⁴⁷⁰ en tien⁴⁷¹ jaar, al naar gelang er sprake is van een overtreding, wanbedrijf of misdaad.

Net zoals in België dooft de strafvordering ook in Frankrijk uit door de verjaring. Dit principe wordt beschreven in artikel 6 van de Code de procédure pénale.

Er kan dus een duidelijke parallel getrokken worden tussen België en Frankrijk op het vlak van de verjaringstermijn. In beide landen zijn de termijnen bovendien relatief kort en geldt een gelijkaardig startpunt.

Wat betreft het aanvangspunt van de verjaringstermijn bepaalt artikel 7 van de Code de procédure pénale dat de tienjarige termijn voor misdaden begint te lopen vanaf het plegen van de feiten. In datzelfde artikel worden ook de uitzonderingen bepaald waardoor de tienjarige verjaringstermijn zou worden verlengd, zijnde daden van onderzoek of vervolging. Voor bepaalde, limitatief opgesomde misdaden gepleegd op minderjarigen bedraagt de termijn echter twintig jaar en begint deze te lopen vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer. Deze misdaden zijn niet beperkt tot misdrijven binnen de seksuele sfeer, maar betreffen onder meer moord, moord voorafgegaan of gepaarde gaande met verkrachting, foltering, feiten van aanranding of seksueel misbruik en mensenhandel met betrekking tot minderjarigen.

Artikel 8 van de Code de procédure pénale regelt de verjaringstermijn die geldt voor wanbedrijven. Deze zijn onderworpen aan een driejarige termijn. Het tweede lid van artikel 8 bepaalt evenwel dat de verjaringstermijn voor bepaalde wanbedrijven gepleegd op minderjarigen tien jaar bedraagt en voor een andere reeks limitatief opgesomde wanbedrijven twintig jaar, waarbij telkens de termijn slechts aanvangt bij de meerderjarigheid van het slachtoffer. Bovendien bevat artikel 8 een regeling indien bepaalde wanbedrijven gepleegd worden op een persoon die in een kwetsbare situatie verkeert.

⁴⁶⁹ Artikel 9 van de Code de procédure pénal.

⁴⁷⁰ Artikel 8 van de Code de procédure pénal.

⁴⁷¹ Artikel 7 van de Code de procédure pénal.

Bijgevolg is tevens in de Franse wetgeving een bijzondere positie voorbehouden voor minderjarige slachtoffers. Voor een limitatief aantal misdaden en wanbedrijven wordt de vigerende termijn immers verlengt en bedraagt deze twintig jaar.⁴⁷²

Bij deze rechtsvergelijkende uiteenzetting van de Franse wetgeving moet ook worden vermeld, in het belang van deze masterproef, dat er een onderscheid wordt gemaakt op het vlak van verkrachting. Er wordt in de Code pénal immers een onderscheid gemaakt op het vlak van de leeftijd. 'Normaal' is verkrachting strafbaar gesteld en bedraagt deze straf vijftien jaar. Wanneer verkrachting echter gepleegd wordt op een minderjarige van vijftien jaar, bedraagt de straf twintig jaar.⁴⁷³ Ook hieruit blijkt de beschermende houding tegenover minderjarigen.

2. Internationale regelgeving

2.1 Verdrag inzake de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties

Niet alleen de Europees geldende regelgeving is terzake van belang. Daarnaast moet ook de internationale regelgeving bekeken worden. Zo bepaalt artikel 34 van de Conventie van de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties dat alle Staten die partij zijn bij het verdrag, kinderen moeten beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Daarvoor dienen zij de nodige en passende maatregelen te nemen om onder andere te voorkomen dat een kind gedwongen wordt om deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten. Het kind moet immers beschermd worden tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, met inbegrip van prostitutie en betrokkenheid bij pornografie.⁴⁷⁴

2.2 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik

Teneinde een grotere eenheid tot stand te brengen tussen de lidstaten van de Raad van Europa, werd dit volgende verdrag opgesteld. Dit verdrag heeft bovendien volkomen gevolg in België en zal dus gelden.⁴⁷⁵

⁴⁷² Dit in tegenstelling tot de oorspronkelijke termijn die respectievelijk 'slechts' tien en drie jaar bedraagt.

⁴⁷³ Artikel 222-23 en 222-24 van de Code pénal.

⁴⁷⁴ Artikel 34 Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 20 november 1989, *BS* 17 januari 1992, 805.

⁴⁷⁵ Artikel 2 Wet van 7 februari 2012 houdende instemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, gedaan te Lanzarote op 25 oktober 2007, *BS* 21 juni 2013.

In het verdrag wordt erkend dat elk kind recht heeft op beschermende maatregelen die voor hem noodzakelijk zijn. Bovendien worden alle vormen van seksueel misbruik van kinderen en de schadelijke gevolgen voor hun gezondheid en psychosociale ontwikkeling benadrukt.

De doelstellingen van het verdrag dienen er toe seksuele uitbuiting en seksueel misbruik te voorkomen en te bestrijden, de rechten van de kinderen die slachtoffer zijn van dergelijke feiten te beschermen en de nationale en internationale samenwerking bij de bestrijding van beide fenomenen te bevorderen.⁴⁷⁶

Artikel 3 van het verdrag bepaalt dat een kind, ieder persoon jonger dan achttien jaar betreft en verwijst voor het begrip 'seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen' naar de artikelen 18 tot en met 23 van het verdrag. Dit werd reeds hierboven uiteengezet (zie *supra*).

Artikel 33 van het verdrag bevat een bepaling inzake de verjaringstermijn. In dat artikel wordt een verplichting opgelegd aan de lidstaten om alle maatregelen, wetgevende en andere, te nemen om voor datgene wat onder andere strafbaar wordt gesteld in het verdrag als seksueel misbruik, een termijn te voorzien die het mogelijk maakt dat de procedure op een doeltreffende wijze kan worden ingesteld. Tevens wordt aangehaald dat deze termijn slechts mag beginnen lopen nadat het slachtoffer meerderjarig is geworden. Bovendien dient de termijn evenredig te zijn aan de zwaarte van het strafbare feit.⁴⁷⁷

⁴⁷⁶ Artikel 1 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007, *BS* 21 juni 2013, 39 977.

⁴⁷⁷ Artikel 33 Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007, *BS* 21 juni 2013, 39 977.

Voorafgaand besluit: eigen synthese

Zoals hierboven blijkt, zijn de psychologische gevolgen van seksueel misbruik vaak niet te overzien. Dit krijgt bovendien ook een internationale inbedding. Hoewel de onverjaarbaarheid in ons Belgisch strafrecht slechts geldt voor de 'zwaarste misdrijven', dient dit in het licht van seksueel misbruik toch minstens te worden overwogen.

Eén van de voornaamste redenen die steeds worden aangehaald ter verantwoording van een verjaringstermijn betreffende seksueel misbruik, is deze van de vervaging en teloorgang van bewijsmateriaal. Uit bovenstaande uiteenzetting blijkt evenwel dat inzake het bewijs in strafzaken steeds meer en nieuwe technieken wettelijk worden geregeld die jaren na de gepleegde feiten nog zouden kunnen worden toegepast. Zo blijkt het audiovisueel verhoor en ook de polygraaf test een bruikbare onderzoekstechniek. Bovendien wordt steeds vaker toenadering gezocht door daders naar kinderen via internet, waardoor daarvan een spoor terug te vinden is.

Een andere grondslag ter verantwoording van de verjaring in het algemeen, betreft deze van de 'wet van het vergeten'. Hier dient men zich af te vragen of dergelijke feiten wel degelijk worden vergeten. Vaak blijkt immers dat het minderjarig slachtoffer ook jaren na de feiten, te kampen heeft met aanzienlijke trauma's. Minstens in hun hoofde kan er dus geenszins sprake zijn van enige 'wet van het vergeten'.

Een laatste vaak aangehaalde reden die een grondslag biedt voor de verjaring, is deze van de wroeging van de dader. Door het verloop van de tijd zou de dader al voldoende gestraft zijn en is er dus geen nut meer om deze 'bijkomend' te straffen. Het plegen van een misdrijf zal steeds gevolgd worden door de vrees om ontdekt te worden. Dit betekent geenszins dat dergelijke onrust in hoofde van de dader als uitgangspunt kan aangenomen worden.

Tevens blijken onze verjaringstermijnen relatief kort als men deze vergelijkt met de geldende termijnen in de omringende landen. Zo zijn bepaalde seksuele misdrijven reeds onverjaarbaar in Nederland. De Nederlandse regelgeving doorging ongeveer dezelfde evolutie als de Belgische en het blijft dan dus de vraag of deze tendens haar intrede in België zal doen.

Besluit

De verjaringstermijn inzake seksueel misbruik, inzonderheid voor feiten gepleegd op minderjarigen, wordt geregeld in de artikelen 21 en 21*bis* VTSv. en deze heeft sinds 1995 een enorme evolutie ondergaan. De regeling is achtereenvolgens gewijzigd in 2000, 2011 en 2014. Bovendien werd een wijziging in 2002 aangebracht aan de termijn die gold voor niet-correctionaliseerbare misdaden. Deze laatste diende te worden besproken doordat latere wijzigingen terugkoppelen aan die wet om zich zo op een coherent systeem inzake de verjaringstermijnen te steunen.

De huidige regelgeving bepaalt een verjaringstermijn van vijftien jaar voor de misdrijven limitatief opgesomd in artikel 21*bis* VTSv., gepleegd op minderjarigen. Bovendien geldt voor die misdrijven een uitgesteld aanvangspunt. De verjaringstermijn van de strafvordering vangt immers slechts aan vanaf de meerderjarigheid van het slachtoffer, indien deze feiten zijn gepleegd op een minderjarige. Indien een misdaad, genoemd in het laatstgenoemd artikel, gecorrectionaliseerd wordt, blijft de geldende verjaringstermijn deze die bepaald was op de misdaad, zijnde vijftien jaar.

De steeds langer wordende termijn kwamen er in het licht van het besef dat seksueel misbruik verschillende ernstige psychische en psychiatrische trauma's met zich kan meebrengen. Bijgevolg dient in dergelijke zaken met de nodige ernst te worden opgetreden. Zonder symboolwetgeving in de voeren, dient men de rol van de slachtoffers te verbeteren en te versterken. De huidige steeds verder ontwikkelende wetenschappelijke kennis en technieken bieden vooral op het vlak van bewijs een oplossing voor de problemen die voordien optraden, met name het gebrek aan bewijs of de teloorgang ervan.

Er gingen echter terecht al stemmen op om deze termijn verder te verlengen of om een onverjaarbaarheid in te voeren. Onze geldende verjaringstermijnen lijken erg kort in vergelijking met deze geldend in andere landen. Zo wordt voor bepaalde seksuele misdrijven in Nederland voorzien in de onverjaarbaarheid ervan. Het is dan ook de vraag hoe België verder zal gaan in haar regelgeving. Bovendien geeft ook internationale regelgeving aan dat tegen het misbruik van kinderen streng dient opgetreden te worden en dat de nationale kaders daaromtrent voldoende stevig moeten zijn.

Bibliografie

1. Belgische wetgeving

Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, *BS* 5 oktober 1867.

Strafwetboek, *BS* 2 december 1964.

Wetboek van Strafvordering, *BS* 6 september 1967.

Programmawet van 24 december 1993, *BS* 31 december 1993.

Wet 13 april 1995 betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *BS* 25 april 1995.

Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *BS* 17 maart 2001.

Wet van 16 juli 2002 tot wijziging van verschillende bepalingen teneinde inzonderheid de verjaringstermijn voor de niet-correctionaliseerbare misdaden te verlengen, *BS* 5 september 2002.

Wet van 2 augustus 2002 betreffende het afnemen van verklaringen met behulp van audiovisuele media, *BS* 12 september 2002.

Wet van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *BS* 20 januari 2012.

Wet van 7 februari 2012 houdende instemming met het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, gedaan te Lanzarote op 25 oktober 2007, *BS* 21 juni 2013.

Wet van 10 april 2014 betreffende de bescherming van minderjarigen tegen benadering met als oogmerk het plegen van strafbare feiten van seksuele aard (1), *BS* 30 april 2014.

Voorbereidende documenten

a) Parlementaire stukken

-Wetsontwerpen

Voorstel van wet houdende verlenging van de verjaringstermijn voor de strafvorderingen wanneer het slachtoffer van het strafbaar feit minderjarig is, *Parl.St.* Senaat 1991-92 BZ, nr. 286-1.

Ontwerp van wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-1.

Wetsvoorstel tot verlenging van de verjaringstermijnen voor de niet-correctionaliseerbare misdaden, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 50K1625/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 21 en 21*bis* van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, teneinde voor sommige op minderjarigen gepleegde ernstige feiten de verjaringstermijn vast te stellen op dertig jaar, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52K0233/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52K1705/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010 BZ, nr. 53K0314/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 53K0315/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 21 en 21*bis* van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, teneinde voor sommige op minderjarigen gepleegde ernstige feiten de verjaringstermijn vast te stellen op vijftien jaar, *Parl.St.* Kamer 2010, nr. 53K0246/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, *Parl.St.* Senaat 2010-11, nr. 5-344/1.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering teneinde de verjaringstermijnen van sommige misdrijven op minderjarigen vast te stellen op vijftig jaar, *Parl.St.* Kamer, 2010-11, nr. 0919/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/001.

Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen *grooming*, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1823/1.

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de afschaffing van de verjaring van seksuele misdrijven op minderjarigen betreft, *Parl.St.* Kamer 2014-15, nr. 54K0612/001.

-verslagen van de commissie voor de justitie

Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1994-95, nr. 1348-2.

Verslag namens de commissie voor de justitie (1), *Parl.St.* Kamer 1994-95, nr. 1785/3.

Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/7.

Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Senaat 1999-00, nr. 2-280/5.

Verslag namens de bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de kerk, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K0520/002.

Verslag namens de commissie voor de justitie, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/003.

-amendementen

Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 1998-99, nr. 49K1907/2.

Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/2.

Amendement bij het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Senaat 1999-2000, nr. 2-280/3.

Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53K1639/002.

Amendementen bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek met het oog op de strafrechtelijke bescherming van kinderen tegen *grooming*, *Parl.St.* Senaat 2013-14, nr. 5-1823/2.

-andere

Verslag namens de commissie voor de herziening van de grondwet en de hervorming van de instellingen, *Parl.St.* Kamer 1999-00, nr. 50K0424/002.

Memorie van toelichting van het wetsontwerp betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 1998-99, nr.1907/1.

Ministeriële omzendbrief over de audiovisuele opname van het verhoor van minderjarige slachtoffers of getuigen van misdrijven van 16 juli 2001.

Hoge Raad voor de Justitie, advies over het wetsvoorstel van 10 oktober 2010 tot wijziging van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering wat de verjaringstermijn van sommige misdrijven ten aanzien van minderjarigen betreft, 30 maart 2011.

b) Parlementaire Handelingen

Hand. Kamer 2009-10, 6 mei 2010, nr. 52K0233/003.

Hand. Kamer en Bijzondere commissie betreffende de behandeling van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie, inzonderheid binnen de Kerk 2010-11, 29 november 2010, CRIV 53 D003.

2. Internationale wetgeving

a) verdragen

Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, *BS* 19 augustus 1955.

Internationaal Verdrag van 19 december 1966 inzake burgerrechten en politieke rechten, *BS* 6 juli 1983.

Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 20 november 1989, *BS* 17 januari 1992, 805.

Verdrag van de Raad van Europa inzake de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van 25 oktober 2007, *BS* 21 juni 2013, 39 977.

b) Nederland

Nederlands Wetboek van Strafrecht, 3 maart 1881.

Wet verjarings- en klachttermijnen zedendelicten, *Stb.* 1994, 529.

Memorie van toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de aanpassing van de regeling van de vervolgingsverjaring, *Parl.St.* Tweede Kamer 2010-11, 32 890 nr. 3.

c) Frankrijk

Code pénal, 8 juni 1867.

Code de procédure pénale, 31 december 1957.

Loi n° 89-487 du 10 juillet 1989 relative à la prévention des mauvais traitements à l'égard des mineurs et à la protection de l'enfance.

Loi n° 95-116 du 4 février 1995 portant diverses dispositions d'ordre social.

Loi n° 98-468 du 17 juin 1998 relative à la prévention et à la répression des infractions sexuelles ainsi qu'à la protection des mineurs.

3. Rechtspraak

EHRM 22 oktober 1996 *Stubbings and others v. The United Kingdom*, §51.

EHRM 22 juni 2000, *Coëme and others v. Belgium*, §146.

Cass. 7 mei 1980, *Pas.* 1980, I, 1107.

Cass. 10 september 1980, *Arr.Cass.* 1980-81, 30.

Cass. 18 juni 1985, AR 9287, *Pas.* 1985, I, 1335.

Cass. 23 december 1986, AR 9978, *Pas.* 1987, I, 508.

Cass. 19 oktober 1987, *Pas.* 1988, I, 188.

Cass. 22 oktober 1991, AR 4561, *Pas.* 1992, I, 145.

Cass. 20 september 1995, AR P.95.529.F, *R.Cass.* 1996, 181-183, noot. E. MUYLLEM.

Cass. (2e k.) 28 mei 1997, AR P.97.0566.F, *Pas.* 1997, I, 603.

Cass. (2e k.) 8 december 1999, AR P.99.0887.F, *Arr.Cass.* 1999, 1593.

Cass.(2e k.) 5 januari 2000, AR P.99.1085.F, *Arr.Cass.* 2000, afl. 1, 16.

Cass. 5 februari 2003, AR P.02.1428.F., *Pas.* 2003, afl. 2, 273.

Cass. (2e k.) 17 september 2003, AR P.03.1018.F, *Pas.* 2003, 1421.

Cass. (2e k.) 6 oktober 2004, AR P.04.0665.F, *Pas.* 2004, 1479.

Cass. (2e k.) 12 oktober 2004, *RW* 2005, 1350, noot C. DE ROY.

Cass. (2e k.) 15 februari 2006, AR P.05.1583.F, *Pas.* 2006, 370.

Cass. 25 oktober 2006, AR P.06.0518.F, *Pas.* 2006, afl. 9-10, 2150.

Cass. (2e k.) 23 januari 2008, AR P.07.1437.F, *Pas.* 2008, afl. 1, 220.

Cass. (2e k.) 27 februari 2008, AR P.07.1485.F, *Pas.* 2008, 536.

Cass. 31 oktober 2012, AR P.12.1369.F, *Pas.* 2012, afl. 10, 2079.

KI 19 mei 2000, onuitg., aangehaald door G. CORNELIS en M. BOCKSTAELE, "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, (50/01) 50/19.

KI Bergen 13 juni 2000, *Rev.dr.pén.* 2000, 1079, noot C. MICHAUX, J. LACROIX en J. RAYNAL.

4. Rechtsleer

Boeken

COUSTURIER, J.-L., *Traité de la prescription en matière criminelle*, Paris, Durand, 1849, 493 p.

D'HAENENS, J., *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, 548 p.

DIELTIJENS, S. en MEURS, P., *Seksuele ontwikkeling en de rol van broers en zussen. Siblingseks: spelletjes, nieuwsgierigheid, misbruik en incest*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2008, 102 p.

FRANCK, T. en FRANS, E., *Vlaggensysteem: Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag*, Antwerpen-Apeldoorn, Garant, 2010, 148 p.

MEESE, J., *Duur van het strafproces onderzoek naar de termijn waarbinnen een strafprocedure moet of mag worden afgehandeld*, Gent, Larcier, 2006, 468 p.

NYPELS, J.S.G., *Législation criminelle de la Belgique ou commentaire du code de procédure pénale*, Brussel, Bruylant, 1878, 683 p.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht & strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II dln, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2009, 1340 p.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, II dln, Antwerpen, Maklu, 2011, 1277 p.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 1191 p.

VAN DORST, A.J.A., *De verjaring van het recht tot strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1985, 384 p.

VERBRUGGEN, F. en VERSTRAETEN, R., *Strafrecht en strafprocesrecht voor bachelors*, II, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2013, 652 p.

VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2005, 1173 p.

VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2007, 1193 p.

Bijdragen in boeken en losbladige verzamelwerken

BOCKSTAELE, M., "Verhoren: Audiovisueel verhoor van volwassenen" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2008, afl. 57, 44 p.

BOCKSTAELE, M., en CORNELIS, G., "Polygrafie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2010, afl. 110, 25p.

DE CANG, T., PITEUS, K. en VAN WASSENHOVE, I., "Kinderpornografie" in G. VERMEULEN (ed.), *Strafrechtelijke bescherming van minderjarigen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2001, 277-336.

DECLERCQ, R., "Het bewijs in strafzaken" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 825-920.

DECLERCQ, R., "Verval van de strafvordering" in R. DECLERCQ (ed.), *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, 86-175.

- DENYS, T., "De verjaring in het strafrecht: eindelijk duidelijkheid?" in F. MOEYKENS (ed.), *De Praktijkjurist XII*, Gent, Story Publishers, 2006, 179-203.
- DERRE, S., en JACOBS, A., "Tenietgaan van straffen" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2004, afl. 110, 31 p.
- DE SMET, B., "Verhoren: audiovisueel verhoor van minderjarigen", in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2012, afl. 69, 66-72.
- DE SWAEF, M., "De redelijke verjaringstermijn" in M. DE SWAEF *et al.* (ed.), *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 117-130.
- DE WIEST, H., "Het audiovisueel verhoor van minderjarigen" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2006, 175-188.
- D'HAESE, W., "Set Seksuele Agressie" in *Postal Memorialis. Lexicon strafrecht, strafvordering en bijzondere wetten* 2011, 261-277.
- JACOBS, A., "Verval van de strafvordering" in *Postal Memorialis. Lexicon strafvordering en bijzondere wetten* 2005, afl. 110, 38 p.
- MARLIER, G. en SPRIET, B., "Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting in het begin van de 21ste eeuw (2000-2012)" in B. SPRIET, F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN (eds.), *Straf- en strafprocesrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 81-154.
- MASSET, A., "La spécificité des infractions à caractère sexuel" in A. MASSET, F. GAZAN, G. COCO, G. VERMEULEN, I. WATTIER, S. CORNEILLE, S. DE DECKER en S. LOUWETTE (eds.), *La poursuite et le traitement des auteurs d'infractions à caractère sexuel. De vervolging en behandeling van daders van seksuele misdrijven.*, Brugge, Charte, 2009, 1-15.
- MEESE, J., "De berekening van de verjaring van de strafvordering" in CBR (ed.), *De verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 33-87.
- MEESE, J., "De redelijke termijn in strafzaken" in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer* 2011, afl. 67, 65-76.
- RYAN, G., "Sexually Abusive Youth. Defining the problem and the population" in G. RYAN, T. LEVERSEE en S. LANE (eds.), *Juvenile Sexual Offending: Causes, Consequences, and Correction*, New Jersey, John Wiley & Sons Inc., 2010, 3-8.
- TRAEST, P., "Actualia bewijs in strafzaken" in ORDE VAN DE ADVOCATEN TE KORTRIJK-DEPARTEMENT VORMING EN BEROEPSOPLEIDING (ed.), *Bewijsrecht:vormingsprogramma 2013*, Gent, Larcier, 2014, 123-188.
- TRAEST, P., "Hard bewijs: wanneer is de rechter overtuigd?" in A. MASSET, B. RENARD, D. FLORE, G. VERMEULEN, J.-P. BEAUTHIER en P. TRAEST (eds.), *Het bewijs in strafzaken. La preuve en droit penal.*, Brussel, la Charte, 2011, 59-79.

TUBEX, H., "Seksuele delinquentie doorheen de strafprocessus" in C. DILLEN en P. Cosyns (eds.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België*, Leuven-Apeldoorn, Garant, 9-42.

VERBRUGGEN, F., "Over and out? Onverjaarbare misdrijven en relevantie van de verjaring bij internationale samenwerking" in F. VERBRUGGEN, en R. VERSTRAETEN (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005, 199-226.

VERMEULEN, G., "Strenger en ook beter? Over de fragmentarische aanscherping van de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen in de wet van 28 november 2000" in G. VERMEULEN *et al.*(ed.), *Gandaius Actueel VII*, Mechelen, Kluwer, 2002, 1-27.

VERSTRAETEN, R., "Verjaring: algemene regeling" in F. VERBRUGGEN en R. VERSTRAETEN, (eds.), *De verjaring van de strafvordering voor rechtspractici*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2005,19-58.

Tijdschriften

DE HAAS, S., "Seksueel grensoverschrijdend gedrag over jongeren en volwassenen in Nederland", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2012, 136-145.

DE PAUW, W., "Rechtstheoretische kanttekeningen bij de verjaring van de strafvordering", *Panopticon* 2006, 46-60.

DE ROY, C., "De strafprocedure en pedoseksuele misdrijven. Naar een bijzonder strafrecht?", *NJW* 2003, afl. 30, 515-518.

DE ROY, C., "De verjaring van pedoseksuele feiten" (noot onder Cass. 12 oktober 2004), *RW* 2004-05, afl. 34, 1351-1352.

DE SMET, B., "Het belang van de minderjarige tegenover het vereiste van een openbaar strafproces" (noot onder Assisen 21 maart 2006), *RW* 2006-07, 1684-1686.

DHONT, F. en VERMEULEN, G., "Bescherming van minderjarigen via het strafrecht. Verdiensten en beperkingen van de Wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *T.Strafr.* 2002, 124-136.

FRENKEN, J., "Strafbare seksualiteit en seksueel deviant gedrag: definities en prevalenties", *Tijdschrift voor Seksuologie* 2002, 4-8.

GAZAN, F. EN VANDEMEULEBROECKE, O., "Traite des êtres humains - exploitation et abus sexuels. Les nouvelles lois des 27 mars et 13 avril 1995", *Rev.dr.pén.* 1995, 973-1077.

GOOSSENS, F. EN HUTSEBAUT, F., "De wet van 28 november 2000 betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen", *RW* 2002-03, afl. 35, 1361-1381.

GOOSSENS, F. en TRAEEST, P., "Het gebruik van de polygraaf, het E.V.R.M. en het vereiste van een wettelijke basis" (noot onder Cass. 15 februari 2006), *RW* 2006-07, afl. 25, 1044-1048.

GREEN, A.H., "Special article. Child sexual abuse: immediate and long-term effects and intervention", *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry* 1993, 890-902.

HANEWALD, G., LACHNIT, T., LANGE, A., EN SJOLLEMA, S., "Seksueel misbruik en psychopathologie", *Dth* 1997, afl. 17, 60-71.

HELSEN, P. en VERSTRAETEN, R., "De vaudeville van de verjaring", *T.Strafr.* 2003, 163-165.

HELSEN, P. en VERSTRAETEN, R., "De wet van 16 juli 2002 betreffende de verjaring van de strafvordering: verjaring van talrijke misdrijven op 1 september 2003?", *T.Strafr.* 2003, 62-68.

HUYBRECHTS, L., "De wet tot verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en pedofilie binnen een gezagsrelatie", *RW* 2011-12, afl. 26, 1150-1166.

KOK, R.M., MARINISSEN, R.M. en MATTHIJSEN, A.H., "Psychische gevolgen op oudere leeftijd van seksueel misbruik in de jeugd", *Ned. Tijdschr. Geneeskd.* 2005, 905-908.

RASSIN, E., "Bewijsproblematiek in misbruikzaken. Getuigenverklaringen van jeugdige slachtoffers", *Justitiële verkenningen* 2000, 90-100.

VANDROMME, S., "Collectief misdrijf met zedenfeiten geeft problemen bij berekening verjaring", *Juristenkrant* 2007, afl. 141, 5.

VANDROMME, S., "Het bepalen van het misdrijf aan de hand van de toegepaste straf en de gevolgen voor de verjaringstermijn van de strafvordering" (noot onder Antwerpen 15 januari 2004), *T.Strafr.* 2004, 234-236.

VAN HECKE, S., "Bijzondere Commissie Seksueel Misbruik: aanbevelingen zullen de kinderen beter beschermen", *TJK* 2011, 161-168.

VERMEEREN, J., "De verjaring van de strafvordering", *Jura Falc.* 2005-06, 39-65.

X., "Verhoor minderjarige seksueel misbruik", *NJW* 2012, 97-98.

X., "Verjaringstermijn seksuele misdrijven met minderjarigen", *NJW* 2012, 98.

Andere

BOSKER, O.J., *Snelrecht: de generaal en speciaal preventieve effecten van sneller straffen*, onuitg. proefschrift filosofie Rijksuniversiteit Groningen, 1997, 141 p.

FRANSE SENAAT, *La prescription de l'action publique en matière de viol, s.l.*, oktober 2007, 29 p.

GOSSELIN, M.-C., *Is de verjaring van de strafvordering nog verantwoord?*, onuitg. masterproef Rechten UGent, 2012-13, 86 p.

HAEX, R., Seksualiteit en strafrecht. toespraak, Leuven, Knops Publishing, 18 april 2008.

SENSOA, *Feiten en cijfers: seksueel grensoverschrijdend gedrag tegenover en door kinderen en jongeren*, Antwerpen, Sensoa, 2011, 16 p.

X., *Kinderen Stellen Ons Vragen ... Eindrapport van de Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 23.X.1997*, Brussel, Nationale Commissie tegen seksuele uitbuiting van kinderen, 1997, 117 p.

Online bronnen

X., *De seksuele leeftijdsgrens*, www.seksualiteit.be/misbruik/misbruik-en-wet/leeftijdsgrens.

X. "Onderzoeksrechter Van Cauwenberghe: "Verleng verjaringstermijn seksueel misbruik"", *Gazet van Antwerpen* 26 januari 2011, www.gva.be/cnt/aid1012381/onderzoeksrechter-van-cauwenberghe-verleng-verjaringstermijn-seksueel-misbruik.

X., *Over Movisie*, www.movisie.nl/overmovisie.

X., *Over Sensoa*, www.sensoa.be/over-sensoa.